Kako je Srbija glasala

NEMAMO INSTITUCIJE, IMAMO SNS

Intervju: Žarko Trebješanin

S PRAVOM IM NE VERUJEMO

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

9 770353 802002 01515

VREME

broj 1538

25. jun 2020.

KORONA U DOBA IZBORA

GOLE LAŽI

VLASTI I STRUKE

Београд
www.beograd.rs

KOMBANK DVORANA

FILMOVI POD ZVEZDAMA

OD 1. JUNA

pepsi

KOMBANKDVORANA.RS

Telegraf.rs ALO! alo.rs Srpski TELEGRAF BIZLife Republika ROCK RADIO

VREME
BROJ 1538
25. jun 2020.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Ova situacija: Ogoljavanje do koske

06 Korona u doba izbora:
Gole laži vlasti i struke

11 Nuspojave: Virus straha i njegovi čuvari

12 Intervju:
Žarko Trebješanin

18 Izbori 2020:
Nemamo institucije, imamo SNS

24 **Šabac:**
Duga, tamna izborna noć

27 Valjevo: Operacija "Orošavanja"

28 Lični stav: Opozicija posle izbora

30 TV Manijak: Dva miliona

31 Rasturanje Demokratske stranke:
Naprednjački pečat

34 Lični stav: Bela kuća i "crni" Vidovdan

36 **Zloupotreba vojske u izborne svrhe:**
Hvala vrhovnom komandantu

KULTURA

38 Odlazak:
Igor Vuk Torbica (1987-2020)

41 Igor Vuk Torbica:
Svitac nad Jugoslavijom

43 Pozorišni putopis:
Ustavno pravo na dodir

44 Slučaj CK 13:
Šta će biti s (crnom) kućom?

46 Film:
The Last Days of American Crime i *Da 5 Bloods*

48 Filozofija: Filozofski pauk

49 Roman: Vreme svinga

SVET

50 Godina pošasti:
I iz oblaka izađoše skakavci

52 Indija: Demokratija na prekretnici

MOZAIK

54 Tuđa iskustva:
Otkopaše Crvenog lava

56 Bliske veze: Pevaću dok bude nesrećnih

58 Razglednica:
Da li je nekad i sad isti svet

59 Navigator: Epl se odriče dizelaša

60 Strip: Kanalizacija Zemlje

62 Vreme uživanja: The Station

Nedostatak logike, naravno, nije i dokaz za krađu, ali nepostojanje objašnjenja kako su naprednjaci uspeli da u Šapcu dođu do 30.000 glasova budi veliku sumnju u regularnost glasanja

NENAD KULAČIN

Državni i paradržavni mediji su na osnovu saopštenja Ministarstva odbrane javili da se oklopno borbeno vozilo za prevoz jedinica M-20 MRAP 6×6 svrstava u rang najboljih svetskih rešenja u toj kategoriji. To što još nije ispitan, nego je tek predstavljen prototip, u predizbornoj kampanji nikoga nije zanimalo

DAVOR LUKAČ

Njegovo viteško poimanje temeljnih ljudskih vrednosti i branjenje tih vrednosti bez zadrške delovalo je kao da stiže iz drugog vremena, usred močvare despotizma, korupcije, mafijaštva i pošasti mediokritetstva i pristajanja na kompromise

KATARINA PEJOVIĆ

Na naslovnoj strani: **A. Vučić i D. Kisić Tepavčević na konferenciji za novinare Kriznog štaba, aprila 2020.** Fotografija: **Dragan Kujundžić /Tanjug**

FILIP ŠVARM

Ogoljavanje do koske

Tko se sve nadao da može preko cenzusa i zbog čega ga nije prešao? Zašto je naprednjačka proslava izborne pobjede izgledala jednako usiljeno kao i doček Nove godine u JNA 1985? Što govori nekontrolirana euforija Marka Đurića? Postoji li vlast u Evropi i nalik na ovu u Srbiji? Može li još itko išta vjerovati Vučiću i zašto mu dva miliona glasova koje je lično on osvojio ništa ne garantiraju

Redovno je poslije izbora glavna tema u "Vremenu" nosila naslov "Šta čeka pobednika?". Ove godine, "na prvu", odgovor je prost – čeka ih ogroman skandal vezan za koronu. Kako piše BIRN, režim je masno lagao građane o toku epidemije: broj umrlih pacijenata je za 388 veći od službeno potvrđenih 244, a posljednjih nedjelja dnevno je bilo zaraženo 300 do 340 osoba, a ne – koliko je saopćavano – nešto više od 90.

U tom smislu, vjerujete li i da su ovoj situaciji izbori protekli u atmosferi makar i nalik na normalnu? I da se na njima mogao postići rezultat drugačiji od postojećeg?

Sergej Trifunović, Zoran Živković i još poneko iz stvarne opozicije, očito, jesu. Možda ih je na to naveo cenzus od tri posto i izostanak konkurencije u vlastitom političkom terenu, a možda su im partneri iz Amerike i Evropske unije obećali podršku ukoliko iziđu na izbore kako bi, u svjetlu rješavanja kosovskog problema, Skupština koliko-toliko bila reprezentativnija... Kako god bilo, nisu samo teško poraženi, već i javno ponižen.

Za razliku od njih, klijentelistička opozicija je vjerovala Aleksandru Vučiću. Ako su im naprednjaci prikupili potpise za liste, zbog čega im ne bi ćušnuli i šaku listića u glasačku kutiju? Moguće je da ih je Vučić prosto prevario – nisu prvi, niti posljednji. No, moguće je i da su naprednjački povjerenici na terenu izgubili širu sliku iz vida i na njih zaboravili u međusobnom takmičenju u istjerivanju birača i utjerivanju glasova svojoj stranci. Za ekipu iz UDS-a, LDP-a, Vojvođanskog fronta, 1 od 5 miliona i neke druge, ne treba brinuti: snaći će se već oni...

Između ove dvije grupacije je Aleksandar Šapić, kao neka vrsta političkog agnostika. Uz samozatajni rad na terenu, on je strogo pazio da se ne izjasni ni o čemu važnom, a pogotovo zamjeri režimu: njegov SPAS tako je postao parlamentarna stranka, ali i da nije, teško da bi itko to zamjetio. Također, poput naprednjaka i socijalista, mogao je ponešto i "da završi". Istina – sitno i na lokalu, no sasvim dovoljno za prebacivanje cenzusa. Ostatak učesnika izbora van pobrojanih partija i režima uglavnom je bio u čudesnom svijetu političke paranormalnosti ili irelevantnosti. Ukratko, šovinisti i nacionalisti, antimigranti, monarhisti, antivakceri, sitnosopstvenički kalkulanti i slično. Dobri isključivo za simulaciju pluralizma i podizanje izlaznosti, a i to ne baš naročito uspješno...

Na kraju je ispalo da su Dragan Đilas, Vuk Jeremić i ostali iz Saveza za Srbiju bili u pravu tvrdeći da ne postoje ni elementarni uvjeti za normalne, regularne izbore. Nije važno da li je na njih izišlo manje od pedeset posto birača, niti da li su građani ostali kod kuće zbog straha od korone ili zato što nisu imali za koga glasati. Činjenica je da je osnovni cilj bojkota ispunjen – režim je ostao ogoljen u svoj svojoj rigidnosti, autoritarizmu, bahatosti... Nikad se od uvođenja višestranačkog sistema nije desilo da u Narodnoj skupštini nema opozicije. E sada, prvi put u novijoj istoriji – jeste. I nema tog smokvinog lista dovoljno velikog da pokrije ovaj zastrašujući bankrot bazične demokracije i parlamentarizma.

Kako sve skupa izgleda, bolje se vidi izvan Srbije nego iz nje same. Ne treba praviti poređenja sa zemljama razvijene demokracije, dovoljno je pogledati najbliže susjede. Orbanova Mađarska, Đukanovićeva Crna Gora, Bosna i Hercegovina sa sve Dodikovom Republikom Srpskom, Kosovo Hašima Tačija i da ne nabrajamo dalje, u odnosu na Srbiju izgledaju kao normalne evropske države. Kada se izuzme diplomatska kurtoazija, jasno je da sa režimima poput naprednjačkog nitko ne voli imati posla više nego što mora – cijena ovog tipa unutrašnjopolitičke svemoći u maloj i siromašnoj zemlje jeste vanjskopolitički prezir i nemoć.

Izgleda da je i Vučić donekle svjestan navedenog. Zato mu je proslava najveće izborne pobjede u radikalsko-naprednjačkoj istoriji izgledala podjednako usiljeno poput dočeka Nove godine u JNA 1985. No, ovdje valja naglasiti i drugi razlog za

Foto: Marija Janković

umjetnu egzaltaciju – Vučić je, lično, osvojio svaki od tih 190 mandata u Skupštini. Njegov kult ličnosti time je definitivno armiran – koliko ferma posljednjeg aktivistu, toliko može i najviđenije partijske velmože. Javnost je to odmah prepoznala i sada, slično nekadašnjim kremljolozima, procjenjuje u zavisnosti od nečijeg odsustva ili prisustva na proslavi, udaljenosti od Vučića, načina aplaudiranja i sličnog tko je u milosti, a tko nije. Nekontrolirana euforija Marka Đurića tako se tumači u kontekstu nervne napetosti koja trese vrh SNS-a, dok je kašnjenje Nebojše Stefanovića na slavlje shvaćeno kao siguran znak zalaska njegove političke zvijezde...

Slično raspoloženje je i među socijalistima Ivice Dačića. Iako mu nisu bili potrebni, Vučić ih je držao u vlasti kako mu ne bi iz opozicije otkidali biračko tijelo. Sada veselom ministru vanjskih poslova nije preostalo ništa drugo nego da kamči vladaočev osmjeh i milost: ukoliko pređe u opoziciju, bar pola poslaničkog kluba će mu preći u naprednjake, a ako ostane u nekom nedefiniranom statusu izvan vlasti, socijalisti gube unosne funkcije što, u konačnici, dođe na isto... Zbog toga Dačiću ne preostaje ništa drugo osim da drži mikrofon i pjeva dok ne ostane bez glasa, sve u nadi da će ipak "čuda da se dese".

Što li slijedi dalje?

Vučić se hvali sa dva miliona glasova. Ne ulazeći u način na koji ih je dobio, to nije mala politička vještina: em na bilo kom planu nema nikakvog stvarnog uspjeha, em Srbija zaostaje čak i za susjedima... Ta dvotrećinska većina temelji se isključivo na vaninstitucionalnoj kontroli ključnih ekonomskih tokova i distribuciji društvenog bogatstva, rasipničkom zaduživanju, zatiranju slobode medija, demonizaciji oponenata i kritičara, razaranju vladavine prava, agresivnoj propagandi, voluntarizmu, demagogiji... Zato Vučićev režim u aktualnoj, najvišoj fazi, ne može biti stabilan. Podjela građana na "nas" i "njih", stalni klijentelistički pritisak pristalica, produbljivanje raskoraka između stvarnosti i propagandnih Potemkinovih sela te, prvenstveno, onemogućavanja normalnog političkog života izvor su konstantne političke krize. Njeno dodatno produbljivanje je sve što Vučić stvarno ima od okončanih izbora.

Već sada je izvjesno da režim čeka velika kriza elementarnog povjerenja. Aktualni skandal sa koronom samo je prva manifestacija. Dokle li će Vučiću itko išta vjerovati? Da je, na primjer, za sve uvijek kriv netko drugi iako on u svojim rukama drži svaku, uključujući onu najsitniju, polugu vlasti. I gdje će – osim na ulici – moći čuti stvarno mišljenje i volju građana bez obzira za koga su glasali?

Izvjesno je i još nešto. U Srbiji se više nikad ne smiju ponoviti slični izbori. Kome u opoziciji to nije jasno, neka se okane politike. Borba za normalne, fer i poštene vanredne izbore mora početi sad i odmah. ¶

GOLE LAŽI VLA

Od 10. juna kada je "Batut" prestao da ažurira podatke na sajtu *covid19.data.gov.rs*, pa sve do kraja izbornog dana 21. juna, javnost je živela pomirena sa sumnjom da se pravi podaci o epidemiji ne otkrivaju. A onda se pojavio dokaz da je tako, izgleda, od prvog dana pojave virusa korona. Javnost je ostala zapanjujuće pomirena sa tim...

"Juče su nas primili u Mišović, u dnevnu bolnicu, a onda nas sanitetom prebacili u Novi Sad, jer u Beogradu nema mesta"; "Ana je sama u stanu, boli je glava i nema čulo mirisa, rekli su joj da ne ide u Studentsku polikliniku ako nema temperaturu preko 38 duže od četiri dana"; "Vratili su me kući i rekli da sedim u izolaciji, nisu hteli da me testiraju"; "Platio sam test, ali su me pomerili za iduću nedelju"; "Cela moja grupa na fakultetu je zaražena, testirali su dvoje i pozitivni su, ostali su kod kuća, nismo ni pregledani"; "Koleginica iz kancelarije nam je samo javila da je pozitivna, ne znamo šta da radimo, svi smo sumnjivi, a niko nas ne zove", "Deda ima sve simptome, nema mesta u Nišu, prebacili su ga u Sokobanju, testiran je, ali nema rezultat, tamo s njim ima još ljudi kojima nisu stigli rezultati"... Ovo su samo neke od tvrdnji građana koji su u predizbornoj nedelji došli do broja telefona i društvenih mreža autorke ovog teksta.

Dodajmo tome i tvrdnje izvora sa Infektivne klinike u Beogradu da ne smeju da prime više od 200 ležećih pacijenata jer će "izgledati loše", iz Torlaka da im je danima bilo zabranjeno da uvode u statistiku novozaražene, iz "Mišovića" da su u noći između četvrtka i petka lekari pozivani da pomognu na prijemu, zbog povećanog broja pacijenata sa pneumonijama, mahom mlađih od 30 godina. Tu su i tvrdnje iz različitih zavoda za javno zdravlje koji odlažu testiranja jer su "laboratorije u nekom zastoju, pa se dugo čeka rezultat", sa različitih fakulteta odakle stižu potvrde o velikom broju zaraženih, tvrdnje lekara iz Studentske poliklinike da im je zabranjeno da pričaju sa medijima ali "nije dobro" i videćemo da je u predizbornoj nedelji i lekarima i pacijentima život bio žestoko zagorčavan.

Naravno, da "nije dobro" dobili smo potvrdu u ponedeljak 22. juna, iz anali-

ASTI I STRUKE

NE TREBA MU MASKA KAD IMA LISTIĆ: A. Vučić
Foto: Darko Vojinović /AP

ze Balkanske istraživačke mreže, ali o tome više kasnije. Da je situacija gora nego što nam se zvanično servira, bilo je indicija i pre tog teksta koji je konačno ogolio ceo sistem prikrivanja pravih podataka o situaciji sa novim virusom korona u Srbiji.

NIŠKI INFEKTOLOZI

Prvi signal, koji je prošao potpuno nezapaženo u široj javnosti, bilo je pismo niških infektologa predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću, poslato 18. juna. Odgovor nije stigao.

A evo šta se dogodilo... Infektivna klinika u Nišu od početka epidemije korone je na najvećem udaru, ali se zaposleni do sada nisu oglašavali. To i sami priznaju u pismu koje su uputili predsedniku Srbije, u kome priču počinju rečima da su nazvani herojima, aplaudiralo im se kada je bilo najteže, a iako su se, kažu, tokom marta i aprila osećali dostojnim poziva, sada su razočarani aktuelnom organizacijom posla i materijalnim vrednovanjem truda i rada. "Uprkos činjenici da je 'korona cunami' sprečen, epidemija virusom korona nas i dalje zapljuskuje. Kako se KC Niš vratio na uobičajenu formu rada, tako se pojavila prevelika opterećenost Infektivne klinike, uz znatno ograničen manevarski prostor", stoji u pismu koje potpisuje 10 od 11 specijalista infektologije sa ove klinike.

Oni su se požalili da, otkako je KC Niš izašao iz kovid sistema, rade u potpuno nemogućim uslovima: broj zaraženih je preveliki za njihove kapacitete, imaju svega 46 kreveta koji su stalno popunjeni, samo četiri takozvana respirator kreveta u jedinici intenzivnog lečenja i tri u improvizovanoj prostoriji. "Nažalost, ne postoji centralni razvod gasova u celoj Klinici, pa pojedini 'prekobrojni', a respiratorno insuficijentni pacijenti, leže u običnim bolesničkim sobama, a aparati su priključeni na boce sa kiseonikom, što je nedopustivo za ustanovu kalibra Kliničkog centra. Uz to, u konstantnom smo nedostatku prateće opreme (monitora, pulsnih oksimetara, kapnografa, tenziometra, aspiratora, itd), a i to što imamo iskamčimo sa mukom i polovno", pisali su niški lekari i dodali da su medicinske sestre i tehničari prinuđeni da po ceo dan i noć "kotrljaju" boce po Klinici, pa im malo vremena ostaje za terapiju i negu pacijenata.

Upozorili su i na porast broja pacijenata: "Pogotovo poslednjih 7 dana imamo ponovni porast ukupnog broja obolelih (sa ili bez PCR dokaza), pa samim tim i onih respiratorno ugroženih. Svesni smo da je relaksiranje mera bitno za ekonomiju države, pa time, indirektno, za položaj zdravstvenih ustanova i zaposlenih u njima, ali treba obazrivo naći ravnotežu, da nam se ne bi sve, još više i jače obilo o glavu."

U suštini, sve što su niški infektolozi tražili bilo je da im se vrate uslovi rada koje su imali tokom vanrednog stanja i onoga što smo mislili da je vrhunac epidemije. Umesto odgovora predsednika Vučića, dobili su "packe": direktor Klinike Miodrag Vrbić rekao je da su lekari izneli »

Foto: Milan Živković

SAMO NEK JE VESELO: Tim Crvene zvezde posle utakmice za 20.000 navijača; košarkaši Zvezde na testiranju za kovid-19

poluistine, a Uprava Kliničkog centra Niš uzvratila je takođe pismom u kom navodi da su primedbe infektologa nekorektne i zlonamerne.

Dva dana nakon pisma niških infektologa, 20. juna, jedan od njih je za portal "Južne vesti" otkrio ono što je deo javnosti uveliko slutio: "To nije više 5, 6 pacijenata dnevno, nego opet između 30, 40, 50 dnevno. Veliki broj pacijenata na respiratorima, sve veći broj pacijenata, svakodnevno se povećava broj ljudi u ambulanti, veliki broj prijema, veliki broj teških pacijenata, već nedovoljno mesta na respiratorima." Tog 20. juna, prema zvaničnoj statistici, u KC Niš lečilo se od kovida 37 pacijenata, a troje je bilo na respiratoru. Prema izjavi ovog lekara datoj "Južnim vestima", tačan broj pacijenata ne zna ni on, ali: "Sigurno ima petnaestak ljudi na respiratorima i još toliko kandidata na odeljenjima koji su na nekoj supstituciji kiseonikom. To je kupovina vremena, ali njihovo stanje klizi i verovatno da će morati da traže spas na mehaničkoj ventilaciji, odnosno na respiratoru."

POMIRENOST SA SUDBINOM

Za sve to vreme, dnevni izveštaji na sajtu covid19.rs danima pokazuju 94-97 obolelih, po jednog preminulog dnevno i oko 480 i nešto aktivnih slučajeva. Zbir novootkrivenih slučajeva u bilo kojih nasumično odabranih 7 dana ne poklapa se sa zvaničnim brojem aktivnih slučajeva. Naime, kada se saberu samo ti, novozaraženi iz predizborne nedelje, dobije se broj koji je bio za oko 150 veći od zvaničnog broja aktivnih slučajeva.

Da sumnje budu gore i veće, na sajtu covid19.data.gov.rs, na kom je (istina, uvek sa zakašnjenjem od najmanje 24 sata) bilo moguće videti broj zaraženih po gradovima, po datumu, ili po nekom drugom kriterijumu pretrage, nije unet nijedan novi podatak još od 10. juna.

Osim svedočenja građana i lekara koji su do ove novinarke došli direktno, treba reći da su i društvene mreže bile preplavljene iskustvima ljudi koja su ukazivala i na rast broja zaraženih i na sve više teškoća da se dođe do lekarske pomoći. Međutim, dominantan stav na društvenim mrežama bio je "farbaju nas do izbora", "u ponedeljak se vraća korona", i slično.

I tu dolazimo do dve ključne stvari kada govorimo o Srbiji u pandemiji virusa kovid-19 i Srbiji u izborima 2020. Prva ključna stvar je opšti cinizam spram zvaničnih podataka o epidemiji, otvorena sumnja u njih, ali istovremeno i opšta pomirenost sa sudbinom: da, vlast od nas verovatno skriva prave informacije, sve je to zbog izbora, a čim izbori prođu "opet će nas zatvarati". Ljudi to naprosto konstatuju, eventualno istresu frustraciju na društvenim mrežama i – nikom ništa. Ako je pretpostavka da se istina od nas skriva tačna, onda nam sledi da nam vlast namerno i svesno ugrožava živote i zdravlje i opet nikom ništa. Ta opšta pomirenost i nemoć gotovo da su jednako strašni kao trenutna epidemiološka slika, ne samo u Srbiji, nego i u svetu.

Druga ključna stvar jeste način na koji je tekst Balkanske istraživačke mreže (BIRN) dočekan u javnosti. Podsetimo, dan nakon parlamentarnih i lokalnih izbora, 22. juna, BIRN je na svom sajtu javno.rs objavio tekst sa prilično ubedljivim dokazima da je broj umrlih i zaraženih od korone višestruko veći od zvanično saopštenog.

U Srbiji su od 19. marta do 1. juna 2020. od virusa korona umrla 632 pacijenata, što je za 388 više od zvanično saopštenog broja za taj period, koji iznosi 244, objavio je BIRN na osnovu uvida u podatke koji su deo zvaničnog državnog informacionog sistema Covid19. Prema saznanju BIRN-a, broj zaraženih poslednih dana prošle nedelje kretao se između 300 i 340 dnevno, što daleko nadmašuje zvanične podatke od 97 novoobolelih.

Podatak o broju zaraženih nalazi se u tabeli pod nazivom "Izveštaj za Vla-

Foto: Zoran Žestić /Tanjug

du", koja se pravi na osnovu pomenutog informacionog sistema. Tabela sadrži tri podatka – broj testiranih i pozitivnih u poslednja 24 sata, broj preminulih koji odobrava Ministarstvo zdravlja, kao i zauzetost kreveta po bolnicama.

Najveća razlika u broju umrlih primećena je u Kliničkom centru Niš gde je, prema zvanično objavljenim podacima, umrlo 77 pacijenata. Podaci iz informacionog sistema u koji je BIRN imao uvid pokazuju broj od 243 preminula čiji je rezultat testa označen kao pozitivan, što je razlika od 166 mrtvih. U KBC "Dragiša Mišović" broj umrlih je "smanjen" za 55 (39 zvanično saopšteno, 94 u informacionom sistemu), KBC Zemun zvanično ima 32 umrla pacijenta, dok se u sistemu nalaze podaci o 88 preminulih (razlika od 56), dok KBC Zvezdara zvanično ima 14, a u sistemu za 45 više – ukupno 59 mrtvih.

U ostalim bolnicama razlike su nešto manje, pa je kod KBC Srbija razlika 17 pacijenata (zvanično saopšteno 33, u bazi 50), za KBC Kragujevac je zvanično rečeno 23, dok u sistemu ima 31 (razlika osam), itd. Za 29 pacijenata nije navedeno u kojoj su bolnici izdahnuli.

Novak Đokovid

Foto: Darko Vojinović /AP

Igra sa prezimenom "svetskog reketa broj 1" potekla je iz jednog od najodvratnijih britanskih tabloida – "Dejli mejla". Novak Đoković u središtu je skandala zbog organizacije Adrija Tura, turnira koji se igrao u Beogradu i Zadru, na kom su učestvovali brojni svetski poznati teniseri, a onda ih je prekinula – korona. Ispostavilo se da je teniser Grigor Dimitrov koji je igrao u Beogradu, izlazio po klubovima, igrao košarku sa našim Noletom – u Zadru otkazao dalje učešće na turniru i privatnim avionom otišao u Montekarlo. Odande je javio da je pozitivan na virus korona. Svi koji su bili s njim u kontaktu testirali su se u Zadru. Svi osim jednog, prvog i najvećeg, koji je došao u Beograd. Dimitrov je javio da je pozitivan 20. juna, a Novak Đoković je tek 23. saznao da su pozitivni i on i njegova supruga Jelena. Deca su negativna. Međutim, pozitivni su Viktor Troicki i njegova trudna supruga. Za sada je potvrđeno da su zaraženi i hrvatski teniser Borna Ćorić, kondicioni trener Novaka Đokovića i trener Grigora Dimitrova. U Zadru još testiraju i otkrivaju novozaražene koji nemaju veze sa tenisom, ali su imali kontakt sa učesnicima Adrija Tura.

Đoković se, kao organizator Adrija Tura, sada suočava sa žestokim kritikama svetske javnosti zbog održavanja turnira tokom epidemije virusa korona. "Organizovali smo turnir u trenutku u kojem je virus oslabio verujući da su se stekli uslovi za njegovo održavanje", naveo je Đoković u saopštenju: "Izuzetno mi je žao zbog svakog pojedinačnog slučaja zaraze. Pratim izjave lekara i nadam se da se broj zaraženih neće povećavati. Sve što smo uradili u proteklih mesec dana radili smo čistog srca i iskrenih namera."

Nažalost, čisto srce i dobre namere u ovakvim situacijama ne vrede ništa ako nema razuma.

Podaci pokazuju da broj smrtnih ishoda počinje da raste krajem marta, vrhunac dostiže sredinom aprila i ostaje stabilan do kraja meseca. Upravo je poslednjeg dana marta i 1. aprila na mobilne telefone svih građana Srbije stigla SMS poruka u kojoj je stajalo da je situacija dramatična i da se "približavamo scenariju iz Italije i Španije".

Prvi smrtni slučaj u bazi registrovan je 19. marta. Najviše smrtnih ishoda bilo je sredinom aprila kada je u proseku umiralo po 20 ljudi na dan, koji su u bazi označeni kao pozitivni na virus, pokazuju podaci iz informacionog sistema.

Još 23 osobe preminule su 12. aprila, dok je zvanično saopšteno šest. Dan kasnije krizni štab je saopštio da je preminulo pet pacijenata, dok ih je u sistemu bilo 23, slično kao i 15. aprila kada je rečeno da je petoro preminulo, iako sistem pokazuje da ih je bilo 20 – za 15 više. Početkom maja broj smrtnih ishoda je ispod 10, dok je 31. maja, prema podacima iz sistema, preminula jedna osoba.

BIRN je u više navrata pokušao da kontaktira sa nadležnima iz Ministarstva zdravlja, članovima Kriznog štaba, direktorima bolnica i Instituta "Batut" kako bi saznao šta je uzrok velike razlike između zvanično saopštenih podataka i onih koji se nalaze u informacionom sistemu Covid19, kao i ko je odlučivao koji će se brojevi zvanično predstaviti javnosti. Niko od njih nije odgovorio na pozive.

2 OD 4: Zverev, Đoković (pozitivan); Dimitrov (pozitivan) i Tim pre turnira Adria Tour
Foto: Darko Vojinović /AP

I kakva je dominantna reakcija? Nažalost, tendenciozno politička. Razni su se, a naročito viđenije javne ličnosti iz medijskog sveta, čiji je kredibilitet vrlo diskutabilan, ali su nekoliko puta proprali, otkuvali i varikinom izbelili biografije, usudili da prozovu BIRN što tekst izlazi dan nakon izbora i dovedu u pitanje kredibilitet ove istraživačke mreže. Iz samog teksta potpuno je jasno zašto je tako bilo – v.d. direktorka Instituta "Batut" Verica Jovanović, praktično je izbegavala novinarku BIRN-a do samog dana objavljivanja teksta. Uzalud su bili pokušaji kolega, i istraživačkih i nas ostalih, da objasnimo kako izgleda istraživačko novinarstvo iznutra, koliko je dug proces od saznanja do objavljivanja informacije, a naročito u BIRN-u koji svaku činjenicu proverava iz tri izvora, pa zatim to rade "faktčekeri", nekoliko urednika i na kraju – advokati. Čitaocima nije tajna da "Vreme" i BIRN imaju dugačku saradnju i, ruku na srce, nekad nas te njihove procedure užasno nerviraju, ali, s druge strane, baš zbog tih procedura znamo da su njihova istraživanja proverena i pouzdana.

No, jednom delu javnosti ne vredi objašnjavati.

Ako je BIRN-ov tekst tačan, a do sada niko od zvaničnika nije izašao i rekao da nije (prošlo je skoro 48 sati od objavljivanja), to znači da su građani Srbije od početka epidemije dovođeni u zabludu, da su im servirane laži i da su svesno i namerno dovođeni u zabludu da je situacija manje opasna nego što jeste. Ako je direktor Gerontološkog centra Niš zbog odbijanja da se pridržava mera protiv korone sada u zatvoru (rezultat njegove neodgovornosti je 51 korisnik preminuo od korone), i ako mu preti višegodišnja zatvorska kazna za teško delo protiv ugrožavanja javnog zdravlja, analogno, u idealnom svetu, neko mora da odgovara za naglo ukidanje mera u trenutku kada za to nipošto nije bio trenutak.

Iz Kriznog štaba oglasili su se doktori Srđa Janković i Darija Kisić Tepavčević, oboje sa suštinski istom izjavom – da nije svako ko je umro sa koronom, nužno »

DA LI JE 1 METAR DOVOLJNO:
Glasanje na izborima 21. juna 2020.
Foto: Bojan Stekić

umro od korone. Međutim, Aleksandar Vučić je na konferenciji za medije 1. maja izjavio da Srbija neće kriti broj žrtava od korone prijavljujući da su "umrli od ko zna čega" kako to "čine druge zemlje". "Mi nećemo da krijemo, kao što to neki drugi rade, mi ćemo još više da testiramo ljudi, jer kada ne testirate, onda nema ko ni da vam umre", rekao je Vučić.

Ima još jedan problem: BIRN-ov tekst ne ukazuje samo na broj umrlih, nego i broj zaraženih koronom. A na taj deo teksta niko iz kriznog štaba nema odgovor. Istina, bilo bi sasvim besmisleno da kažu kako nije svako ko ima koronu zaražen koronom (po analogiji sa umrlima). Istina je da različite zemlje različito "broje" mrtve od korone, ali istina je da građani ne znaju po kojoj metodologiji to radi Srbija i da Krizni štab i predsednik Srbije u razmaku od skoro dva meseca daju različite odgovore na to pitanje.

Jedini koji se za sada oglasio i zazvučao razumno jeste dr Dragan Milić, načelnik Klinike za kardiologiju u Nišu: "Ili je ono što je BIRN pisao tačno, ili nije tačno. Ako nije tačno, BIRN je odgovoran zašto uznemirava javnost. S druge strane, ako je tačno, zašto smo ostali uskraćeni za prave informacije. Ili, postoji možda treći odgovor koji će dati smisleno obrazloženje, da te brojke nisu 243, možda su manje, ili je u pitanju neko drugo prateće oboljenje, kakav god već da je odgovor. Zaista apelujem na nadležne da taj odgovor mora da bude ozbiljan, da ne bude taj odgovor nešto što možda pokušava da se prekrije istina."

KRIZNI ŠTAB PREKIDA IZBORNU TIŠINU

Konačno, na dan pisanja ovog teksta, u utorak 23. juna sastao se Krizni štab. Sastanak je počeo u 11 sati, ali je RTS u 12.15 izvestio da su o merama počeli da pričaju tek u podne. Do 12.30 već su imali gotov spisak pooštrenih mera, samo, tu imamo malo iznenađenje – nikakve mere nisu pooštrene. Obavezne su maske u gradskom i međugradskom prevozu, bolnica Bežanijska kosa je prebačena u kovid režim (tokom vanrednog stanja nije bila pogodna zbog stepeništa i liftova, sad je pogodna), a izdate su preporuke da se nose maske u zatvorenom prostoru i da se napolju drži rastojanje od metar i po. Ah, da: zabranjene su posete bolnicama. Nije baš jasno kako je to nova mera pošto je zapravo jedina koja je ostala na snazi posle ukidanja vanrednog stanja.

Dakle, Krizni štab se setio da su prošli izbori, uočio da je epidemiološka situacija nepovoljna (što su građani videli i bez njih, sa sve sumnjom u tačnost podataka) i naredio nam da nosimo maske u prevozu, a u ostalim zatvorenim prostorima – preporučio. U međuvremenu, isti ti članovi Kriznog štaba imali su solističke nastupe u medijima u kojima su povećan broj zaraženih objašnjavali opuštanjem građana, ali i proslavama, svadbama, babinama... Da smo jedina zemlja u Evropi u kojoj se igraju fudbalske utakmice pred punim stadionom i teniski turnir sa publikom (vidi okvir) – niko ni da bekne. U tom smislu, nijedna mera ne odnosi se na ograničenje javnih okupljanja.

Da su se građani raspustili, a ne opustili, vidi se golim okom. I najlakše bi bilo okriviti njih. Međutim, neko je ukinuo sva ograničenja javnih okupljanja, neko je organizovao sportske događaje, neko je profitirao od prodaje karata... Naši nadležni ne pominju vezu između derbija Zvezda–Partizan i porasta broja zaraženih, ali Crna Gora ima deset pozitivnih koji su bili na derbiju. Međutim, njima ne verujemo jer nam smeštaju zbog imovine SPC i zbog litija. Zašto nas druge zemlje u koje nam je zabranjen ulaz, uprkos postepenom otvaranju granica, mrze – nemamo pojma. Tokom haosa na grčko-bugarskoj granici 15. juna, na Tviteru se pojavila teorija zavere da je to zato što se oni drže gregorijanskog, a mi julijanskog kalendara. Ima smisla, sigurno nije zbog epidemije.

Po sličnom obrascu po kom su na početku epidemije glavni "pacovi" bili naši državljani koji su došli iz inostranstva, sada su to studenti. Okrivljeni su za porast broja zaraženih u Beogradu i Kragujevcu, jer su se – vratili na studije. Opet – neko je odlučio da se nastava ponovo održava i da počnu ispitni rokovi.

Naravno, neposredno nakon sastanka Kriznog štaba objavljena je statistika za današnji dan – 23. juna pređena je psihološka granica od 100 dnevno, pa imamo 102 registrovana. Broj aktivnih slučajeva naprasno je skočio na 775, ali logiku kojom se do tog broja dolazi više niko ne pokušava da utvrdi.

Prepušteni smo sami sebi i to polako počinje da nam dopire do svesti. Prema saznanjima "Vremena", Etihad, Air Srbija, Nilsen i NCR produžili su rad od kuće za svoje zaposlene dok im ne bude javljeno drugačije. Krizni štabovi pojedinih gradova sami preduzimaju mere, pa je tako danas u Kragujevcu doneta odluka da se otkažu proslave matura i druga okupljanja i skrati radno vreme ugostiteljskih objekata. Kragujevac se od početka epidemije do 6. juna držao na ukupno 68 obolelih, u dva navrata sastavio po 21 dan bez ijednog zaraženog, a onda su se u poslednjih 17 dana pojavila 64 nova slučaja i to nije konačan broj jer u noći između ponedeljka i utorka gradski Institut za javno zdravlje nije uspeo da obradi sve uzorke. A samo u prvoj smeni rada jedine kovid ambulante u utorak uzeto je 110 briseva.

Ipak, najveća žarišta su trenutno Beograd, Novi Pazar i Tutin. Kragujevac zauzima dosta mesta u medijima samo zato što je Institut za javno zdravlje transparentan i šalje dnevne izveštaje za razliku od, pa... cele Srbije.

Kao razuman pokazao se i Košarkaški savez Srbije koji je u dogovoru sa stručnim štabom i medicinskim timom A reprezentacije u ponedeljak kasno uveče doneo odluku da usled povećanog rizika od zaraze igrača virusom korona, otkaže trening kamp koji je trebalo da se održi od 25. juna do 5. jula. Nama ostalima još stižu pozivi za javne događaje, konferencije, tribine i druga velika okupljanja. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Virus straha i njegovi čuvari

Mada sam nije fikcionalan, virus korona je – po načinu na koji preoblikuje ljudsko društvo – već u ovom trenutku dobrim delom podložniji zakonima fikcije nego bilo čega drugog, kamoli epidemiologije

Evo je opet, reći će jedni, ne bez panike u glasu. Nije nikuda ni odlazila, repliciraće drugi, tonom sveznalca. Ma, nije je nikada ni bilo, uzvratiće treći, koji nikome i ničemu ne veruju, osim vlastitoj pameti, što je tek teška praznoverica. A ja, usred svega toga, razmišljam o dramskoj književnosti...

Ima u odličnom dokumentarcu o Arturu Mileru, koji je režirala njegova ćerka, jedna sjajna, uistinu na onaj *zen* način prosvetljujuća rečenica o pisanju; kaže, dakle, veliki dramatičar: "Drama se ne dovršava, drama se napušta."

Književno delo je, hoće pisac da kaže, po naravi svojoj nesavršeno, te samim tim iz ugla pisca nezavršivo: ako čekaš da dovršiš dramu (roman, priču etc.) tako što ćeš shvatiti da je ama baš svako slovo na svom mestu i da baš ništa ne nedostaje niti je suvišak, sva je prilika da ćeš pisati do smrti, i nikada nećeš staviti Veliku Tačku. Pošto to u stvarnosti tako ipak ne može da funkcioniše, podseća nas Miler, nužno je *preseći* i dramu u nekom trenutku "napustiti". Naravno da to nije *bilo koji* trenutak; samo istinski pisac zna da prepozna onaj pravi čas.

U redu, ali gde je analogija? Korona virus nije umetničko niti uopšte ljudsko delo. U najboljem slučaju, čak i kad bi zaverolozi bili u pravu, proizveli smo je "v sodelovanju z naravo". Tačno, ali nije bitno. Mada sam nije fikcionalan, virus korona je – po načinu na koji preoblikuje ljudsko društvo – već u ovom trenutku dobrim delom podložniji zakonima fikcije nego bilo čega drugog, kamoli epidemiologije.

Okej, hajde da ovo malo konkretizujemo. Evo se ispostavilo da je čak i Novak Đoković, famozni Nole Nacionale, "pozitivan na koronu", mada mu je, hvala bogu, sasvim dobro, ne oseća nikakve simptome. Kao ni ekipa tenisera i netenisera oko njega, koliko se dade videti. Kako god da se The Nole zarazio, jedno je sigurno: to mu se ne bi dogodilo da je mirno čučao kod kuće do kraja sveta i vremena, ili bar dotle dok mu neko nadležan ne obznani, sa carskog prestola svog Stručnog Autoriteta, da je opasnost pouzdano, potpuno i zauvek prošla. Što se, doduše, po svoj prilici neće dogoditi nikada, ili će se dogoditi onda kad to više ne bude važno. Zato što bi za to trebalo ili da narečeni virus nestane sam od sebe, a on odbija do to učini, ili da dobijemo pouzdanu i svima dostupnu vakcinu, što ne samo da je relativno daleka, nego je i neizvesna budućnost: može se desiti da je nikada ne bude.

Šta sve ovo znači za naše živote? Korona je, razume se, i dalje tu, nije ni bilo realno da bude drugačije. S druge strane, njena je "narav" kontekstualno izmenjena: sve je manje štete koju može da napravi ogromnoj većini od onog delića stanovništva koje zarazi. Dakle, ko zamrznut u martovskim Idama čeka da korona "nestane" pa da tek onda nastavimo s tzv. normalnim životom, taj živi u iluziji, čeka Godoa.

Eto nam ovde onog arturmilerovskog motiva. Korona-paničari, a oni zapravo i dalje drže apsolutno većinski udeo u i lokalnom i u globalnom narativu o koroni, s gađenjem svojstvenim puritancima odbijaju da prihvate osnovni Milerov poučak: korona-dramu je već nužno, ili će sasvim uskoro biti nužno, u nekom trenutku *napustiti*. Bez obzira na to što nije završena? Pa naravno, jer je po naravi nezavršiva. Takve pošasti umeju da potraju. Uostalom, život je po sebi prilično rizična pojava, i ako i nestane jedna opasnost, ubrzo se pojavi druga, i šta ćemo onda? Misliti da možeš proživeti život i zavarati smrt dždžeći u nekom pustinjačkom zaklonu idiotski ufačlovan u kvazihiruršku (jer nisi hirurg!) feredžu kao znamen poraza i predaje kumirima medicinskog sujeverja, teška je zabluda i muka duhu.

Đoković je, dakle, na svoj način i iz svog ugla, pokušao da korona-dramu milerovski *napusti*. Da obznani da život mora da ide dalje, a da ovo što smo imali prethodnih meseci nije život i da nikada ne smemo pristati da to definišemo kao život – bez obzira što, jel'de, nije ni smrt. Rekao bih da i mnogi od nas, u našim malim i anonimnim životima, činimo to isto. Da li je to bio hibris? Možda, ali ne bih trčao pred rudo sa zaključcima. Zar je uopšte bilo alternative?

Razume se da će se sada na njega stuštiti lokalna, regionalna i globalna kuka i motika. Pravednici i dušebrižnici će se *ljutiti* na njega kao što se ljute i na nas, male i anonimne građane, koji bismo da živuckamo svoje živote, da se družimo – čak i da se dodirujemo i ljubimo, jebote! – da sedimo u kafani, da idemo u pozorište (neće nam dati, bez brige), da se, generalno, ponašamo sasvim nesterilno. Zašto? Zato što nam arturmilerovski poriv govori da je ovo dobar trenutak da tu dramu napustimo – mada smo svesni da nije sasvim okončana, i da još dugo to neće biti. Ali, mi smo ipak autori i vlasnici vlastitih života i "drama". Bez obzira šta o tome mislile ovdašnje ili neke druge vlasti (kojima korona panika politički sasvim odgovara), medijski propovednici, nadobudni potpukovnički Krizni Štabovi koji bi iznova da nas prisilno uniformišu barem po autobusima (mada, nota bene, niko nikada nije dokazao da se bilo ko zarazio u javnom prevozu, kao ni u prodavnici!) i ostali kojima je proletos bilo tako lepo. A šta ćemo ako Novak i ekipa, kao i velika većina klinaca koje ovih dana ganjaju i "koronišu" po studentskim domovima u Srbiji (ne bi li se održao virus straha), prođu *asimptomatski*? Ništa, to će samo potvrditi suštinski fikcionalnu narav aktuelnog korona-narativa. I zato, ne dajte da drugi ispisuju vašu priču ili dramu; vi ste Artur Miler svog života i zdravlja. ¶

S pravom im ne verujemo

“Vi možete ljudima da modelujete mozak, menjate im mišljenje i stavove, da imaju slepe mrlje, ali kad počne stomak da radi, tu ne možete da tako lako manipulišete i da ih ubedite da nisu gladni, da nisu dužni, da nisu nezaposleni... Onda se polako ljudi osvešćuju i širi se drugačije mišljenje. Veliki broj ljudi samo osluškuje kako se menja mišljenje i onda kreće za tim. Većina vrši pritisak na manjinu, često pojedinci pod pritiskom te većine popuštaju. Ali isto tako manjina, ako ima dovoljno snage i upornosti, i ako je duža tendencija njenog delovanja – prerasta u većinu. Imali smo to prilike već da vidimo, ne toliko davno, i mislim da ćemo imati prilike opet, i to uskoro”

Sa profesorom psihologije Žarkom Trebješaninom pričamo najpre o poverenju. Pričamo o tome koliko je poverenje u institucije važno, pogotovo u vremenima kriza i, ako ono izostaje, verujemo li brojevima koje nam saopštavaju – bilo da je reč o broju obolelih ili o izborima, o tome gde je središte problema, a gde treba tražiti izlaz.

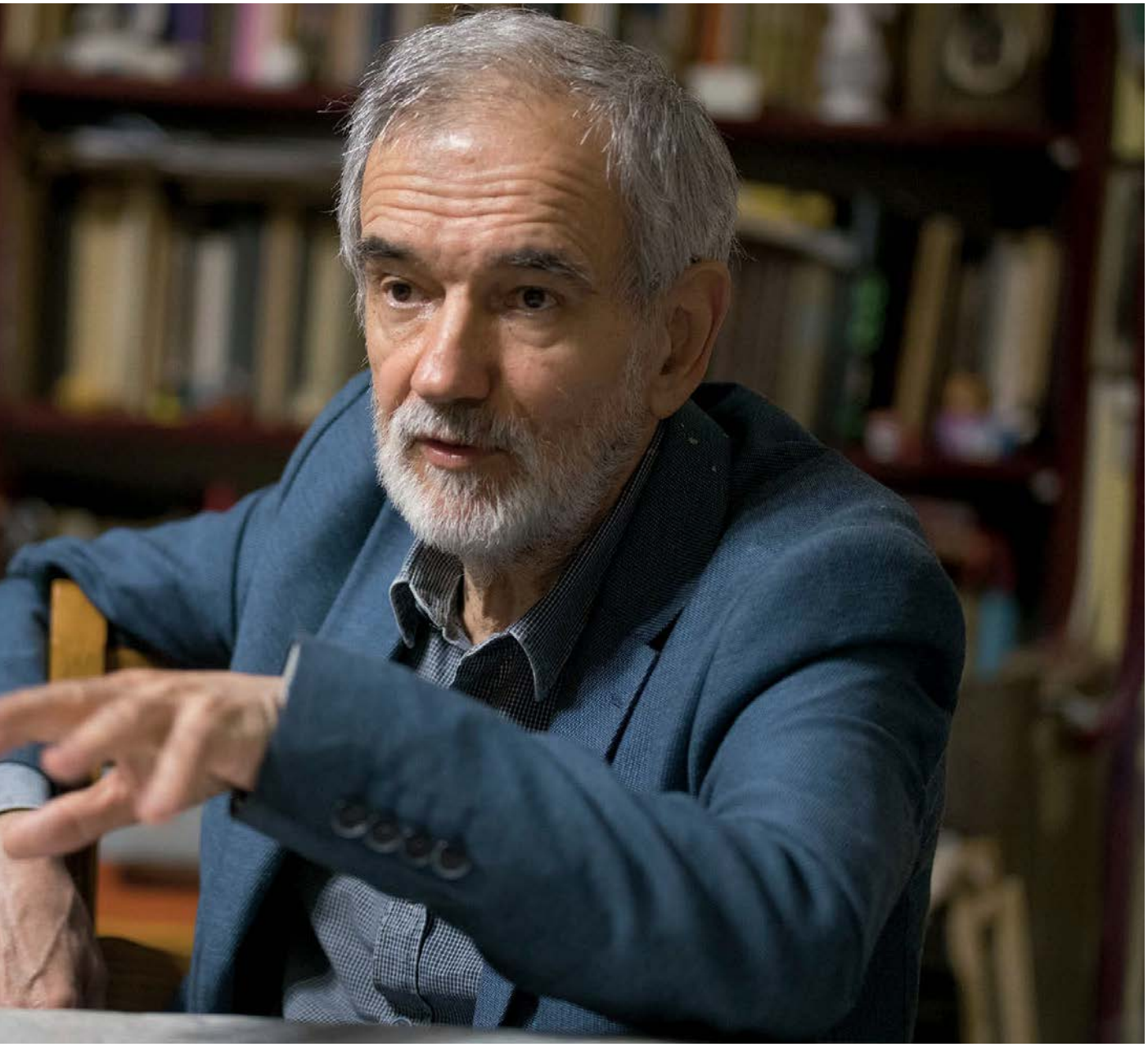
Dogovaramo se da se sretnemo u nedelju, u osam uveče, taman kada se zatvaraju izborna mesta. Povremeno prekidamo razgovor, kako bismo čuli kolika je izlaznost.

Žarko Trebješanin je bio redovni profesor Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (Defektološki fakultet), a predavao je i na Učiteljskom fakultetu. Autor je više od stotinu naučnih članaka i desetak knjiga. Svojevremeno je, zbog protivljenja Zakonu o univerzitetu (1998), bio izbačen sa posla, ali se sudskim putem ponovo našao za katedrom.

Razgovaramo pre nego što su objavljeni konačni rezultati izbora i pre nego što je BIRN izašao u javnost sa podacima o broju umrlih i zaraženih od virusa korona koji se znatno razlikuju od onih na zvaničnom sajtu *covid19*.

“VREME”: Koliko je poverenje kao takvo važno?

ŽARKO TREBJEŠANIN: Nama je potrebna izvesna doza poverenja. U psihologiji se to zna, zamislite dete koje odrasta od početka sa tim da majka neće biti tu kada mu je potrebna. Erik Erikson to naziva bazičnim, osnovnim poverenjem, jer je to osnova naše vere u sve, u svet, u druge ljude, u sebe samoga. Pogubno je ako toga nema. Naši odnosi, ne samo na društvenom planu, već i međulični, počivaju na poverenju, jer ako toga nema, nema ni jakih i čvrstih veza među ljudima. Kada je reč o društvu, takođe, poverenje je temelj. Naravno, zdrava sumnja jeste čoveku neophodna i sazrevanje treba da vodi ka tome – da postoji dobar balans

Fotografije: Bojan Stekić

između jedne racionalne sumnje i poverenja i da vi stvari proveravate i proverom ih dokazujete ili opovrgavate.

Kome sve danas ne verujemo?

Problem je, ne samo kod nas već svuda u savremenom svetu, što se poverenje topi, ali je kod nas ono strahovito izgubljeno, što se vidi i po istraživanjima i anketama. U koju, recimo, danas instituciju ljudi imaju poverenja? S pravom, ne veruje se skupštini, vladi, policiji ni sudstvu. Vojska je uspela da ga sačuva, ali mislim da je to poverenje u vojsku više prisutno kod nas zahvaljujući tradiciji i idealizaciji. I još uvek postoji poverenje u Crkvu, ali i unutar nje imamo probleme, vidimo šta se događa na Bogoslovskom fakultetu, a uz to, istupanja patrijarha su protivrečna i sve se više približava vladajućim političkim strukturama, što sve može da utiče na pad poverenja...

Važna karika je i gubljenje poverenja u obrazovni sistem. Megatrend je postao metafora urušavanja univerzitetskog obrazovanja i lažnih diploma, ali nije usamljen, tu su i drugi koji štancuju diplome. Korupcija se uvukla svuda, potkupljivi su sudovi, ne veruje se policiji koja bi trebalo da štiti građane, ni poslanicima koji donose zakone. A danas se, što je aktuelno, ne veruje ni lekarskoj struci i za to su lekari sami krivi.

Verujete li podacima koje dobijamo kada je reč o obolelima i preminulima?

Struka je bila idealizovana, čuvena fraza "rekla je struka" bilo je korišćena kao tabu, kao da je sam Bog rekao. A onda, kada smo malo bolje pogledali, uporedili razne izvore, videli smo da struka nije jedinstvena, da su političari uzeli u krizni štab one ljude koji im odgovaraju i koji će da zastupaju njihove interese, a ne uvek prvenstveno interese struke, da nam neće saopštavati činjenice i istinu i da nisu tu da informišu, već da manipulišu ljudima. Jasno je da su, u najmanju ruku, ti rezultati podešavani i frizirani,

»

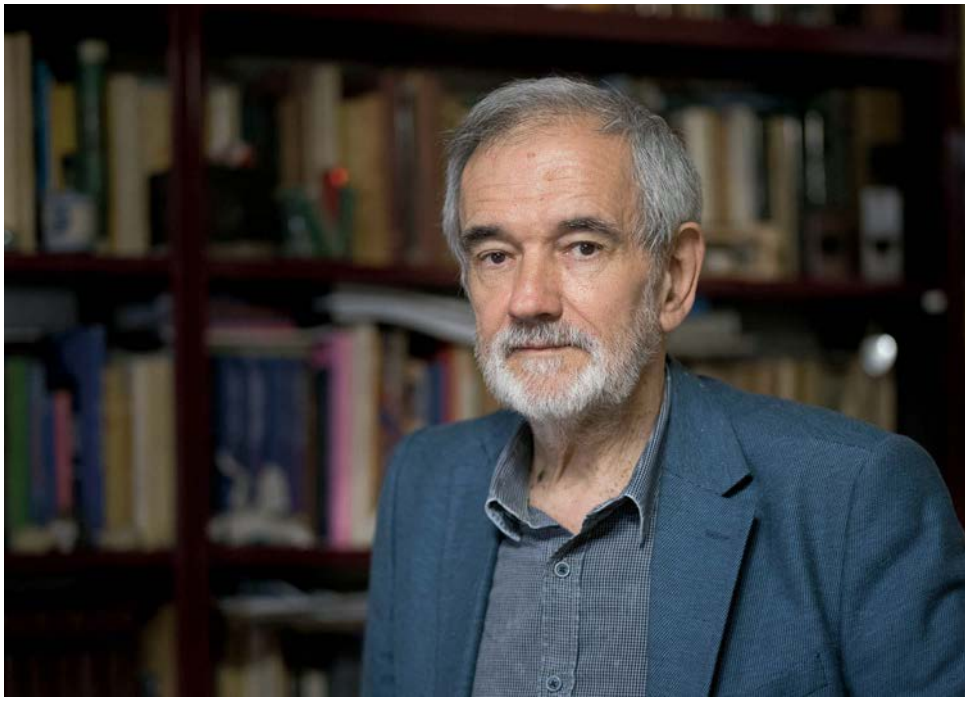
kao i da su u kriznom štabu donosili preporuke u skladu sa onim što je odgovaralo vlasti. Ja ne znam da su se i jednom suprotstavili političarima na vlasti.

Mi smo na početku imali onu euforiju i kliberenje na konferenciji za štampu, gde se čovek pita da li je to stvarno, čemu uopšte prisustvujete, a onda su usledile najstrože restriktivne mere koje su ulazile u sferu osnovnih ljudskih prava. I jasno je da smo izmanipulisani, kao i da to da li će ovaj vikend da stegnu, a naredni mesec da opuste mere ili da ih ukinu, ima mnogo više veze sa političkim interesima nego sa tobože zdravstvenim.

Imali smo derbi utakmicu koja je vrhunac nipodaštavanja struke, pre toga onu ponižavajuću krajnost sa zatvaranjem ljudi starijih od 65 godina i puštanjem da izađu u vampirska vremena, i jedno i drugo je nerazumno. Bilo koja struka – lekari, psiholozi, novinari, sudije – ne smeju da popuštaju pod pritiskom politike. Kada ti pritisci postoje, najbolji način da se s njima boriš je da kažeš otvoreno: "Mi smo pod pritiskom politike." Krizni štab je u najmanju ruku prećutkivao istinu, a to nisu smeli da rade. To je krajnje nemoralno i profesionalna etika to ne dopušta.

I šta to znači za društvo i pojedinca u vremenima krize, kada mu je potrebno da ima temelj, da zna da dobija proverene informacije i da je makar to sigurno, da nema osnovnog poverenja? Kako to utiče na nas?

Da, u vremenima krize, kao što je bila ova, ili kao što su bile poplave, vrlo je bitno da vi imate kredibilan zvaničan izvor informacija kome verujete. Nažalost, ovde se vrlo jasno pokazalo da ljudi s pravom ne veruju. A vi ne možete sakriti istinu, pogotovo ukoliko je mnogo ljudi uključeno. Svi mi poznajemo neke lekare, pričamo sa ljudima oko sebe. I onda istina procuri na razne strane i opšte je poznato da bolnice nisu bile opremljene, da je broj obolelih i umrlih veći... Kao što je očigledno da je bilo zaraze i pre nego što je to zvanično rečeno. Zašto je to važno? Ako imate više takvih slučajeva, počnete da slušate šta ljudi pričaju, šire se glasine koje su u najvećoj meri nepouzdane, ljudi počinju da se oslanjaju na te glasine. Poverenje se gubi još više i zaista može doći do panike. I kada vlast ili pomenuta struka izađe, možda ovog puta i sa istinitim podacima, vi im više ne verujete.

"Megatrend je postao metafora urušavanja univerzitetskog obrazovanja i lažnih diploma, ali nije usamljen, tu su i drugi koji štancuju diplome. Korupcija se uvukla svuda, potkupljivi su sudovi, ne veruje se policiji koja bi trebalo da štiti građane, ni poslanicima koji donose zakone. A danas se, što je aktuelno, ne veruje ni lekarskoj struci i za to su lekari sami krivi"

Šta je još važno da napomenem: naravno da poverenje ne treba da bude bezuslovno, u krajnjoj liniji verujem razumu i činjenicama, ali ako je nekom svojim dosadašnjim radom i postupcima to zaslužio, ja mu verujem. Isto tako, mogu da sumnjam, ali opet imam zrnce sumnje u sumnju. Ali kada govorim o poverenju, govorim o poverenju koje je racionalno, koje je zasnovano na tome da vas izvor kojem verujete nije obmanjivao, ili da je taj neko autoritet po racionalnim pokazateljima, jer se njegovo mišljenje pokazalo kao ispravno. Zato verujem Zoranu Radovanoviću, koji je svetski priznat stručnjak, koji nije ni ostrašćen, već je iznosio svoje mišljenje zasnovano na argumentima i stručnom znanju.

Da se profesor Radovanović našao ipak u kriznom štabu, nije reč o njemu nego o bilo kom stručnjaku koji je dokazao da ne dopušta da mu se politika upliće u struku, da li mislite da bi i dalje mogao da iznosi kritike? Da li bi bilo dobro da je tamo neko za koga smatramo da će se pobuniti ako činjenice krenu da se krivotvore ili prećutkuju?

Ja mu svakako ne bih savetovao da uđe u taj krizni štab, ali principijelno pitanje koje postavljate jeste da li ući u bilo koju instituciju za koju znate da nema neki ugled, koja ne radi kako treba, ali ući, pa se boriti iznutra. Nekad to može biti prosto izgovor za ljude da se ovajde, ali mislim da u određenim situacijama to vredi. Vi uvek možete da izađete, govorim i iz ličnog iskustva, i svaki taj izlazak njih košta jer vi ste insajder, znate šta se tamo radi i možete mnogo bolje da ih kritikujete. Zatim, njima nije prijatno kada ih neko demonstrativno napušta i javno

kaže zašto je to uradio. U osnovi, ako se radi o čoveku od integriteta, to ima smisla, a ukoliko neko samo hoće da izvuče korist za sebe, on će tiho da napusti tu instituciju kada vidi da se ona raspada, ali to je već nešto drugo.

Verujete li da su ovi izbori odnosno njihov rezultat, pa i kada govorimo samo o onima koji su izašli na njih, izraz slobodne volje građana?

Ne. Znamo koliko postoji različitih načina manipulacije, te bugarski voz, te pripremljene glasačke kutije, a da ne pričamo o ucenama i maltretiranju ljudi, što je već jedna socijalna patologija.

A šta je sa medijima?

U neke medije stičete poverenje upravo zato što su tvrdili nešto što se s vremenom potvrdi kao istina. Na primer, ako je reč o mediju koji kritikuje vlast, on biva napadnut, vlast tvrdi da to nije tako, ali se onda jasno pokaže da je taj medij bio u pravu. I opet, nekom drugom prilikom, pokaže se da je tačno izveštavao. I vi kažete onda: "Ovo vredi čitati i gledati." Nažalost, veoma je malo medija koji rade profesionalno. A veliki deo ljudi, nažalost, svoje stavove izgrađuje na osnovu zvaničnih, kontrolisanih medija. I to nisu njihovi zaključci, nego dobijeni paket već gotovog mišljenja. Vi shvatite da oni ne razumeju, niti znaju zašto su zauzeli taj stav, nego ponavljaju ono što su negde videli i, ređe, pročitali. A mediji koji su pod kontrolom vlasti čak se i ne trude da budu mediji koji informišu, već su propagandni medij za grubu manipulaciju. Njima nije bitno da neko dođe do saznanja, već naprotiv, odgovara im da njihov konzument bude potpuno slep i lišen kritičkog mišljenja, da ima zatvoren um kome se, kao levkom, sipa u glavu "mišljenje". A kad se mozak nasteluje, nema rasprave, jer nema ni mišljenja ni argumenta.

Kako argumente vratiti u javni prostor i u privatne razgovore?

Manipulacije ima svuda, ima je i u Nemačkoj, Americi i Japanu, nema gde je nema. Ali kod nas je opšte prisutan i dobro uspeva jedan primitivni, vulgarni nivo manipulacije. Zašto? Jer imate potpuno odsustvo medijske pismenosti i političke kulture. Siguran sam da danas većini ljudi koji su glasali date pet test pitanja – da li znate koliko skupština ima poslanika, šta je njena nadležnost, i dalje u tom pravcu – ne bi znali odgovor. Mislim da zaglupljivanje ljudi nije slučajno, već je smišljeno da ljudi otupe, da nemaju pojma šta se dešava oko njih, da čitaju najjeftinije novine – svi znamo koje su, ne volim ni da im izgovaram nazive – koje su tipične zidne novine. Ja pogledam tu prvu stranu, malo mi je nezgodno da ih uzimam ruke i čitam, ali nekad i to radim, i tu nema ni traga od novinarstva, sve je tu plasirano kao "skandalozno" i "šokantno". To nije novinarstvo, već najgrublje spinovanje i propaganda koju ljudi, koji su slabe opšte i političke kulture, koji nemaju medijsku pismenost, progutaju i niti su u prilici da čuju neki drugih glas, niti da se spore s nekim. Jer se oni kreću u krugovima svojih istomišljenika.

Mada moram da kažem i da ljudi koji su u opoziciji vrlo teško razumevaju to, ne shvataju gde žive. Često čujem: "Ja ne poznajem nikog ko će glasati za Vučića", ali to je onda tvoj problem. Kada bi malo pričao sa tim ljudima, bilo bi ti nešto jasnije. Nije stvar u tome da vi te ljude ocrnite, da ih ponižavate, deo su ovog društva i nisu krivi, nisu baš sami stvorili svoj položaj. Imaju bedne plate, zavise od sistema, da li će uopšte imati posao, oni ili neko iz kuće...

Kako onda uticati?

Pre svega bi se trebalo boriti za to da se mnogo više iz budžeta odvaja za prosvetu i kulturu, da se vrši pritisak na skupštinu, jer mnogo toga bitnog polazi odatle. Znanje nije ukras, već motor bitniji od ruda i teritorije. Kada se pogleda ko najviše doprinosi BDP-u, to je upravo informatička industrija i uopšte znanje. Kada bi se više ulagalo u znanje i kulturu, imali bismo podlogu odakle možemo da se borimo za negovanje političke kulture i razumevanje onoga gde živimo. »

Govorite o rastakanju poverenja kao globalnom fenomenu, makar kada je reč o ovom našem delu sveta. Ali koji je onda put društva, na koji način će se ono *snaći* da bi postojalo?

Zapadna kultura poslednjih decenija, mada taj trend ide dublje u prošlost, sve više postaje kultura koja isuviše naglašava individualističke vrednosti, pogubna je ta nemilosrdna borba – surova konkurencija na svim poljima – koja ne vodi računa o finom društvenom tkivu. Maksima življenja postaje "moji interesi su iznad svih drugih" i ljudi štite te svoje sebične interese na bezobziran način. Ovo doprinosi gubitku solidarnosti, veza, nestaje empatija, nemate više saosećanje za nekog ko je neuspešan, ko propada i pati, ko živi u bedi. Jer logika neoliberalnog kapitalizma kaže da ako nije uspeo, sam je kriv i treba da otpadne jer je nesposoban. Međutim, to je kod nas dovedeno do karikature. Starije kapitalističke zemlje imaju neke mehanizme regulacije i ne može da se ide u krajnju bezobzirnost. Ovde se tržište idealizuje, "narod hoće" i narod treba to da dobije "što želi". Pa možete li vi da odete na pijacu i nudite pokvarenu hranu? Ne možete, jer postoji sanitarna inspekcija. A *sanitarne inspekcije* u javnosti nema. Ne postoji telo koje će biti neka vrsta kontrole, koje će sprečiti da se baš sve pojavljuje u javnosti. I zato možete da gledate rijaliti šou, u kojem sve vrvi od verbalnog i fizičkog nasilja, od širenja predrasuda, mržnje. Prema istraživanjima, deci koja to gledaju ti ljudi postaju uzori i oni oponašaju ovo nasilje. I sve se to dozvoljava pod firmom da svako ima daljinski. Ne možete u javnom prostoru tako da trujete ljude.

Trovanje javnosti se ne ograničava u rijaliti programima. Čak se čini da je situacija tamo, horizont dozvoljenog i poželjnog, odraz ponašanja onih koji su na položajima i koji donose odluke.

Da, političari bi trebalo da budu uzor za dijalog koji je zasnovan na argumentima, da pokazuju da može da postoji kultura dijaloga i kada se ne slažete sa čovekom koji ima drugačija uverenja. Odnosno, čak najpre tada. A mi u emisijama vidimo da dok jedan govori, drugi brunda preko njega samo da bi ga ometao, a voditelj ne sme ništa da kaže. Mada je i tih emisija sve manje. Sve su češći monolozi. Kad smo videli Vučića da razgovara sa neistomišljenikom, lice u lice, od kada je na vlasti? Meni sad deluje nikada.

Potrebni su nam građani, ne podanici

“Temelj svega je budžet, mora da se odvoji više novca za obrazovanje. Moramo da imamo slobodne izbore, sasvim drugu političku opciju koja se istinski zalaže za demokratiju i za izvorne evropske vrednosti, čak i ako neke evropske zemlje te vrednosti ne poštuju. I kada se bude promenio čitav društveni, vrednosni i moralni sistem, možemo tada da računamo da će vlastima biti u interesu da imaju sasvim drugačije, delatne i misleće ljude. One koji neće biti podanici, nego aktivni građani koji će da unapređuju društvo. Njima će biti cilj da imaju dobar obrazovni sistem, nezavisne medije, kritičku javnost i nezavisno sudstvo. Institucije su onda garancija i nije bitno da li mi znamo ili ne znamo ko je predsednik, on ima svoja jasna ograničenja i tada možemo da računamo na to da će ljudi imati drugačiji odnos prema vlasti i viši stepen političke kulture. Najgore je kada nema polemike, jer dobro je i zdravo da postoje različita mišljenja, ali ona moraju da dovedu do najboljeg rešenja kroz kulturni dijalog. Ako toga nema, onda ćemo živeti baš u ovakvom društvu, gde se izdaju naredbe, gde se diktira šta će se raditi, gde ne znamo kako se nabavljaju respiratori, dobijaju krupni poslovi i nemamo predstavu šta se uopšte u državi radi.”

Moramo da poznajemo svet u kojem smo, kakav je sistem, kako se menja, šta je demokratija, šta su njene prednosti, a šta mane. Građansko vaspitanje u školi se pretvorilo u nešto što nema nikakve veze sa svojim imenom. Ali društvo bi trebalo da ovo o čemu govorim prepoznaje kao svoj interes. Nažalost, sve pokazuje, pogotovo kada imamo ovakvu vlast kakvu imamo sada, da ne postoji nikakva inicijativa da se krene tim putem, već imamo sistematsko trovanje ljudi sadržajima koji potkopavaju osnovne vrednosti. To više nije stvar politike. Ako se vi zalažete – a to se vidi ako pogledate analize tih medijskih sadržaja – za nasilje, primitivizam, bahatost, sebičnost, laž, surevnjivost i pakost, kakvo društvo možete da izgrađujete?

Kako vidite komunikacijski aspekt nošenja sa krizom kada je reč o komunikaciji vlasti sa građanima?

To je bila tipična jednosmerna komunikacija, što je krajnje nedemokratski i u suštini diktatorski, vi samo izdajete naredbe. Slušali smo kada predsednik države kaže: “Odlučiću da li će biti sledeći vikend slobodan”, to kaže u utorak i mi znamo da neće biti, ili “mislim da ću zabraniti to i to” – i to bude. Nekad koristi množinu, ali to više zvuči kao “mi Luj XIV”, i znamo da će zaista i zabraniti to što je spomenuo. Umesto da se kaže: “Problem je, ide Prvi maj/Uskrs, postavlja se pitanje šta da radimo...” Oni su pretpostavljali da se ljudi neće držati mera. Karakteristično je kada Darija Kisić Tepavčević kaže nešto poput – mi ćemo morati da uvedemo zabranu, jer ako bismo pustili ljude, *ko ne bi* otišao za Prvi maj negde. Pa šta to znači? Da su građani maloumni ili mala deca! Ja sam razumno biće, objasnite mi zašto da ne izlazim i ja neću da izlazim. Pogotovo što ima dosta starih ljudi kojima je životno bitno da idu da prošetaju. I šta se postiže? Da vam sutra ljudi masovno umiru od drugih bolesti i vama je sve u redu jer neće umreti od korone.

I daleko od toga da su ljudi baš tako neodgovorni. Ali već sa odraslijom decom se tako ne postupa, već im se kaže – ako to uradite, vi ćete sebi naškoditi – a ako im zabranjujete, isto je i kod odraslih, onda pojačavate želju. I posle se ode u drugu krajnost. Ja u svojoj sobi sedim decenijama, ali ja hoću da sedim tu jer imam posla. Neću da idem na utakmicu, u zatvoren prostor, ali su me terali da budem sabijan u prodavnici, da idemo u čoporu u prodavnicu i da se guramo kod kase. Mnogo je bolje objasniti ljudima šta je suština, da znaju o čemu bi trebalo da vode računa.

Upravo su, dok razgovaramo, stigli rezultati iz štaba SNS-a, izlaznost na izborima je 50,2 odsto.

Dosta je čudno kako su svi pohrlili u poslednja dva sata na glasanje... Ne zvuči mi baš realno...

Kako mislite da će izgledati naredne četiri godine?

Možda sam optimista, ali ne verujem da će ova vlast izdržati četiri godine. Ljudi se posle ovakvih stvari osveste. Vi možete ljudima da modelujete mozak, menjate im mišljenje i stavove, da imaju slepe mrlje, ali kad počne stomak da radi, tu ne možete da tako lako manipulišete i da ih ubedite da nisu gladni, da nisu dužni, da nisu nezaposleni... Onda se polako ljudi osvešćuju i širi se drugačije mišljenje. Veliki broj ljudi samo osluškuje kako se menja mišljenje i onda kreće za tim. Većina vrši pritisak na manjinu, često pojedinci pod pritiskom te većine popuštaju. Ali isto tako manjina, ako ima dovoljno snage i upornosti, i ako je duža tendencija njenog delovanja – prerasta u većinu. Imali smo to prilike već da vidimo, ne toliko davno, i mislim da ćemo imati prilike opet, i to uskoro. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

“Čuvena fraza ‘rekla je struka’ bilo je korišćena kao tabu, kao da je sam Bog rekao. A onda, kada smo malo bolje pogledali, uporedili razne izvore, videli smo da struka nije jedinstvena, da su političari uzeli u krizni štab one ljude koji im odgovaraju i koji će da zastupaju njihove interese, a ne uvek prvenstveno interese struke, da nam neće saopštavati činjenice i istinu i da nisu tu da informišu, već da manipulišu ljudima”

Donacije

Velika dela koja su nastala kod kuće

Kompanija Bambi i brend Plazma su u prethodnom periodu svojim donacijama pomogli više od 30 ustanova i organizacija kao čin podrške u borbi protiv kovid-19

Brend Plazma kompanije Bambi je polovinom aprila pokrenuo pokret dobrih dela koja nastaju kod kuće. Sasvim malo ponekad je potrebno za velika dela, a s obzirom na situaciju u kojoj se većina građana našla i preporuka da se ostane kod kuće, brend Plazma je svoje fanove okupio pod platformom #VelikaDelaNastajuKodKuce. Ideja je bila da, svako ko želi, postane deo slagalice velikih dela koja smo činili u ovom periodu.

Kada se sva dela slože, nastaje jedno veliko, a brend Plazma se potrudio da priča o velikim delima ne staje. Plazmina slagalica dobrih dela je svakog dana bila sve veća i veća. Inspirisana kreativnošću fanova, Plazma se odlučila da obraduje mališane iz bolnice za dečije bolesti i TBC "Dragiša Mišović",

bolnice za pedijatriju "Dr Olga Popović Dedijer" (KBC Zvezdara), kao i sa odeljenja pedijatrije i neonatologije Opšte bolnice Vršac Plazma paketima, bojankama, flomasterima i društvenim igrama, kako bi mogli da se igraju i iskažu svoju maštu! Medicinskim radnicima, koji i dalje čine velika dela kako bi svi građani bili bezbedni, donirani su viziri, a pored toga donirano je i više od 1000 zaštitnih kombinezona i mantila. I to je bio samo jedan deo donacija.

Sve u svemu, donacije kompanije Bambi primilo je više od 30 ustanova i organizacija u prethodnom periodu. Iz kompanije Bambi poručuju da su ponosni na solidarnost i humanost koje su građani pokazali u prethodnom periodu i pozivaju ih da nastave sa velikim delima.

DRŽAVA I SOLIDARNOST
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program.

nedeljnik VREME

www.vreme solidarnosti.rs

NEMAMO INSTITU

Za to što posle nedeljnih parlamentarnih i lokalnih izbora nema više parlamentarne opozicije u Srbiji, najveću odgovornost snosi Aleksandar Vučić, ali su mu, nema sumnje, u tome da potpuno ogoli prirodu svoje vlasti pomogle i one opozicione stranke koje uprkos svim pritiscima i spolja i iznutra nisu htele da učestvuju u njegovim izborima. One koji su odustali od bojkota i odlučili da izađu na izbore, građani s protesta "1od5 miliona" kaznili su na ovim izborima jer nisu hteli da ih slede do glasačkih kutija. I to treba da imaju na pameti

Ovo su bili izbori posle kojih baš niko nema valjan razlog za veselje. Ni Aleksandar Vučić ni Dragan Đilas. Ne može se reći da je bojkot uspeo (sem, eto, u Beogradu i još nekoliko većih gradova u Srbiji) jer izlaznost na izborima dosad i nije bila naročito visoka i kretala se u rasponu od 45% do 55% pa legitimitet Vučićeve vlasti, makar u odnosu na odziv birača, nije doveden u pitanje. Izlaznost jeste bila najmanja u poređenju s odzivom na sve dosadašnje izbore od 1990. godine. S druge strane, Aleksandar Vučić sigurno ne može biti oduševljen što u budućem parlamentu neće imati opoziciju, njegova je pobeda Pirova jer će u novijoj srpskoj istoriji biti upamćen kao čovek koji je Srbiju gurnuo, isključivo i samo svojim zaslugama, u jednopartijski sistem iz kojeg se čupa već trideset godina. Čaša je, dakle, poluprazna ili polupuna, zavisi od oka posmatrača, ali svakako se lomi na tih 50% (plus minus 5%). SNS je u izbornoj noći objavio da je izlaznost 50,2%, a CRTA 49% i da nije bilo nepravilnosti, izlaznost bi bila – 45%. A muka je baš tu, što RIK i direktor Republičkog zavoda za statistiku Miladin Kovačević prvo saopšte da je do 18h u nedelju izlaznost bila 40,8% (RIK) odnosno 42% (RZS) a dan posle izbora da je do 20h na izbore izašlo 50,32% građana, što je oko 700.000 ljudi za dva sata!? Pitanje je kako je za dva sata bilo moguće upumpati, navući 700.000 glasova, prisiliti ljude da glasaju, šta god, ali i zašto nemamo jednu respektabilnu državnu instituciju koja će kazati kolika je bila izlaznost i da to bude egzaktan podatak oko kojeg se nećemo sporiti jer se iz aviona vidi da je fingiran i doteran na procenat koji je saopšten u štabu SNS-a. Odgovor je jednostavan: nemamo više nijednu instituciju koja će da sprovede bilo koji zakon, koja sme da dostavi tačan, nefingiran podatak o bilo čemu a da prethodno ne konsultuje vlast. Nemamo institucije, imamo SNS. Najbolji je primer nedavno saznanje BIRN-a prema kojem se broj zaraženih poslednjih dana prošle nedelje, dakle uoči izbora, kretao između 300 i 400 dnevno, a zvanični prikazani podaci bili su oko 95 novozaraženih. Otkriće BIRN-a zapravo je uvid u podatke koji su deo zvaničnog sistema Covid19. Prema ovim podacima, u Srbiji su od 19. marta do 1. juna 2020. od virusa korona umrla 632 pacijenata, što je za 388 više od zvanično saopštenog broja za taj period. Ako država krije broj umrlih i zaraženih od virusa korona, zašto se onda čudimo lažiranju procenta izašlih na izbore?

CIJE, IMAMO SNS

NA KOMANDU – VESELI SE: A. Vučić u izbornom štabu SNS
Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

U izbornoj noći Siniša Mali je prskao trubače šampanjcem, razigrani su bili i Nikola Selaković i Ivan Tasovac i Goran Vesić, Ana Brnabić. Marko Đurić je zbog svog radovanja i osobenih gestikulacija ponovo postao hit na društvenim mrežama. Ali su svi zajedno, posebno njihov šef Vučić, iza koga je povremeno provirivala Milena Popović, nevenčana supruga Olivera Ivanovića, izgledali kao da im treba predah od slavlja.

DVOTREĆINSKA VEĆINA

Izgledalo je kao da su naprednjaci bili zatečeni rezultatom. Ni njihov šef nije prikrivao iznenađenje: "Večeras smo dobili ogromno poverenje naroda, najveće ikada u Srbiji." Predizborni inženjering podrazumevao je da se spuštanjem cenzusa sa 5% na 3%, olakšicama u vidu overa potpisa, kao i pomoći u skupljanju potpisa za izborne liste omogući ne samo desničarskim nego i tzv. građanskim, proevropskim listama koje su se kandidovale na ovim izborima da uđu u Skupštinu i učine Vučićev parlament demokratskim i reprezentativnim. Cilj je bio, sem pasivizacije bojkot-opozicije i vaninstitucionalnog otpora, da Aleksandar Vučić u postizbornoj koaliciji napravi širi konsenzus u vladi i podeli odgovornost u odlukama koje ga očekuju, prevashodno u rešavanju kosovskog problema. To se nije dogodilo, u Skupštinu Srbije, sem SNS-a sa 189 poslaničkih mandata i koalicije SPS-JS sa 32 poslanička mandata, ulazi od većinskih stranaka samo SPAS Aleksandra Šapića, takođe deo vlasti ali lokalne, novobeogradske.

Zato je u govoru naprednjacima kojima je svojom klijentelističkom kampanjom ostvario dvotrećinsku većinu u Skupštini, najavio širi konsenzus u novoj vladi: "U formiranju naredne Vlade Srbije da pokažemo da nismo bahati i da ćemo uzimati ljude i sa lista koje nisu prešle cenzus, da napravimo vladu koja će da donosi ključne odluke i da ima još širi konsenzus."

Tim velikodušnim pozivom pojedincima s izbornih lista koje nisu prošle cenzus da mu "pomognu" pri donošenju "ključnih odluka", Aleksandar Vučić će pokušati da "ublaži" katastrofu u koju je svojom predsedničkom kampanjom na parlamentarnim i lokalnim izborima doveo sebe i SNS: dvotrećinsku većinu u Skupštini Srbije, koja mu neće dozvoliti bilo kakve izgovore i opravdanja za neuspeh, posebno kad su i Vašington i Brisel dali značajno ubrzanje konačnom rešavanju kosovskog problema. Uz moć jednopartijskog odlučivanja, sasvim glatko Vučić može da promeni Ustav, izbaci Kosovo iz Ustava, organizuje referendum i zatraži podršku građana Srbije, a organizacija poslednjih izbora je upravo pokazna vežba za to.

"POSTOJANI" DAČIĆ

Sudeći makar prema govoru u predizbornoj noći, Ivica Dačić, slaveći 32 poslanička mandata u Skupštini Srbije, delovao je kooperativno, snishodljivo najavivši da čeka poziv predsednika Srbije, ali i ponosan što socijalisti s Palmom nisu dozvolili da se utope u SNS "kao neki drugi". Dačić je dosad, uprkos svemu, pokazivao izvesnu dozu snalažljivosti u preživljavanju, to mu niko ne može osporiti, i to je i sad pokazao. On na tacni nudi Aleksandru Vučiću 32 mandata, ostajući do kraja u crno-crvenoj koaliciji i prepušta se Vučićevoj odluci da li mu je pametno da nastavi sa vladajućom koalicijom, koja će imati 221 poslanički mandat u Skupštini Srbije. Nije, međutim, ostavio utisak čoveka koji to svojevoljno čini oslanjajući se na svoj dvodecenijski dobar politički njuh da na vreme izabere stranu na kojoj će nastaviti da preživljava. Dačić odavno više nema kapacitet iz 2012. godine koji se može sažeti u njegovoj rečenici: "Možda se ne zna ko će biti predsednik, ali sigurno se zna ko će biti premijer." Ne zato što je njegovoj koaliciji SPS-JS (tad je i PUPS bio sa njima) drastično pao rejting, imali su 2012. godine 44 mandata i 14,51 odsto glasova. U uslovima u kojima je Vučić obesmislio svaku ideju o političkoj različitosti, a posebno onu u svojoj neposrednoj blizini, i bez PUPS-a, socijalisti s Palmom su makar formalno u bezbednom opstanku sa 32 mandata. Drugo je posredi. *Deep state* socijalista koja je uredno opstajala još od DOS-a 2000. sada je u rukama SNS-a, tako da ako bi nekim slučajem Ivica Dačić pokušao da napravi još jedan manevar i prešao u opoziciju, ako ni zbog čega drugog a ono da ne učestvuje u završnici rešavanja kosovskog problema, ostao bi skoro sam. Socijalisti bi, tvrde poznavaoci prilika u SPS-u, listom prešli u SNS. Da to i sad ne učine, umiruje ih samo koaliciono partnerstvo koje je ispod stranačkih površina homogeno, gotovo naprednjačko. Čak i da nije tako, još od početaka crno-crvene koalicije iz 2012. godine, Dačić za sobom vuče repove svojih afera, zahvaljujući kojima je Vučićeva uvek bila poslednja. Tako da Dačić, dojučerašnji prvi potpredsednik vlade i ministar spoljnih poslova, nijednu odluku ne »

Čovek koji je hteo da se igra sam

Aleksandar Vučić je napokon dobio Skupštinu po volji, gde neće čuti nijedan disonantni glas, nijedno mišljenje sem svog. Jedno mišljenje, jedna stranka, jedan narod, jedan vođa

"Prema poslednjem predizbornom istraživanju, cenzus za ulazak u Skupštinu Srbije na parlamentarnim izborima prešlo bi šest lista, a najviše glasova osvojila bi Srpska napredna stranka Aleksandra Vučića" – ovako je glasila vest od 12. juna o istraživanju agencije Faktor Plus i lista "Blic". Kojih šest? SNS sa 58,2 odsto, SPS sa 12,5, SPAS sa 4,9, PSG i radikali sa 3,4 i Metla 2020 sa tri odsto. Izlaznost – 46 odsto.

Izborna zbilja je demantovala sve ove brojeve, a nova realnost Srbije nakon još jednog "praznika demokratije" jeste da su, osim manjinskih stranaka, u Skupštinu ušle samo stranke vlasti i SPAS Aleksandra Šapića, koji je još u toku izborne noći izjavio "da je moguće da bude u novoj vladi" i da će "videti da li postoje isti strateški ciljevi sa Srpskom naprednom strankom (SNS)". Tako će, prvi put u novijoj istoriji, parlament Srbije biti bez opozicije, što je dostignuće kojim malo koji autokrata na svetu može da se pohvali.

IMA KO ZNA

No, natrag na brojeve. Iz nekog razloga, ni punih 48 sati nakon okončanja izbora Republička izborna komisija nije objavila kolika je bila izlaznost na održanim parlamentarnim izborima, sve vadeći se da im zakon dopušta da konačne rezultate objave u četvrtak 25. juna. Podsetimo se, na prethodnim parlamentarnim izborima u aprilu 2016, RIK se 24 časa nakon dana za glasanje "zaglavio" na 98,56 odsto obrađenih glasova, a izlaznost je te večeri procenio na 56,25 odsto. Danas (utorak popodne), RIK je još uvek na obrađenih 64,07 biračkog tela i procenom da je izlaznost bila 50,32 odsto. Prema dosadašnjim podacima RIK-a, SNS je osvojio 61,59 odsto glasova, SPS sa Jedinstvenom Srbijom 10,37 odsto i SPAS Aleksandra Šapića 3,64 odsto glasova.

No, ako RIK i dalje ne zna ni koliko je ljudi izašlo na glasanje, niti koliko je koja stranka osvojila glasova, predsednik je te podatke izneo već u nedelju uveče, pohvalivši se da je izlaznost bila nešto manja od 3,3 miliona, te da je SNS – zapravo on lično, jer na glasačkom listiću nije postojala SNS – osvojila nešto iznad dva miliona glasova.

Vratimo se šest godina unazad: na parlamentarnim izborima u martu 2014. godine široka koalicija oko SNS osvojila je 48,35 odsto (1,74 miliona glasova na izlaznost od 3,6 miliona, tj. 53,1 odsto) i uzela 159 mandata.

I ta skupština je bila dosta neobična, jer su ušle samo četiri nemanjinske stranke – uz SNS i SPS (plus PUPS i JS, 13,5 odsto, 484.000 glasova, 44 mandata), u parlament su ušle samo koalicije oko dve demokratske stranke: ona originalna (šest odsto, 217.000 glasova, 19 mandata) i ona koju je Boris Tadić osnovao cepanjem originalne (prvo ju je nazvao Nova demokratska stranka, uzela je 5,7 odsto sa 205.000 glasova i 18 mandata).

Da Tadić nije mesec dana pred izbore pocepao Demokratsku stranku, i ta skupština imala bi samo tri stranke, ali bi barem jedna bila u opoziciji. Podsetimo, ispod cenzusa su ostali DSS sa 152.000 glasova, LDP sa 121.000, Dinkić sa 109.000,

» može da donese mimo Aleksandra Vučića. Tako je i izgledao u izbornoj noći, kao ucenjen čovek.

Aleksandar Šapić sa SPAS-om (Srpskim patriotskim savezom) jedina je novost novog parlamenta sa 12 mandata, ali ne prevelika jer je reč o organizaciji lokalnog karaktera, ljudima koji dolaze iz vlasti novobeogradske opštine. Šapić je jedini kojem je spušteni cenzus na 3% pomogao da se ugura u republički parlament, nije kažnjen na način na koji su kažnjeni predstavnici opozicionih partija, naročito oni koji su odustali od bojkota. Prvo, nikad se i nije predstavljao kao opozicija Vučićevom režimu, i dolazi iz vlasti, makar i lokalne. I rekao je tako u izbornoj večeri, da je spreman za razgovore, ali da od svoje politike SPAS odustati neće. Teško je možda definisati politiku stranke koja je obavljala posao na lokalu, ali možda će biti jasnije kada u parlamentu budemo čuli i videli kao predstavnike Srpskog patriotskog saveza Marinu Raguš (druga na listi, odmah posle Šapića), politikološkinju i savetnicu u Institutu za istraživanje srpskih stradanja u 20. veku, bivšu funkcionerku i poslanicu SRS-a do 2012, Radomira Dmitrovića, novinara, glavnog i odgovornog urednika "Večernjih novosti" i direktora Kompanije "Novosti" od 2013. do 2017. i Vladana Glišića, advokata iz Aranđelovca, bivšeg dverjanina, kandidata "Dveri" za predsednika 2012, kada je osvojio 2,77% glasova. Po svemu sudeći, SPAS će biti jedini predstavnik svih onih patriota&desničara koji ili nisu hteli u borbu za parlament ili nisu mogli da preskoče cenzus od 3 odsto.

OTAC NA SLUŽBENOM PUTU

Aleksandar Vučić je, dalje, u izbornoj noći zamolio naprednjake da ne prave nikakve koalicije dok se on ne vrati sa službenog puta. On nije imao priliku za predah od slavlja, zato što se već u ponedeljak, dan posle izbora, sreo sa Miroslavom Lajčakom, u utorak 23. juna otputovao je u Moskvu, na sastanak s Vladimirom Putinom, a posle vojne parade povodom 75 godina pobede nad fašizmom u Moskvi, u Briselu je 25. juna, da bi 27. juna bio u Vašingtonu, gde će se susresti sa Hašimom Tačijem, predsednikom Kosova. Sastanak u Beloj kući upriličio je Ričard Grenel, specijalni izaslanik SAD za dijalog Beograda i Prištine. Ovaj gusti raspored, ne samo za Aleksandra Vučića nego i za predstavnike Kosova, nije samo dokaz briselsko-vašingtonskog nadigravanja u prvenstvu posredovanja, nego i demonstracije nestrpljenja da se pregovori između Kosova i Srbije što pre nastave i, u dobroj veri, privedu kraju. Aleksandar Vučić otišao je na službeni put Moskva-Brisel-Vašington s kapitalom od dva miliona glasova, apsolutnom vlašću u Srbiji, ali i apsolutnom odgovornošću, s kim god da napra-

KOLOVOĐA: N. Selaković u ime A. Vučića
Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

Dveri sa 128.000... Svi oni bi sa ovim rezultatima ušli u Skupštinu 2020. godine.

Bilo je rezona za bojkot izbora i te 2014. godine pošto su bili napravljeni samo i isključivo da bi Vučić i SNS materijalizovali na terenu propagiranu "borbu protiv korupcije" – koliko ovo apstraktno danas zvuči. Drugih razloga za izbore nije bilo, pošto Vlada ni u kom slučaju nije bila ugrožena iako je rekonstruisana 2013. godine.

Valja reći da je te, 2014. godine, izlaznost na Kosovu bila 33 odsto, a da je SNS tamo osvojio 51,32 odsto. U nedostatku postojanja bilo kakvih podataka RIK-a, informaciju ima SNS, tj. Marko Đurić: 2020. je na Kosovu izašlo više od 60 odsto glasača, a SNS je uzeo više od 80 odsto glasova.

GDE SU MILION I KUSUR

Dve godine kasnije, 2016, sa još manje razloga za izbore i još više razloga za bojkot, koalicija oko SNS uzima skoro 100.000 glasova više (1,82 miliona, 48,25 odsto) i dobija – 28 mandata manje (131). Razlog je jednostavan – daleko manje "bačenih" glasova 2016. nego dve godine ranije, odnosno lista koje su ostale ispod cenzusa.

Tada, 2014. godine, bačeno je 700.000 glasova na liste koje nisu ušle u Skupštinu, a 2016. samo 130.000. Ako uzmemo Vučićeve podatke o izlaznosti kao tačne (3,3 miliona), a privremene RIK-ove podatke kao konačne, ove godine biće bačeno nešto manje od pola miliona glasova (onih ispod cenzusa).

Te 2016. u Skupštinu su ušli maltene svi: i SPS (414.000, 11 odsto) i SRS (306.000, 8,1 odsto – Šešelj se vratio iz Haga,) i Dosta je bilo (228.000, 6 odsto) i DS (228.000, 6 odsto) i dve koalicije sa tik iznad pet odsto: Čeda-Boris-Čanak, kao i Dveri-DSS, sa po 190.000 glasova.

U međuvremenu su održani i predsednički izbori, na kojima je Vučić uzeo dva miliona glasova, a tri sledeća takmaca (Janković, Jeremić i tzv. Beli) 1,15 miliona. Gde je taj milion i kusur?

Ima tu mnogo objašnjenja, no glavno je sledeće: do te 2017. marljivi Aleksandar Vučić je već pet godina marljivo radio na satiranju, razvaljivanju, satanizaciji, mrvljenju, izolaciji, privlačenju, podmetanju, pljuvanju, vređanju, a bogme i fizičkom napadanju – rečju, uništavanju bilo kakvog drugačijeg mišljenja, a nekmoli političke organizacije, uz čelični stisak medija i podjarmljivanje cele države sebi i svojim interesima.

Od 2017. godine sve ovo radio je brže, jače i bolje, pa je napokon dobio Skupštinu po volji, gde neće čuti nijedan disonantni glas, nijedno mišljenje sem svog. Jedno mišljenje, jedna stranka, jedan narod, jedan vođa. Što napisa Marko Somborac na Tviteru, rekli su mu: "Igraj se sam", on je odgovorio: "Nego šta ću."

RADMILO MARKOVIĆ

vi vladu, što je samo kozmetičko pitanje, i to je verovatno jasno i njegovim zapadnim prijateljima koji su, sa svoje strane, i više nego dovoljno učinili da ga učvrste na vlasti. Sad je red i da im se revanšira.

Kao što je nedelju dana pre, na svom Tviter nalogu najavio susret Tačija i Vučića u Beloj kući, ne sačekavši da specijalni predstavnik EU za dijalog Srbije i Kosova Miroslav Lajčak stigne u Prištinu, tako je i u utorak 23. juna Ričard Grenel, kada je predsednik Vučić stigao u Moskvu na sastanak s predsednikom Rusije, dao intervju televiziji "NewsMax". Medijski ekstravagantan i arogantan, Grenel očito ima potrebu da sastanak Vučića i Tačija u Beloj kući podigne na najviši nivo i ogradi ga od svih ostalih susreta u Moskvi, Briselu, Beogradu i Prištini, koji se događaju u nedelji pre 27. juna između evropskih, ruskih, kosovskih i srpskih zvaničnika, ne bi li mu osigurao presudni značaj. Istovremeno, pošto je

Nemamo više nijednu instituciju koja će da sprovede bilo koji zakon, koja sme da dostavi tačan, nefingiran podatak o bilo čemu a da prethodno ne konsultuje vlast

"bacio žišku", pa su se mediji i diplomate od Amerike do Evrope i Rusije zamajali pričama o mogućem konačnom sporazumu u Vašingtonu, kojem bi prisustvovao i Donald Tramp lično, ukoliko do njega zaista dođe, o tajnom sporazumu između Tačija i Vučića koji će u Beloj kući biti potvrđen pa kasnije predat Briselu na "doterivanje tehnikalija" i tako dalje, Grenel je u intervjuu za televiziju "NewsMax" izjavio da je američka strana zainteresovana da se na sastanku u Beloj kući 27. juna razgovara o ekonomskim pitanjima. Rekao je da je Vašington odlučio da se umeša u ovaj proces zato što je bilo "mnogo takozvanih eksperata koji su insistirali samo na političkim pitanjima". On je, kaže, ustanovio da politički predstavnici i Kosova i Srbije žele poslove, ekonomski prosperitet, a "ako uspete da navedete dve strane da sarađuju ekonomski, onda dolaze na red i politička pitanja". Cilj je, rekao je, "mala Šenžen zona", nalik na kinesku, kosovsko-srpska unija, i podsetio je da je postignut dogovor o avio-liniji koji nije u potpunosti implementiran, te dogovori o železnicama i drumskom saobraćaju. Ukratko, Grenel je razvejao sva nagađanja i pretpostavke da će se u Beloj kući dogoditi neko čudo »

Poplave u Srbiji

Foto: Dragan Karadarević /AP

Apsolutne pobednike izbora 2020. u Srbiji prenule su poplave iz slavljeničkog sna, pa je Ana Brnabić izjavila da je do poplava došlo zbog ekstremnih kiša koje su pale za 48 sati.

Ministar unutrašnjih poslova Srbije Nebojša Stefanović u utorak popodne je izjavio da je "većina vodotoka u Srbiji u opadanju i da je stanje povoljnije nego nekoliko sati ranije". I on i premijerka Ana Brnabić gledali su u nebo i slušali prognoze RHMZ Srbije koje su najavile postepeni prestanak kiše u naredna 24 sata, u nadi da će "opasnost biti iza nas". Bog je prijatelj Srbije, takoreći "dragi drug".

Inače, u ponedeljak i utorak zbog rasta vodostaja i poplava vanredno stanje proglašeno je u Ivanjici, a vanredna situacija u još 13 opština – Osečini, Krupnju, Loznici, Ljuboviji, Malom Zvorniku, Arilju, Kosjeriću, Lučanima, Kraljevu, Ljigu, Mionici, Vladimircima i Koceljevi.

Poplavljeno je više od 700 domaćinstava, a pripadnici Sektora za vanredne situacije MUP-a Srbije evakuisali su u ponedeljak i utorak 71 osobu sa ovih teritorija.

Još jedan paradoks: u svim izveštajima reportera sa terena građani optužuju državu za nemar i zlehudu sudbinu koja ih je zadesila, a u svim ovim mestima ubedljivo je trijumfovao SNS.

» od sporazuma 27. juna, istakavši da su politička pitanja posao za Brisel, a plan SAD je upravo da se koncentrišu na ekonomiju u regionu i dovedu evropske i američke kompanije u region: "I mislim da će onda Evropljani imati više uspeha na političkom planu", zaključio je skromno Grenel naglasivši da SAD samo žele da pomognu, jer se posle 20 godina nije mnogo toga promenilo.

U međuvremenu je stigla i vest da bi 25. juna mogli biti obnovljeni pregovori između Srbije i Kosova u Briselu, zato što je objavljeno da će novi kosovski premijer Avdulah Hoti biti u Briselu tog dana, a i Vučić je najavio da će pre odlaska u Ameriku, a posle vojne parade u Moskvi, otići na dan i u Brisel. Kako god, susret s Putinom u Moskvi obeležen je Vučićevim usklikom "Dragi druže!" i zahvalnošću za "jednoznačnu podršku životno važnih nacionalnih i državnih interesa Srbije, posebno njene teritorijalne celovitosti i suvereniteta". Putin, kao i Lajčak dan pre, čestitao je Vučiću pobedu SNS-a na parlamentarnim izborima, zadovoljan što se odnosi između dve zemlje razvijaju u svim oblastima, pohvalio porast trgovinske razmene 22,6 odsto u prošloj godini, vojnu saradnju, ali i saradnju u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, terorizma i korone. Vučić je ponovio da je Srbija za očuvanje vojne neutralnosti, što bi trebalo da bude obećanje da nećemo u NATO.

GUBITNICI I DOBITNICI

Dašak nade u međunarodnoj bonaci odobravanja Vučićevog apsolutizma u Srbiji dala je grupa Socijalisti i demokrate (S&D) u Evropskom parlamentu (EP) ocenom da novi saziv Skupštine Srbije predstavlja "ruganje demokratiji". Socijalisti i demokrate EP pozvali su države članice EU da ne otvaraju nova poglavlja u pristupnim pregovorima dok u Srbiji ne bude uspostavljen "dovoljan nivo demokratije", zapanjeni oduševljenjem komesara za proširenje EU Olivera Varheljija što će s novom vladom u Srbiji raditi na reformama za EU. Parlamentarci EU iz S&D grupe kao glavnog krivca navode Evropsku narodnu partiju, čija je pridružena članica Srpska napredna stranka jer sve vreme štiti Vučićevu autokratiju. Tanja Fajon, poslanica S&D i predsedavajuća Delegacije EP za odnose sa Srbijom, rekla je da posle nedeljnih izbora u Srbiji "više nema parlamentarne opozicije" i ocenila da to "dovodi u pitanje legitimitet celokupnog rada novog parlamenta".

Za to što posle nedeljnih parlamentarnih i lokalnih izbora nema više parlamentarne opozicije u Srbiji, najveću odgovornost snosi Aleksandar Vučić, ali su mu, nema sumnje, u tome da potpuno ogoli prirodu svoje vlasti pomogle i one opozicione stranke koje uprkos svim pritiscima i spolja i iznutra nisu htele da učestvuju u njegovim izborima. One koji su odustali od bojkota i odlučili da izađu na izbore, građani s protesta "1od5 miliona" kaznili su na ovim izborima jer

USPELI, NISU I NE ZNA SE: Dragan Đilas i SZS; Sergej Trifunović i Ivica Dačić

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

Foto: Tara Radovanović/ Tanjug

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

Prognozeri i rezultati

Ko je još prognozirao izborne rezultate? Nova srpska politička misao, i to prilično precizno: Đorđe Vukadinović je procenio SNS na 61 odsto, SPS na oko 12 odsto i SPAS na nešto iznad tri odsto, kao jedine tri stranke koje sa sigurnošću ulaze u Skupštinu. Doduše, i NSPM je omanuo kod izlaznosti procenjujući je na 45 odsto. Prognozirao je i IPSOS: istraživanje od 18. juna pokazuje kako su maltene u decimalu pogodili izlaznost, dok su malo potcenili SNS (sredina intervala 58,6 odsto) i SPS (9,8 odsto), dok su Šapiću dali 4,4 odsto. PSG je, prema procenama IPSOS-a, trebalo da pređe cenzus (sredina intervala 3,1 odsto), dok su šanse davane i Suverenistima (DJB u maskirnoj uniformi), POKS-u i radikalima (svima je gornja granica intervala bila iznad tri odsto).

nisu hteli da ih slede do glasačkih kutija. I to treba da imaju na pameti. Pobeda SNS-a u Paraćinu i Šapcu, međutim, nije ni na koji način dokaz kako su Saša Paunović i Nebojša Zelenović loše vodili ova dva grada, nego samo potvrda da Paraćin i Šabac nisu na Marsu nego u Srbiji, i da su pod ovakvom vlašću "ostrva slobode" malo verovatna. SNS je, prema još uvek nezvaničnim podacima kada ovaj tekst odlazi u štampu, u utorak 23. juna, izgubio jedino u Čajetini, Ražnju, Surdulici, Beočinu, Topoli i Svilajncu, kao i u gradskoj opštini Novi Beograd, gde naprednjaci traže ponavljanje izbora. Elem, opozicija ima tri osnovna problema koja treba da reši u vrlo kratkom roku, a to su: 1) hronično nejedinstvo i borba za prevlast, 2) odnos prema Zapadu i 3) fokusiranost na Beograd, umesto temeljnog hodanja po Srbiji. To su i pokazali procenti odziva birača na izborima u nedelju. I još nešto.

Ne podržava Zapad Vučića zato što ga voli, no ne vidi alternativu. Na unutrašnjem planu, on će biti neprikosnoven sve dok ima poziciju pregovarača na međunarodnoj sceni. Valja se setiti kako je u tom smislu pao Slobodan Milošević, a kako Boris Tadić. Mislite o tome. ¶

ZORA DRČELIĆ

Foto: Bojan Stekić

Duga, tamna izborna noć

Zelenovića su mnogi kritikovali zbog odluke da izađe na lokalne izbore i sada mu to spočitavaju. Možda se gradonačelnik Šapca malo i opustio kada je reč o mogućim nepravilnostima, ali činjenica je da je dosta toga nelogično kada je reč o rezultatima naprednjaka. Nedostatak logike, naravno, nije i dokaz za krađu, ali nepostojanje objašnjenja kako je neko uspeo da dođe do 30.000 glasova budi veliku sumnju

Izborni dan u Šapcu je bio neobično miran i dosadan. Ljudi gotovo da nije ni bilo na ulicama, mogli su da se vide jedino u redovima u kojima su stajali da bi obavili svoju građansku dužnost. Bašte mnogobrojnih kafića gotovo da nisu ni radile, jer je ceo dan sipila dosadna kiša, sunca nije bilo ni za lek. Skoro pa karantinski dan iz doba korone.

Gužve u prepodnevnim satima bilo je uglavnom zbog velikog broja penzionera, koji su u prvih nekoliko sati od otvaranja biračkih mesta požurili da glasaju. Po čaršiji se uveliko vodila rasprava o tome da li je naređenje iz izbornog štaba Srpske napredne stranke u Šapcu bilo da svi njihovi sigurni glasovi glasaju do deset sati, kako bi imali dobar uvid u stanje na terenu i dovoljno vremena za intervencije. Još pre izbora su se hvalili kako imaju 30.000 sigurnih glasova, da će ubedljivo osvojiti Šabac i "osloboditi ga posle 20 godina vladavine žutih".

S druge strane, niko u Šapcu sem naprednjaka nije verovao u priču da je moguće da sakupe toliko glasova. Šabac je grad sa nešto više od 100.000 birača. Na izbore u gradu izlazi oko 60 odsto i po nekom nepisanom pravilu "osvaja" ga onaj ko sakupi približno 30.000 glasova, dakle, polovinu od onih koji su izašli na glasanje. Prevedeno u mandate, Skupština grada ima 69 mandata, a za većinu je potrebno 35. Niko nikada nije uspeo da osvoji sam 30.000 glasova na lokalu. To je, jednostavno, bilo nemoguće.

Rezultate izbora niko zvanično nije saopštavao u izbornoj noći. U trenucima kada ovaj tekst nastaje (utorak popodne) još nije zvanično saopštena ni izlaznost, iako se u ponedeljak u javnosti pojavila fotografija sa rezultatima iz GIK. Građani Šapca su do jednog trenutka mogli da prate rezultate glasanja na sajtu lokalnog nedeljnika "Podrinske". Ćutalo se i u

Foto: Glas podrinja

OD OMILJENOG DO PORAŽENOG GRADONAČELNIKA: Nebojša Zelenović

Gradskoj izbornoj komisiji, ćutalo se u i u štabovima zainteresovanih stranaka. Iz GIK-a je poslednja informacija o izlaznosti zvanično saopštena u nedelju u 18 sati.

SLAVLJE, ALI BEZ ŠEFA

Prvi rezultat koji je saopšten građanima Šapca bio je u pola četiri izjutra kada je kandidat za gradonačelnika liste "Aleksandar Vučić – Za našu decu", dr Aleksandar Pajić, u prostorijama SNS-a u Šapcu proglasio pobedu, osvojenih više od 30.000 glasova i 38 mandata. Posle toga je usledio vatromet i slavlje, a zabeležena je i po koja suza radosnica. Za to vreme je u Zelenovićevom štabu vladala atmosfera iščekivanja prelaska cenzusa za još neku listu, koja bi u značajnoj meri izmenila stanje na semaforu. A Šabac je tonuo sve dublje u mrak.

Ni jutro koje je svanulo posle izbora nije bilo bolje. Sivo, tmurno, hladno i kišovito. I bez novih informacija. Grad kao da je spavao. Uspavanu atmosferu je razmrdao upravo Nebojša Zelenović, koji je na konferenciji za medije saopštio da su evidentirane suštinske i formalne nepravilnosti na gotovo svim biračkim mestima u Šapcu, a ima ih oko 100, i da zahteva ponavljanje izbora za taj grad. Naprednjaci su nekoliko sati kasnije odgovorili da su "zapanjeni" i da im nije jasno o kakvim se nepravilnostima radi kada ih niko nije registrovao niti tokom glasanja, niti po završetku. Zelenovićeva lista je podnela zahtev za ponavljanje izbora i gomilu primedbi na izborni postupak, a naprednjaci su rekli da će se žaliti Upravnom sudu ako GIK odluči da uvaži zahtev Zelenovićeve liste. Do zaključenja ovog broja "Vremena" nije poznat ishod odluke.

Prema podacima sa fotografije iz GIK, SNS je osvojilo nešto više od 30.000 glasova i 37 mandata, Zelenovićeva lista malo iznad 19.000 glasova i 23 mandata; "Tim za Šabac" Zapadne Srbije oko 6500 glasova i sedam mandata, a dve manjinske stranke po jedan mandat. Dakle, nema podataka o izlaznosti i broju glasova koje su osvojile liste ispod cenzus crte. Sve je to čudno i navodi na nešto što ne može da se nazove normalnim izbornim procesom.

Čudno je i što je Aleksandar Vučić propustio priliku da spomene pobedu u Šapcu, kako u izbornoj noći, tako i u danima posle glasanja. Negde oko ponoći, u nedelju, poput groma je odjeknula vest da je Vučić krenuo za Šabac da lično proglasi pobedu u gradu koji nije uspeo do tada da pokori. Čak su i novinarske ekipe koje nikada nisu bile dobrodošle, niti ikada bile pozivane u prostorije SNS, krenule ka mestu okupljanja naprednjaka ne bi li izvestile o ovom trijumfalizmu. Naravno da se Vučić nije pojavio. Bilo je reči da se na pola puta okrenuo nazad jer mu je neko javio da "to, ipak, nije to". Možda je oprez i ovoga puta opomenuo naprednjake, jer iskustvo sa poslednjih izbora je govorilo da je, prostom matematikom, verovatnoća da će Zelenović, sa još jednom listom "Novi tim za Šabac" koju predvodi Nemanja Pajić, predsednik Skupštine grada i pokreta Zapadna Srbija, imati u ukupnom zbiru više glasova i mandata od naprednjaka, koji nemaju koalicioni potencijal u Šapcu.

ŠABAC U VREME KORONE

Kada na sve ovo dodamo virus korona, začin koji je ostavio mnogo traga i na Šabac, više nego očekivano bilo je nadati »

Pre i posle izbora

Zanimljivo je i da je SNS u Šapcu krenuo u politički inženjering prekrajanja izborne volje građana Šapca preventivno, pre glasanja u nedelju. Poslednjeg dana kampanje, deseti i 18. sa liste Novi tim za Šabac "svojevoljno" su potpisali pristupnice za SNS i time narušili izborni proces.

Prema podacima sa jednog biračkog mesta, na nekretnini koja se vodi na ime vlasnika jedne kafane na putu Šabac–Loznica prijavljeno je 60 ljudi, i svih 60 je glasalo na lokalnim i parlamentarnim izborima. U većini sela su primećeni emisari koji su nosili darove pred birače, ljudi sa spiskovima koji su evidentirali ko je i kako glasao.

Naprednjački koalicioni kapacitet je obrnuto srazmeran ucenjivačkom. Radikali su svetlosnim miljama udaljeni od cenzusa, a socijalisti i "palmini tigrovi" posle četvorogodišnje učmalosti i neaktivnosti, takođe, nisu imali čemu da se nadaju. Situacija u kojoj bi rezultat bio tesan verovatno više pogoduje naprednjacima, jer je metod ucena i nagrada, finansijskih mogućnosti i nepristojnih ponuda, mnogo konkretniji kod Vučića.

se "odbrani slobodnog grada". Za vreme vladavine virusa korona državom Srbijom Šabac je odolevao, život u gradu je organizovan do najsitnijih detalja. Građani Šapca su, kada niko u Srbiji nije imao maske, dobili zaštitnu opremu od svog grada. Pojedine firme, ali i pojedinci, odmah su krenuli sa proizvodnjom platnenih maski, koje je grad ili dobio na poklon ili otkupio. Svaki građanin je na svojoj adresi dobio i masku i rukavice. Ljude koji su radili je na radnim mestima, takođe, čekao komplet zaštitne opreme. Za razliku od ostalih gradova u Srbiji, u Šapcu su radile pijace na otvorenom i jedna u zatvorenom prostoru. Građani su na pijace ulazili sa maskom i rukavicama, a služili su ih prodavci koji su, takođe, bili pod zaštitnom opremom. Odvijao se kakav-takav život.

Šabačka bolnica na čijem čelu je dr Slobodan Popović, poznati autor krilatice o obavezi da Aleksandru Vučiću damo svaki minut, sekund, milimetar svojih života, dobila je 500 vizira od grada Šapca, ali direktor tada nije hteo da se slika. Zato je ružičastim televizijskim kamerama ovekovečeno čuveno viziranje, proces u kojem je vlasnik Pinka Željko Mitrović poklonio vizire tako što je lično stavio vizir na glavu direktora bolnice.

U međuvremenu, krenula je korona i među građanima Šapca. Iako to zvanično nikada nije potvrđeno, čaršijske priče govore da je nulti pacijenti bio niko drugi do nosilac liste SNS, poverenik SNS za Šabac, specijalni savetnik ministra obrazovanja i kandidat za gradonačelnika, dr Aleksandar Pajić. Virus može svakoga da zadesi, to nije sporno. Problem je u tome što je ministar zdravlja Mladen Šarčević izjavio za "Kurir" da je Pajić danima bio bolestan i da je tek na njegov nagovor otišao da se testira i završio u bolnici. U tom periodu Pajić je normalno obavljao sve svoje životne obaveze, pa je usput zarazio i svog zubara i njegovu četvoročlanu porodicu, kao i automehaničara kod kojeg je popravljao automobil. Priča se i o nekoj čuvenoj žurci koju su organizovali upravo naprednjaci, na kojoj je došlo do zaražavanja ozbiljnog broja ljudi.

U takvoj situaciji, SNS se u Šapcu sakrio u mišju rupu, nikoga nigde nije bilo da se pojavi, da kaže neku reč utehe, podrške svojim sugrađanima. Tihovali su i nadali se da virus neće baš njih da pogodi, a ako se nešto strašno desi, kriv će biti Zelenović. Prećutali su da se virus korona pojavio i na odeljenju ginekologije u bolnici, kao i na infektivnom odeljenju. Direktor bolnice dr Popović i naprednjačka zvezda u usponu direktor Zavoda za javno zdravlje dr Branko M. Vujković reč nisu rekli o tome. Sve su to prećutali, ali nisu uspeli da sahrane istinu.

REČITO ĆUTANJE

U trenucima kada veći deo javnosti širom sveta oštro kritikuje Novaka Đokovića zbog širenja virusa korona usled održavanja njegovog humanitarnog turnira u Beogradu i Zadru, u Šapcu je neodgovorno, bahato i bezobzirno ponašanje naprednjaka tokom epidemije nagrađeno na izborima za lokalnu vlast. Kako je to moguće, pitanje je koje se nameće samo po sebi. Ispada da je Zelenović izgubio na poverenju kod građana u svom gradu zato što je svesno preuzeo odgovornost za funkcionisanje grada u vreme epidemije i učinio sve što je mogao da spreči njeno širenje u gradu na Savi. Kako građani Šapca to nisu znali da nagrade, već su izabrali one koji se nigde nisu videli niti su jednu reč izgovorili? Ćutali su kao zaliveni i kada je Zelenović formirao kovid bolnicu bez pomoći države.

SNS u Šapcu je kampanju bazirala na priči o tome kako će država da pomogne razvoj Šapca ako oni pobede. U slučaju da se to ne desi, pričali su, država neće dati sredstva za rekonstrukciju bolnice, obnovu škola, izgradnju puteva. Zelenovićeva kampanja, s druge strane, zasnivala se na onome što je u Šapcu do sada urađeno – izgradnja postrojenja za preradu otpadnih voda, kilometara i kilometara lokalnih puteva, fabrika koje su u Šabac došle bez ijednog dinara subvencija, nepostojanja listi za čekanje kada je reč o upisu u vrtiće, urađenim i rekonstruisanim parkovima, Sava parku, ekološkom gradskom i međugradskom prevozu, referendumima na kojima građani odlučuju o trošenju dva miliona evra... To su stvari o kojima mnogi gradovi u Srbiji mogu samo da maštaju, ali ih Šabac, eto, ima. Šabac izdvaja sedam odsto budžeta za kulturu, što ne radi niko drugi u Srbiji.

I sada se vraćamo na tezu o izbornoj krađi. Zelenovića su mnogi kritikovali zbog odluke da izađe na lokalne izbore i sada mu to spočitavaju. Možda se gradonačelnik Šapca malo i opustio kada je reč o mogućim nepravilnostima, ali činjenica je da je dosta toga nelogično kada je reč o rezultatima naprednjaka. Nedostatak logike, naravno, nije i dokaz za krađu, ali nepostojanje objašnjenja kako je neko uspeo da dođe do 30.000 glasova budi veliku sumnju. Pri tome, glavni akteri "pobede" nad Zelenovićem i dalje ćute o rezultatima i o "istorijskoj" pobedi. Ćuti i Vučić. ¶

NENAD KULAČIN

Operacija "Orošavanja"

Reporter upozna zamenicu ambasadora UK, koja obišla neka biračka mesta, kako je glasao na lokalu, kao i da je republičke izbore bojkotovao, jer je gospodin Vučić ovejani hohštapler. Zamenica, sa diplomatskim osmehom, upita šta je to hohštapler

Valjevo je na izborima prošlo slavno, pobedio je SNS sa 52,98 posto osvojenih glasova, sreću, donekle, kvari izlaznost od 49,48 posto građana sa pravom glasa. Gradska izborna komisija je saopštila da "nije bilo nepravilnosti", kao da su, kao i drugde, prepisali aforizam Aleksandra Baljka: Na biračkim mestima nisu primećene nikakve nepravilnosti, krađa glasova je protekla u fer i demokratskoj atmosferi!

SLAVNA KAMPANJA

Rezultat je očekivan jerbo je SNS vlast najveći rezultat postigla nedavno, za vreme bujanja epidemije virusa, kada je SNS gradonačelnik, kao komandant štaba za vanredne situacije, lekar po profesiji, javno izjavio da je "konrad-19 među nama", i tako proneo slavu Valjeva širom Srbije i regiona.

Nema dileme da će se sa sličnim dometima nastaviti jerbo je prvi na SNS listi bio mladi fiskulturnik Lazar Gojković, kao jedan od primeraka Vučićeve operacije "orošavanja" partije. Naime, mladi fiskulturnik, koji u biografiji ima da je bio pomoćni košarkaški trener, kao i da je video Vučića, pitan u intervjuu pred izbore o učincima katastrofalne SNS vlasti u Valjevu, odgovorio je da ne može da odgovori na pitanje jer nije pratio šta je i kako radila vlast, pošto je do pre nekoliko meseci bio totalno apolitičan!

Kampanja je, kao i svude, bila slavna, najslavniji je, nekoliko dana pred izbore, bio nastup gospodina Vučića, koji je, kao predsednik Srbije, "otvorio radove" na deonici Valjevo–Lajkovac, čime će se dobiti izlaz na auto-put "Miloš Veliki". Kad ga je urednica portala "Kolubarske", Darija Ranković – koja je zbog pitanja, i Vučićevog odgovora, postala poslednji "Utisak nedelje" – pitala, kako otvara radove kad nema projekta, građevinske dozvole, niti je urađena eksproprijacija zemljišta, Predsednik je odgovorio da su to pripremni radovi i da će se raditi fazno, a ako se misli da mu je potrebno da otvara radove kako bi osvojio koji glas više, mora reći da to nije tačno!

Dakle, pripreme za izbore su bile izvanredne, saopšteno je da 77.176 građana ima pravo glasa, što je za 2349 manje nego 2016. godine. Za lokalne izbore se prijavilo, ispunilo uslove, devet lista. Dan pred izbore saopšteno da je virus korona, posle dvadesetodnevne pauze, potvrđen kod šest građana, dakle, moglo je da počne. U

USPOMENA NA IZBORNI DAN: Reporter, mlada saradnica i zamenica ambasadora
Uslikao: Đorđe Đoković

nedelju, i reporter "Vremena", sa maskom pod bradom, i kombinacijom u glavi, ode do svog biračkog mesta, koje bilo u Prvoj osnovnoj školi, koja se nekada zvala "Žikica Jovanović Španac".

BORBA ZA BIRAČKA PRAVA

Stigne do biračke učionice i rekne da izgubio glasački listić, nije priznao da ga bacio, odgovore da neme problema, zatraže ličnu kartu. Potvrde da je "apsolutno" on taj, pronađu u izbornom spisku, zatraže potpis. Novinar rekne da hoće da glasa samo na lokalnim izborima, jok na republičkim. Gospođa, koja ga našla u spisku, odgovori da neće moći, ona ga je zaokružila, ima da uzme obe liste, pa neka radi sa njima šta hoće. Novinar se uzjoguni, samo lokalni, ima pravo, gospođa iz biračkog odbora nije odstupala, zaokružila ga je i tačka. Kako je novinar nastavio po svom scenariju, gospođa zatraži pomoć, priđe jedan od članova odbora i upita, je l potpiso, nije, sugerisa koleginici da precrta to što je zaokružila i da pored stavi svoj potpis. Novinar potpisa da je preuzeo listić za lokalne izbore i obavi svoju građansku dužnost, zaokruži Udruženje građana "Lokalni front", koje je javno podržao.

Posle ove epizode, reporter se sretne sa zamenicom ambasadora Ujedinjenog Kraljevstva, gospođom Rebekom Fabrici, koja je, kao posmatrač, obišla biračka mesta u Ljigu, Mionici i Valjevu. Gospođa Fabrici reče da se njihovo "posmatranje" svodi na "tehnički" obilazak, a mlada saradnica opriča anegdotu da su im u Ljigu, na jednom biračkom mestu, tražili da uzvrate posmatranje na izborima u Ujedinjenom Kraljevstvu. Novinar sa svoje strane opriča da je stanje u slavnom Valjevu više nego slavno, kao i kako je glasao, da je Republičke izbore bojkotovao jer je "gospodin Vučić ovejani hohštapler". Gospođa Fabrici, sa diplomatskim osmehom, upita šta je to hohštapler, mlada saradnica joj prevede da je to prevarant.

Onda su, kasno uveče, saopšteni rezultati, na izborima, na kojima "nije bilo nepravilnosti", SNS je, na lokalu, osvojio 52,98 posto glasova, a SPS 27,08. Cenzus su prešli i Šapićeva lista, POKS i "Lokalni front", sa po nešto više od hiljadu osvojenih glasova, SNS će imati 31 od 51 odbornika, SPS 16, Šapić dva, a POKS i Front po jednog odbornika. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Kamo dalje, rođače

Neizlaskom na ove nesumnjivo feleričnе i nelegitimne "izbore" bojkotaški deo opozicije je samo stekao pravo na šansu, odnosno izborio se za "opstanak u meču" – i ništa više od toga. Svi problemi i slabosti koji su pratili opoziciono delovanje prethodnih meseci i godina i dalje ostaju. I ništa ne bi bilo pogubnije – a to uopšte nije nemoguće – nego da se ovaj bojkotaški deo opozicije sada uljuljka na krilima ovog "uspeha", odnosno dodatno opusti i uspava usled činjenice da su im praktično svi opozicioni konkurenti (ne)slavno poginuli na ovim izborima

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Autor je urednik NSPM

Što bi rekao urednik ovih novina – "poantu na sunce". Dakle, u najkraćem, mislim da su ovi "takozvani izbori" u potpunosti potvrdili opravdanost odluke onog dela opozicije koji se, sa više ili manje žala, složio da na takvim izborima ne treba učestvovati.

I to je suština. Sve ostalo je sporno.

Dakle, bez obzira na dobru volju, rezerve i dileme nekih (uključujući tu pisca ovih redova), i bez obzira na objektivne probleme koje bojkot sa sobom nosi – učešće na OVAKVIM izborima, u OVOM trenutku, iz epidemioloških, demokratskih, političkih i psiholoških razloga – naprosto nije bilo opcija. I to se u nedelju više nego jasno pokazalo.

Drugim rečima, nije bojkot bio toliko dobra stvar – koliko je izlazak bio "nemoguće", katastrofalno i loše opredeljenje. I u to smo sada mogli svi da se uverimo. A naročito su mogli da se uvere oni koji su, uprkos svim argumentima, upozorenjima, molbama i pretnjama – ipak na te izbore pohrlili.

GUBITNICI I DOBITNICI

Nikad nećemo do kraja saznati da li je presudno bilo smanjenje izbornog cenzusa, ili se radilo o zavedenosti i opijenosti rezultatima istraživanja javnog mnjenja koja su gotovo svakom učesniku izbora govorila ono što je hteo da čuje – ili je možda bilo i nekog, eventualnog, Vučićevog obećanja (ili makar "miga") da će to sa cenzusom "sve biti u redu". U svakom slučaju, svi iz opozicije (sa ili bez navodnika) koji su otišli na ove izbore ljuto su se prevarili, obrukali i, rekao bih, u velikoj meri, to jest, barem u devedeset posto slučajeva, definitivno okončali svoju političku karijeru.

U tom smislu, razume se, najveći gubitnici su oni kojima su davane najveće šanse – dakle, pre svega, Sergej Trifunović, radikali, "Metla" i Radulovićevi "suverenisti". (Mada je jedan deo građanske javnosti imao nerealna očekivanja i u pogledu eventualnog plasmana "Udružene demokratske Srbije" – Čanak, Đurišić, Macura i društvo – što je tek bilo apsurdno i predstavljalo pravi zlatni rudnik za pasionirane i politički bar malo upućenije kladioničare.)

Redovniji čitaoci "Vremena" i pratioci naših istraživanja prezentovanih na ovim stranicama neće biti previše iznenađeni rezultatima. Bilo je jasno da – bez prave opozicije i ikakve kontrole na izborima – Vučić može postići rezultat koji želi. A želeo je, očigledno, apsolutnu pobedu, dva miliona glasova i izlaznost od "pedeset plus" odsto. I nije bilo sumnje da će mu vredni SNS aktivisti i usrdni RIK to i isporučiti. A opozicionari koji su na izbore izašli, sviđalo im se to ili ne, bili su samo voljni ili nevoljni saučesnici u tom procesu.

Da li su "bojkotaši" zapravo pravi pobednici ovih izbora? U neku ruku, da. No, da bi ta relativna i uslovna "pobeda" mogla postati apsolutna, ili da bi se makar mogla pisati bez navodnika, mora se još mnogo stvari dogoditi, steći i uraditi. Neizlaskom na ove nesumnjivo feleričnе i nelegitimne "izbore" bojkotaški deo opozicije je samo stekao pravo na šansu, odnosno izborio se za "opstanak u meču" – i ništa više od toga. Svi problemi i slabosti koji su pratili opoziciono delovanje prethodnih meseci i godina i dalje ostaju. I ništa ne bi bilo pogubnije – a to uopšte nije nemoguće – nego da se ovaj bojkotaški deo opozicije sada uljuljka na krilima ovog "uspeha", odnosno dodatno opusti i uspava usled činjenice da su im praktično svi opozicioni konkurenti (ne)slavno poginuli na ovim izborima.

I po izjavama Aleksandra Vučića i po nastupima svih drugih učesnika u izbornoj trci, očigledno je bilo da je glavni problem i glavni, zapravo, jedini protivnik na ovim izborima, kako vlastima, tako i onima iz izlazeće opozicije – bio bojkot i svi oni koji su u bojkotu učestvovali. Prema njima su bile upućene glavne žaoke i poruke, sa grozničavom željom da se dokaže kako je bojkot propao, i kako je to manje-više "propast" za one koji su na taj gest političkog protesta pozivali i u njemu učestvovali. I upravo zbog toga ima osnova da se izborna propast svih drugih opozicionih (i "opozicionih") aktera indirektno shvati kao uspeh, da ne kažemo baš i "pobeda" onih koji su izbore bojkotovali.

Nikad nećemo do kraja saznati da li je presudno bilo smanjenje izbornog cenzusa, ili se radilo o zavedenosti i opijenosti rezultatima istraživanja javnog mnjenja koja su gotovo svakom učesniku izbora govorila ono što je hteo da čuje – ili je možda bilo i nekog, eventualnog, Vučićevog obećanja (ili makar "miga") da će to sa cenzusom "sve biti u redu". U svakom slučaju, svi iz opozicije (sa ili bez navodnika) koji su otišli na ove izbore ljuto su se prevarili, obrukali i u devedeset posto slučajeva, definitivno okončali svoju političku karijeru

Pogled na (preostalo) opoziciono dvorište ne uliva baš mnogo razloga za optimizam. Kampanja za bojkot je bila više nego apatična i mlaka. Plus je njen terenski deo trajao jedva nedelju dana. A ni ova po medijima i društvenim mrežama nije bila mnogo duža niti živahnija. Bojkotaši su se oslanjali na intuiciju i zdravorazumski osećaj većine svojih simpatizera da u ovakvim okolnostima izborima "vreme nije" – i bili su uglavnom u pravu. Ali nisu mnogo ni pokušavali, a još manje uspevali da za svoju poziciju i argumente pridobiju makar i delić onog drugog (i većinskog) dela biračkog tela. A to je pravac u kojem će se morati ići ukoliko ne žele da se pretvore u neku vrstu političkih "jehovinih svedoka", ili modernu verziju "Srpske liberalne stranke" pokojnog Nikole Miloševića i Koste Čavoškog (poznate po tome što, "iz principijelnih razloga", na izbore nikada nije izašla).

Opozicija je relativno uspešno demonstrirala neuverljivost zvanične verzije događaja u izbornom danu. Uključujući ono natprirodno povećanje izlaznosti u poslednjim satima, iako je opštepoznato da simpatizeri vlasti uglavnom glasaju u jutarnjim i prepodnevnim časovima. I vrlo je blizu pameti – mada to takođe verovatno nikada nećemo tačno znati – da stvarna izlaznost nije bila preko 45 procenata, a verovatno i manje od toga. No, da bi bojkot mogao biti i matematički a ne samo politički uspešan, bilo je neophodno da (dokazana) izlaznost u čitavoj Srbiji bude otprilike onakva kakva je bila u Beogradu, ili bar Novom Sadu i Zrenjaninu. Ovako je, kao što rekosmo, uspeh ipak polovičan i više politički nego kvantitativan.

TRAGIKOMEDIJA U MADLENIJANUMU

Upravo dok su kolone naprednjačkih glasača privođene na birališta da svojim glasom uveličaju "praznik demokratije", u Zemunu (ali ne Magistratu, nego u pozorištu Madlenijanum) odvijao se završni čin jedne otužne političke drame, u kojoj su preostale demokrate krčmile poslednje ostatke svog ličnog i političkog digniteta. Malo ko više i može da se seti oko čega se to tačno krve Đinđićevi i Tadićevi politički naslednici, ali je više nego jasno da je stranka, koja je pod ovom dvojicom lidera bila stub i nosilac političkih procesa u Srbiji (i u dobrom i u lošem smislu) došla do same ivice svog političkog bitisanja. A onih 2,3 odsto koliko su demokrate osvojile na poslednjim beogradskim izborima (i zbog kojih je s razlogom odstupilo tadašnje rukovodstvo), sada deluju kao visoka i teško dostižna meta.

I tu ima mnogo simbolike. Naime, mislim da će srpska opozicija u celini uskoro tj. vrlo brzo morati da prelomi na koju će stranu. Da li će krenuti putem DS-a, ka potpunom nestanku i marginalizaciji, ili onim suprotnim – ka zajedničkom nastupu i objedinjenju.

Da li nam treba "neka nova opozicija" umesto ove "stare i potrošene"? Osveženje i kontinuirano podmlađivanje opozicionih redova uvek je dobrodošlo i, zapravo, trebalo bi da bude podrazumevani element političkog života. Druga je stvar što to u Srbiji nije slučaj i što – uz par časnih izuzetaka – ovde lideri ostaju na čelu svojih političkih entiteta (stranaka i pokreta) sve do svoje ili obostrane smrti. Ali mit o "novim licima" i raznim "silama koje se iznenada pojavljuju i rešavaju stvari" naivan je i štetan koliko i čitav "antipolitički" bekgraund unutar kojeg se takav stav javlja i nekritički širi.

Nije Koštunica dvehiljadite godine bio "novo lice". A još su manje "novi" bili Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić 2012. Naprotiv. Potreban je neko ko ima znanje, iskustvo i poznatost – i potrebno mu je samo malo "ispeglati" i ispolirati imidž i staviti ga u novu političku ulogu.

ZOV PRIRODE

Ovo nije tekst o Aleksandru Vučiću, načinu i posledicama njegove vladavine i njegovim političkim perspektivama. No, ono što se, bez sumnje, u vezi sa tim može konstatovati povodom ovih izbora jeste to da – uz svu političku veštinu i nesumnjivo iskustvo – Vučić opet nije uspeo da odoli zovu svoje prirode. Naime, on je ponovo i ovog puta, čini se, definitivno prekršio staro dobro pravilo opstanka u političkoj i svakoj drugoj džungli – "Ubij, ali nemoj da preubiješ". Upao je u opozicioni tor i bukvalno "podavio" sve što je unutra zatekao. Uključujući one koji bi mu mogli zatrebati.

I možda se, samo naizgled paradoksalno, upravo u tom "preubijanju" – ne samo opozicije, nego i čitavog političkog života u Srbiji – krije i određena šansa, odnosno mogućnost da se ovaj galopirajući put u autoritarnu propast zaustavi i preokrene. No, o tome u nekom drugom tekstu. ¶

DRAGAN ILIĆ

Dva miliona

Foto: *printscreen*

Svi smo dobili ono što smo tražili. Samo, u ovoj trgovini se daje još nešto, što možda ne piše u ugovoru sa narodom, a to je manje ili veće parče vaše slobode i dostojanstva

Pobednik izbora se unapred znao. Valjda je zato bilo teško osmisliti TV program u izbornoj noći, jer su nam iskustvo i rezultati istraživanja spojlovali kraj. Zato su valjda najave "Izborne noći" bile bazirane na najavljivanju CESID-a i Ipsosa (RTS), ili "savremenih načina grafičkog prikazivanja". Na Pinku se očekivala žurka u studiju, a TV Prva je osim 3D studija obećala nešto što je maštovito nazvala "neizvesnost prvih izbornih rezultata!"

Ipak, žurka je počela pred izbornu tišinu, na Pinku, kao svojevrsni početak medijskog policijskog časa (kao vikend zaključavanje). Pokazaće se, nije to jedina veza sa epidemijom korone. Vlastima je očigledno bilo veoma bitna izlaznost, pa je već u subotu na Pinku počelo odbrojavanje "do otvaranja biračkih mesta" u ćošku ekrana, dok teče turska serija simboličnog naslova *Zakletva*. Na Prvoj – isti brojač, samo hrvatska serija *Drugo ime ljubavi*, na B92, brojač i ruska serija *Hotel Eleon*, još 10 sati i 36 minuta, ko će da dočeka... RTS je jedini držao upozorenje "budimo odgovorni", mada se pitam da li se to vezuje za koronu ili za izbore.

Danima je broj zaraženih bio ispod 100, a više od 90. Stručnjaci priznaju da ima problema, ali je tako u celom svetu, omiljeni statistički pokazatelji sada su: broj slučajeva na respiratorima (ispod 20), broj "aktivnih slučajeva", što je floskula za broj ljudi u bolnicama, i procenat smrtnosti (oko dva odsto).

A onda su birališta konačno otvorena!

Komercijalne televizije kolektivno su izbegavale logično pitanje o izlaznosti (jer se brzo pokazalo da je to zabranjena tema, poput reči "bojkot"), kao i tehničko pitanje: "Da li će građani oboleli od Korone moći da glasaju?" Pozivanje na glasanje čak je stiglo i u emisiju "Premijera", koja prati estradu i rijaliti zvezde, i to u formi zagonetke: "Koja li će to mlada i atraktivna pevačica glasati pred kamerama?"

Rijaliti elemenata nije nedostajalo ni na sednici Glavnog odbora DS-a, gde je napetost stigla do koškanja. Tužna slika beznađa, simbolično, baš na dan izbora. Na ulazu je delegate dočekalo nekakvo obezbeđenje, održane su praktično dve sednice, ja zaista nemam pojma ko je tu u savezu protiv koga, a možda je i bolje što se ova sramota u Madlenijanumu nije odigrala pod slikom Zorana Đinđića.

Reči i izraze "bojkot" i "loša izlaznost" mogli ste čuti samo na N1 i TV Vojvodina, dok se na svim ostalim kanalima lagano prelazilo preko ovih tema. Na RTS-u sam pratio prevoditeljku na znakovni jezik i naučio da pokažem "bojkot".

Onda su birališta zatvorena i počelo je brojanje.

Veoma brzo je postalo jasno da je SNS pokidao, ili tačnije Vučić. SPS se očekivano provukao, ali je bilo guravo oko tumačenja rezultata. Da li je Ivica porastao ili opao? Sudeći po broju mandata, Ivica ipak ostaje na čelu SPS-a.

Od svih drugih lista, prošao je samo SPAS, pa će Šapić biti jedina novost u parlamentu, uz poslanike manjina. Kažem novost, a ne opozicija.

Ispalo je da je najveća drama bila u derbijima začelja, pa su doajeni našeg višestranačja ostali ispod crte. Neki od aktera u izborima dobili su manje od 10.000 glasova, koliko je bilo potrebno da skupe potpisa kako bi prijavili svoje liste.

Rezultat od dva miliona glasova SNS je proslavio, samo je ponovo bilo važno ko stoji oko Vučića, jer se taj nemi hor menjao posle svakih izbora. Najviše se, opet po tradiciji, radovao i najiskrenije aplaudirao Marko Đurić.

Mislim da takođe nije slučajno što je Vučić na samom početku obraćanja naveo podatke o tome kako se glasalo u dijaspori. Tih glasova kod nas nema mnogo, ali je, recimo, u Sočiju SNS dobio 90 odsto. Od prebrojanih 100 listića. Ova iznenadna briga o dijaspori, koja praktično nema pravo glasa, trebalo bi da bude poruka kako mladi ne odlaze iz zemlje zbog Vučića. Eto, vole ga i u dalekom Sočiju.

Sarapa je zato sa ekipom analitičara do mile volje mogao da slavi u studiju i, kafanski rečeno, da se naj..be majke opoziciji. Najozbiljniji program ipak je emitovao RTS, što bi rekli, "uz kakav-takav dijalog". Moj lični vrhunac izbora je trenutak kada je u studiju televizije Prva gost bio Muharem Bazdulj u trenutku dok Vučić počinje svoj govor. Čist nadrealizam!

Od gubitnika, mislim da treba pomenuti jedino Sergeja Trifunovića, koji je maestralno prs'o, ali je viteški, poput fudbalskog trenera koji primi petardu, preuzeo odgovornost za poraz. Svi ostali, koji su u politici neuporedivo duže od njega (Čeda, Čanak, Živković, Šešelj, ekipa iz UDS-a i ostali), nestali su pod okriljem izborne noći bez pozdrava ili objašnjenja.

Na kraju, svaki izbori nam nešto poruče. Opozicija koja je dosledno ostala pri bojkotu sačuvala se od sramote. Vučiću je potvrđen status apsolutnog vođe uz rekord od dva miliona glasova, a Dačić je sada partner bez kojeg se može. Parlament je gotovo potpuno desničarski, što je opasno jednako kao jednostranačje.

Moj glavni utisak posle ovih izbora bile su ankete sa biračima nakon glasanja. Po pravilu, bili su to stariji ljudi, mahom mobilisani Vučićevi glasači, koji su svoju odluku objašnjavali – brigom za budućnost svoje dece. Pitam se samo da li su svoju decu pitali za koga da glasaju, jer tih mladih ljudi nije bilo na biralištima. Ta dva miliona ispunila su svoj deo ugovora sa Vučićem, jer je neko dobio državni posao, neko ga zadržao, neko je pred izbore dobio asfalt, a svi skupa smo dobili obećanih 100 evra. Ovo je racionalna trgovina, to je ugovor sa narodom, kojem je danas teško prodati priču o slobodi medija, demokratiji ili nezavisnim institucijama. Svi smo dobili ono što smo tražili. Samo, u ovoj trgovini se daje još nešto, što možda ne piše u ugovoru sa narodom, a to je manje ili veće parče vaše slobode i dostojanstva. ¶

ČIJI STE VI: "Obezbeđenje" i koškanje na ulazu u Madlenianum
Foto: Marija Janković

Naprednjački pečat

Dok je u nedelju saopštavao detalje velike pobede Srpske napredne stranke na "beloruskim izborima", Aleksandar Vučić nije mogao a da se slavodobitno ne osvrne na događanja u Demokratskoj stranci. Po svemu sudeći, on se i dalje pomno interesuje za unutrašnje turbulencije kod demokrata, čak i sada kada ima apsolutnu vlast i kada je sve političke protivnike, ali i saučesnike, bacio na kolena

Da li naprednjaci dele mišljenje sa pojedinim političkim analitičarima koji kažu da se njima zapravo jedino DS, ako se ikada konsoliduje, može suprotstaviti, odnosno da jedino DS ima snagu da bude stub promena? Da li oni tu mogućnost hoće unapred da ubiju, pa imaju nekakvog učešća u pomenutim turbulencijama koje prete da prilično izranjavanu stranku, udaranu sa svih strana, potpuno unište? Bilo kako bilo, dok je naprednjačka izborno-kriminalna mašinerija u nedelju uništavala demokratiju i obesmišljavala višestranački sistem, dotle su oni koji stoje iza događaja oko Madlenianuma i u njemu rasturali Demokratsku stranku, svejedno kakve su pobude imali. Još jednom je javnosti poslata poruka o strašnim svađama, pa čak i nasilnim obračunima u DS-u, a to je, možda, i bio cilj cele akcije. Mediji bliski Vučiću su to jedva dočekali.

No, nezavisno od toga da li je i u kojoj meri Vučićeva vlast ima udela u unutrašnjim sukobima u DS-u, ne možemo zaobići činjenicu da su nedeljni događaji u Zemunu imali nekakav naprednjački pečat. Ako ni zbog čega drugog, onda zbog toga što su glavni junaci ovih zbivanja ćelavi i nabildovani momci u bodimajicama. A čim se takvi spomenu, prva asocijacija je SNS i njegove (izborne) falange.

DALJE NEĆETE MOĆI

Elem, nekolicina "žestokih momaka sa vrelog beogradskog asfalta" od ranog jutra je stajala ispred vrata Madlenianuma i zabranjivala organizatorima, članovima verifikacione komisije i funkcionerima DS-a da uđu u tu zgradu, u kojoj je, sa početkom u 12 sati, trebalo da se održi sednica Glavnog odbora demokrata. Ne zna se kada su ćelavci zauzeli položaje, ali kada su tehnička lica koja je trebalo da pripreme salu za održavanje sednice stigli pred Madlenianum, oko osam časova ujutro, oni su već bili tu. Kako je vreme prolazilo, i kako su na sednicu pristizali funkcioneri i članovi DS-a, a ćelavci stajali postojano kano klisurine zabranjujući ulaz u zgradu, atmosfera ispred zemunskog pozorišta se usijavala. Ubrzo je došlo do niza incidenata, verbalnih obračuna i fizičkih koškanja, čiji snimci su preplavili društvene mreže i portale raznoraznih medija. Sukobili su se oni koji podržavaju predsednika DS Zorana Lutovca, a koji po svemu sudeći imaju ogromnu većinu u stranci, sa onima koji bi da ga smene »

TEŽAK PERIOD: Lider DS-a Zoran Lutovac i "pobunjenici" na bini
Foto: Marija Janković

i koji su u manjini, bez obzira na to što među njima ima mnogo poznatih imena.

Kada su se iz nekog razloga "žestoki momci" smilovali i pustili stranačke funkcionere da uđu u zgradu, atmosfera nasilja sa ulice prenela se u salu. Sednica je počela sa dva sata zakašnjenja. Stranački "pobunjenici" su, očigledno, imali nameru da onemoguće održavanje sednice, pa su počeli da viču, potom su izašli na binu, okupirali govornicu i pokušali da preuzmu rukovođenje skupom. Sednica je prekinuta. Na njoj je, ipak, svedoci kažu ogromnom većinom od oko 190 članova Glavnog odbora, usvojen izveštaj o radu lidera stranke Zorana Lutovca, u kojem se, između ostalog, našlo i obećanje da će se nastaviti sa reformom DS-a. Dok su "pobunjenici" urlali: "Ostavke, ostavke!", ostatak prisutnih je uzvikivao: "Pobeda, pobeda!" Usvajanje izveštaja o radu znak je, kako su rekli potonji, da Lutovac ima podršku stranke i članstva. Nakon prekida sednice, grupa "pobunjenika" (njih, kako kažu svedoci, pedesetak) održala je u hodniku sednicu kojom je predsedavao potpredsednik stranke Dragoslav Šumarac. Na njoj je, kako su izvestili režimski mediji, "izabrano novo rukovodstvo stranke". Tačnije, izabran je nekakav organizacioni odbor koji bi trebalo da pripremi izbornu skupštinu, na čijem se čelu nalazi dramska spisateljica Vida Ognjenović.

ČIJE OBEZBEĐENJE

U prepodnevnim satima, dok su "žestoki momci" još stajali *ante portas*, "Kurir" je obavestio javnost da je njih angažovao predsednik Demokratske stranke Zoran Lutovac kako bi sprečio svoje protivnike da uđu na sednicu Glavnog odbora. Prisutni su, međutim, odmah primetili nelogičnost te vesti, iz prostog razloga što "telohranitelji" nisu puštali unutra one koji pripadaju Lutovčevoj struji, a istovremeno su neki od "pobunjenika" bez ikakvog problema ulazili u Madlenianum i izlazili iz njega. Pritom su imali i dobar "tač" sa "gorilama".

Lutovac je demantovao da je on angažovao obezbeđenje i rekao da su "ti ljudi dovedeni da prave incidente i spreče održavanje sednice Glavnog odbora koje je sazvalo Predsedništvo stranke". Društvenim mrežama su ubrzo prostrujali klipovi koji potvrđuju da je Lutovac, po svemu sudeći, govorio istinu i da su "žestoke momke" angažovali "pobunjenici". Naime, uvek rečiti glumac Branislav Lečić, jedan od glasnogovornika ove grupacije, konstatovao je, otprilike, da je obezbeđenje angažovano kako bi se zaštitio DS i da je to jedini jezik koji pristalice Lutovca razumeju. U prilog tome govori još jedna činjenica: posle sednice grupa "pobunjenika", među kojima su i suspendovana tehnička lica stranke, zauzela je centralu DS-a u Nušićevoj ulici, a na fotografiji objavljenoj na društvenim mrežama vidi se bar jedan od žestokih momaka koji su stajali ispred zemunskog pozorišta kako se baškari u stranačkim prostorijama.

KO SA KIM

Sve ovo što se dešavalo u nedelju vrhunac je dugotrajnog, u medijima dobro praćenog sukoba u Demokratskoj stranci između onih koji, kako stvari stoje, čine većinu i koji podržavaju predsednika Lutovca, i manjine koja je protiv njega i koja je prilično glasna i uticajna. U "pobunjeničkoj" grupaciji nalaze se i neka poznata imena iz našeg političkog života, poput pomenutog glumca Branislava Lečića, potpredsednika stranke Dragoslava Šumarca i potpredsednice Aleksandre Jerkov, potom bivših narodnih poslanika Balše Božovića i Nataše Vučković, kao i nekadašnjeg predsednika Dragana Šutanovca i njegovog bliskog saradnika Radoslava Milojičića Kene. U ovoj grupi je bila i Gordana Čomić, koja je na prethodnim izborima učestvovala na listi Ujedinjene demokratske Srbije, čime je, kako Statut DS-a nalaže, automatski prestala da bude članica ove stranke.

"Pobunjenici" već dugo javno iskazuju nezadovoljstvo načinom na koji Lutovac vodi stranku, a veliki broj njih je bio protivnik bojkota izbora koji su održani u nedelju. Iako među njima, kako kažu poznavaoci prilika, ima raznih struja i interesa, Lutovcu najčešće zameraju navodnu preteranu bliskost sa Draganom Đilasom, te to što je stranku, po njihovom mišljenju, utopio u Savez za Srbiju. Zameraju mu i zbog saradnje sa ultranacionalističkim Dverima. Sa druge strane, Lutovac i njegovi saradnici odgovaraju da ova grupacija želi da ruinira Demokratsku stranku i spreči reforme u njoj. Oni smatraju da bar deo "pobunjenika" sve to radi uz podršku naprednjačke vlasti.

"Antilutovci" su pre nekog vremena pokušali sami da sazovu sednicu Glavnog odbora stranke i organizovali su

veoma široku kampanju među članstvom, sa namerom da se na toj sednici Lutovac smeni tako što neće biti usvojen njegov izveštaj o radu. Potom su odustali od toga, navodno, jer nisu mogli da obezbede kvorum. Jedna od tačaka razlaza između njih i organa stranke je i to ko je zapravo član GO. Naime, kako pravnici kažu, zbog nejasnog Statuta stranke koji je podesan za razna tumačenja, među članovima Glavnog odbora nalaze se, bar tako tvrde "pobunjenici", čak i oni koji već dugo nastupaju na drugim izbornim listama, kao i oni koji neprikriveno sarađuju sa SNS-om. Zbog toga što su sazvali sednicu GO protivno nalogu Predsedništva stranke i na nju pozvali ljude koji praktično nisu demokrate, Lutovac je na 15 dana suspendovao sekretara stranke i drugo tehničko osoblje, koje sada ponovo radi pod pokroviteljstvom Vide Ognjenović i "pobunjenika".

NEPOPRAVLJIVA ŠTETA

Mnogo bi prostora u novinama bilo potrebno da se nabroje svi aspekti i detalji sukoba unutar Demokratske stranke, ali čini se da će poznavaoci prilika sa punim pravom kritikovati stranačku manjinu zbog toga što je odlučila da unutrašnje partijske razmirice učini javnim, pritom se ne ustručavajući da za potrebe tog sukoba koristi i ordinarne režimske medije. Posebno je neprihvatljivo to što su u tom sukobu otišli i korak dalje, i počeli da se služe klasičnim političkim nasiljem, kao što je unajmljivanje "gorila" ispred Madlenianuma. Svojim potezima "pobunjenici" nanose ogromnu, možda i nepopravljivu štetu Demokratskoj stranci, nezavisno od toga da li je u pitanju aktivizam koji se sprovodi u koordinaciji sa naprednjacima ili nekim njima bliskim centrima moći, ili je u pitanju samo povređena sujeta, ili nešto treće. U pitanju su stari politički lisci, koji vrlo dobro znaju da ovo što rade ništa dobro neće doneti DS-u, pa je teško poverovati kako su njihova pregnuća plod čistog idealizma i borbe za bolju stranku.

Politički analitičar Boban Stojanović kaže da najnoviji događaji imaju izuzetno loše posledice po Demokratsku stranku. On ne može, kako veli, da razume zašto jedan "očigledno manjinski deo" radi ovo svojoj stranci, i to ne samo u nedelju, nego "kontinuirano prethodnih godinu dana". "Više puta su poraženi u glasanju na glavnim odborima, ključne odluke je DS donela ogromnom većinom. Dešavanja od nedelje su samo potez očajnika i rušitelja. Mogli su ili da izađu iz stranke, ili da poštuju odluke. Ukoliko niste saglasni sa njima, poslednje što radite je da to iznosite u medije, a to su oni radili sve vreme. Ne znam da li vladajuća stranka ima direktno veze sa ovim događajima, ali previše je sada sumnji na to. Znam samo da ne rade u interesu DS-a", kaže Stojanović u razgovoru za "Vreme".

On smatra da je Demokratska stranka i dalje veoma važna, i da se mora oporaviti i nastaviti dalje, jer je "veliki broj ljudi njen deo". "Početak sa novim predsednikom koji nema balast prošlosti je mogao da bude dobar novi početak, ali prvo mora da se razreši situacija unutar same stranke. Ovo sve je moralo da ostane unutar prostorija DS-a", kaže Stojanović. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Nelt Grupa

Za izvrsnost i održivu budućnost biznisa

Nelt Grupa objavila je Izveštaj o održivom poslovanju za 2018/19. godinu

U izveštaju se ističe da je održivost poslovanja jedan od ključnih strateških ciljeva za kompaniju koja skoro 30 godina kontinuirano organski raste. Uz svestranost poslovanja, nove tehnologije i afirmaciju zaposlenih, kompanija je fokusirana na teme i projekte koji će dugoročno ostaviti pozitivan trag, u samoj organizaciji, ali i u široj zajednici.

U protekle dve godine, Nelt je investirao 15 miliona evra u izgradnju "pametnih" skladišta i poslovnog prostora u Beogradu i Istočnom Sarajevu, proširio Intermodalni terminal u Beogradu, obnavljanjem flote vozila u skladu sa aktuelnim eko-standardima, kao i stavljanjem akcenta na značaj reciklaže. Na svim tržištima na kojima posluje kompanija teži podizanju ekološke svesti, smanjenju zagađenja okoline i efekata globalnog zagrevanja.

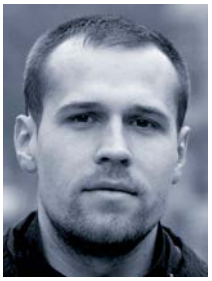
Istovremeno, nastavlja se podrška projektima iz oblasti obrazovanja i profesionalnog usavršavanja mladih ljudi. Kroz saradnju sa fakultetima, kompanija pruža podršku mladima u ostvarenju potencijala, promovišući značaj obrazovanja za dalji razvoj karijere.

Takođe, jedan od prioriteta kompanije je i ulaganje u zaposlene, u njihov profesionalni razvoj kroz interne i eksterne obuke, a uveden je i niz benefita kao što su kompanijski lekar, privatno zdravstveno osiguranje, posebna brigu o porodiljama, rad od kuće.

Miloš Jelić, generalni direktor Nelt Grupe, kaže da je strateški plan kompanije nastavak optimizacije procesa i ulaganje u ljude. "U 2019. godini ostvarili smo 950 miliona evra neto prihoda, što predstavlja rast od 50 miliona u odnosu na prethodnu godinu. U ovom, trećem izveštaju o održivom poslovanju urađenom po GRI standardima o izveštavanju, predstavljamo delove naše organizacije i procese koji su temelj uspeha Nelt Grupe, organizacije koja danas zapošljava 4000 ljudi u 15 kompanija, na 11 tržišta u Evropi i Africi", rekao je Jelić.

Bela kuća i "crni" Vidovdan

Grenel svakako nije tek onako pozvao Tačija i Vučića na sastanak u Beloj kući. Sigurno je da će tog dana biti nešto potpisano. I da je to nešto već na papiru. Jer, sigurno ih neće tamo danima zatvarati, kao onomad u Dejtonu

Piše:
Marko Jakšić

Upraskozorje istorijskog susreta u Beloj kući odigrao se i jedan od poslednjih činova osmogodišnje tragikomedije srpskog naroda na Kosovu, sa jasnim krajem od samog početka, koju režira Aleksandar Vučić formalno kao PPV, predsednik Vlade ili Srbije. Neformalno, kao ključna politička figura u Srbiji, koja stoji iza svakog sporazuma vezanog za Kosovo. Srbi na Kosovu, posebno oni na severu, u nedelju su "masovno" izašli na birališta zajedno sa svojim direktorima, šefovima i ostalim rukovodiocima, dobrovoljno ili pod pritiskom, i pružili poslednji put bezrezervnu podršku Aleksandru Vučiću u drami koja se odnosi na njihove živote, a u kojoj su oni samo statisti. Objekat. Dekor. Kolateralna šteta.

Već umorni od te ljubavi na silu, koju moraju da pokazuju iznova i iznova na svim mogućim izborima, što kosovskim što srpskim, pod pretnjama i ucenama, ipak nisu izašli u onolikom broju koliko su očekivali lideri Srpske liste, ujedno i perjanice pokrajinskog SNS-a, verovatno i Marko Đurić lično. Tako su ovi morali da pristupe već uhodanim metodama punjenja kutija i iskoriste svoje odrede sigurnih i proverenih glasača kojima, svakom pojedinačno, glas vredi od nekoliko desetina do možda i stotine listića koje u ime raznih odsutnih ili mrtvih oni zarad "opšteg i državnog interesa" potom ubace u glasačke kutije. Na licu mesta, ili u Raškoj i Vranju.

Tako su građani na Kosovu (verovatno i u Metohiji) masovno, bezrezervno i u potpunosti podržali politiku velikog demagoga u nazoviborbi za njihovu budućnost, pred sudbonosni sastanak u Vašingtonu, uoči još jednog takvog, sudbonosnog Vidovdana u istoriji. Time je Vučić dobio ono ključno što mu je potrebno. A to je da su kosovski Srbi navodno saglasni da ih on zastupa, i da podržavaju bilo koje rešenje za koje se on izbori u "teškoj borbi", koja ovoga puta možda uključi i spavanje na podovima u podrumu Bele kuće. Odnosno, postali su saučesnici u sopstvenom ubistvu, gledajući iz perspektive mitrovačke opozicije, tj. po svemu apsolutne manjine među kosmetskim Srbima.

MITROVAČKI IMIGRANTI

Nema grada u Srbiji u kojem, osim Beograda, postoji toliko vozila sa BG tablicama kao što je to slučaj sa Kosovskom Mitrovicom. Iako tablice koje označavaju prestonicu dominiraju, ima i onih iz drugih gradova centralne Srbije – Kraljeva, Raške, Kragujevca, Kruševca, Novog Pazara. S vremenom su sve one zajedno brojčano nadvladale one koje jedino pripadaju ovom gradu, a to su KM tablice. Verovatno to ništa ne bi bilo čudno da vlasnici svih tih automobila nisu Mitrovčani. Sve su češće gužve na privremenom administrativnom prelazu Jarinje. Četvrtkom i petkom na izlazu sa Kosova, nedeljom po par sati na ulasku na Kosovo. Jedan deo stanovnika ovog grada su postali Mitrovčani na privremenom radu u Kosovskoj Mitrovici, ali sa prebivalištem u nekom od gradova centralne Srbije, najčešće u Beogradu. Njihova poslednja vezanost za rodni grad je posao koji u njemu obavljaju.

Ova pojava je postala izražena naročito otkada je vladajući SNS/Srpska lista počela da ostvaruje istorijske pobede na svim frontovima, kako u dijalogu, tako i na izborima. Kulminirala je sa ubistvom Olivera Ivanovića. Ruku na srce, mnogo ranije je počela u enkalavama južno od reke Ibar, gde je iseljavanje i prodaja dedovine zarad odlaska u ostatak Srbije, naročito na centralnom Kosovu, nezaustavljiv proces. Silne pobede u Briselu su uverile mnogo ljudi na Kosovu da ovde nema izvesne budućnosti. Ostalo je još da sačekaju tu ključnu pobedu za bolji život i ekonomiju u Vašingtonu, pa da ovo po svemu sudeći inverzibilno stanje dobije potpuno ubrzanje. U ovom kontekstu, vrlo važno je napomenuti da veliki broj roditelja svoju decu šalje u srednje škole i na fakultete po gradovima centralne Srbije, dok je broj upisanih studenata na Univerzitetu u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici svake godine sve manji i manji. Što nije slučaj sa novopečenim doktorima nauka iz redova Srpske liste, njih je sve više.

U toku borbe protiv korone desilo se gotovo neprimetno, jer je ta borba zaokupljala javni prostor i pažnju građana Srbije, da je Kosovo, zatvarajući prvi put škole i fakultete na severu Kosova (to je usledilo nakon zatvaranja kafića, prodavnica i uvođenja raznih restriktivnih mera kretanja), na mala vrata poništilo u potpunosti specifičnost koju je ovaj region imao od 1999. godine. Na to se nadovezalo i zatvaranje "granica" od strane Kosova i "administrativnih prelaza" od strane Srbije, i prvi put u poslednjih 20 godina stanovnici ove oblasti nisu mogli slobodno da putuju preko Jarinja i Brnjaka. Ništa čudno u toku borbe protiv opasnog virusa? Moguće, osim što stanovnici Brnjaka i okolnih sela koja su

U doba borbe protiv korone su i jezero Gazivode i trafo-stanica Valač gotovo podjednako tiho prešli u nadležnost Kosova, iako je "ne dam Gazivode" mnogo puta ponovljeno od strane predsednika Republike Srbije

teritorijalno na Kosovu moraju da pređu pomenuti prelaz da bi stigli do Kosovske Mitrovice ili Zubinog Potoka, a to nisu mogli da urade mesecima.

Niko više od korone nije uradio na uspostavljanju suvereniteta Kosova nad severnim Kosovom, čak ni SAD, UN, EU, NATO, KFOR... Osim tog zatvaranja prelaza od strane Srbije. To mu je, u neku ruku, više i od priznanja nezavisnosti. U doba borbe protiv korone su i jezero Gazivode i trafo-stanica Valač gotovo podjednako tiho prešli u nadležnost Kosova, iako je "ne dam Gazivode" mnogo puta ponovljeno od strane predsednika Republike Srbije. Puno zaokruživanje suvereniteta prištinskih vlasti na ovom pobunjenom delu, uz prećutnu saglasnost njihovih partnera iz Beograda.

OLIVER I MRTAV SMETA

U gradu jednoumlja i "monolitnog jedinstva", oslikanih u podršci Srpskoj listi od 97 odsto izašlih birača, u kojem se preko noći cepaju nalepnice sa natpisom "ulica Olivera Ivanovića" jer očigledno i mrtav smeta, pa su mu uzgred i građansku inicijativu SDP podelili i uništili, i gde se različitost mišljenja, kritika i sloboda izražavanja svela na par nezavisnih novinara i nekolicinu ludo hrabrih pojedinaca, nema prevelikih očekivanja od najavljenog susreta. Zbog letargije i umrtvljenosti nema ni velike zabrinutosti jer većina kao alternativu u podsvesti ima odlazak sa ovih prostora. Iako se često mogu čuti ljudi kako, sa manje ili više elana, razmenjuju mišljenja o različitim predlozima koji su se prethodnih meseci pojavljivali kroz medije, gotovo svi sa sigurnošću očekuju nepovoljno rešenje, koje će potom biti nametnuto od strane Beograda. Kao i svi briselski dogovori od 2013. godine do danas.

Grenel svakako nije tek onako pozvao Tačija i Vučića na sastanak u Beloj kući. Sigurno je da će tog dana biti nešto potpisano. I da je to nešto već na papiru. Jer, sigurno ih neće tamo danima zatvarati, kao onomad u Dejtonu. Donaldu Trampu, čiji je drugi mandat upitan nakon ekonomske krize uzrokovane koronom i trenutnih protesta, brzi sporazum između Srbije i Kosova bi, po svemu sudeći, bio najznačajniji politički poen na međunarodnom planu, ujedno ne previše težak, kao neuspeli pokušaj sa predlogom kompromisnog rešenja između Izraela i Palestine.

BOLEĆE

Podela Kosova na Ibru, specijalni status za SPC i Zajednica srpskih opština sa širim ovlašćenjima za većinski srpske opštine južno od Ibra bilo bi bolno, ali i pravično rešenje. Kompromis kojim niko ne bi bio zadovoljan, ali niko ni potpuni gubitnik. Takva mogućnost je, međutim, više nego utopija, najviše zbog protivljenja onih koji su nezavisno Kosovo kreirali. Sve se svelo na priču o brzom članstvu Kosova u UN, sa priznanjem ili bez njega, uz određene kompenzacije Srbiji na putu ka EU, uz maksimum sa već odavno dogovorenom ZSO bez suštinskog rešavanja položaja Srba na Kosovu, za koji se podrazumeva da je već rešen. Držanje ogromnog dela albanske političke i intelektualne elite slično je onom koje je imao Milošević devedesetih, tako da oni danas smatraju kako je čitavo Kosovo njihovo i kako na to imaju apsolutno pravo, bez obzira na činjenice na terenu. I bez obzira na sistemsku diskriminaciju srpske manjine na svim nivoima, koja osim deklarativnih ustavnih i zakonskih prava u suštini ne ostvaruje nijedno. U takvoj situaciji, produženi *status quo* je sve izvesnije stanje za narednih 10 do 20 godina.

Ono što bi Aleksandar Vučić morao da zna jeste da je vreme njegove vladavine isteklo i da ga čeka isti ishod šta god da po pitanju Kosova uradi. Potpisao bilo šta, na šta je očigledno spreman, relativno brzo ostaće bez podrške istih onih koji su mu tolerisali uništavanje demokratije, institucija, medija i vladavine prava u Srbiji. Takođe, i u slučaju da ne potpiše, isto ga čeka. ¶

U gradu jednoumlja i "monolitnog jedinstva", oslikanih u podršci Srpskoj listi od 97 odsto izašlih birača, u kojem se preko noći cepaju nalepnice sa natpisom "ulica Olivera Ivanovića" jer očigledno i mrtav smeta, i gde se različitost mišljenja, kritika i sloboda izražavanja svela na par nezavisnih novinara i nekolicinu ludo hrabrih pojedinaca, nema prevelikih očekivanja od najavljenog susreta Grenela, Vučića i Tačija

Hvala vrhovnom komandantu

Državni i paradržavni mediji su na osnovu saopštenja Ministarstva odbrane javili da se oklopno borbeno vozilo za prevoz jedinica M-20 MRAP 6×6 svrstava u rang najboljih svetskih rešenja u toj kategoriji. To što još nije ispitan, nego je tek predstavljen prototip, u predizbornoj kampanji nikoga nije zanimalo

Foto: Darimir Banda / MC Odbrana

U izbornoj kampanji sve je dozvoljeno, laži i obmane pogotovo. Ali se niko do sada, uključujući Slobodana Miloševića, nije usuđivao da u te svrhe zloupotrebljava vojsku, kao što je to protekle nedelje za račun svog ličnog "vrhovnog komandanta" (Ustavu Srbije i zakonima o odbrani i vojsci nepoznata kategorija) uradio njegov "posilni", ministar odbrane Aleksandar Vulin.

Milošević je, za one koji ne pamte, izbegavao svaku samopromociju vezanu za vojsku, njegov naslednik na čelu savezne države Vojislav Koštunica još više. Potonji predsednik Srbije u dva mandata Boris Tadić bio je "naložen" na "bezbednosne aspekte", ali nije to koristio u kampanji. Onaj koji ga je nasledio na Andrićevom vencu – Tomislav Nikolić se posle jednog pojavljivanja u uniformi na vežbi na Pasuljanskim livadama "opasuljio". Zajednički imenitelj svima im je da se tokom izbornih kampanja nisu hvalili vojskom niti pojavljivali u jedinicama.

NI MINE MU NE MOGU NIŠTA

Ali, kako svemu dođe kraj, pa i toj lepoj praksi, u finišu kampanje za protekle izbore se pojavio Vulin ne bi li se dodvorio "drugu vrhovnom" i dobio ocenu "naročito se ističe".

U serijalu svakodnevnih obmanjujućih saopštenja i video-snimaka za potrebe sajta Ministarstva odbrane, a koje su potom nekritički prenosili ne samo državni i tabloidno-poltronski mediji, nego i oni normalni mediji, jedna od tih svojevrsnih uvreda za zdrav razum bilo je predstavljanje karakteristika i mogućnosti prototipa "novog oklopnog borbenog vozila M-20 MRAP 6×6".

Tako su građani (i glasači) u Srbiji dovedeni u zabludu da Vojska dobija "oklopno vozilo kojem ni mine ne mogu ništa". Ima tu još raznih epiteta, kao poput onih da smo mi najbolji i da sada mogu da nam pljunu pod prozor. Više od režimskih medija u neutemeljenim i nesuvislim pohvalama utrkivali su se parareržimski, koji direktno ili indirektno dobijaju novac od državne firme Jugoimport SDPR.

ZAMAZIVANJE OČIJU

A o čemu se zapravo radi? Vulin je u pratnji načelnika Generalštaba u pogonu preduzeća "Zastava TERVO" u Kragujevcu, u sklopu Vučićeve izborne kampanje, prisustvovao prikazu karakteristika i mogućnosti novog oklopnog borbenog vozila M-20 MRAP 6×6, koje treba da posluži za bezbedno prevoženje jedinica i navodno poseduje visok nivo balističke i protivminske zaštite. Da se čitaoci ne bi zamarali skraćenicama i objašnjavanjem karakteristika: stepen zaštite MRAP (na nagazne mine i projektile) odavno je prevaziđen, već deset godina svaki proizvođač koji drži do sebe i hoće da proda vozila drugim zemljama ima stepen MRAV.

Kad je reč o nezgrapnom i robusnom modelu M-20 MRAP 6×6, on je zbog svoje visine i gabarita idealna meta za svakog napadača, bez obzira koju vrstu ručnog raketnog bacača taj napadač ima u rukama. Znaju to ljudi iz vojske, znaju i konstruktori, ali oni, jednostavno, u datim uslovima i sa zadatim performansama nisu mogli da naprave ništa bolje na platformi kamiona FAP 2228.

Oznaka 6×6 je, u stvari, zamazivanje očiju neupućenima, ona znači da ima šest točkova sa sopstvenim pogonom, ali ne i nezavisno vešanje. Čak se i Vulinov "vrhovni" pre neku godinu požalio kako nije zadovoljan što u FAP ne mogu da konstruišu nezavisno vešanje. U prevodu: novo vozilo je praktično kao vojni kamion Jugoslovenske narodne armije "Dajc", TAM-110, TAM-150 ili FAP 2226, znači na nivou osamdesetih godina prošlog veka. S tim da su ta starija vozila pre nego što su zvanično uvedena u upotrebu godinama prolazila ozbiljne provere na terenu, u svim godišnjim dobima i u raznim situacijama sa mnogim preprekama, kaže za "Vreme" jedan od penzionisanih tehničkih oficira.

"Kada bi proverio radne knjižice i zapisnike o proveri karakteristika tih vozila u Voj-

notehničkom institutu i Opitnom centru, onda bi video kakvi su to zahtevi i naprezanja bili. A ovi danas to sve maltene preskaču, odvedu na dva poligona pred podobnu komisiju i kažu da se usvaja", objašnjava taj penzionisani oficir.

NAJBOLJI NA SVETU

Državni i paradržavni mediji su na osnovu saopštenja Ministarstva odbrane javili da se M-20 MRAP 6×6 svrstava u rang najboljih svetskih rešenja u toj kategoriji. To što još nije ispitan, nego je tek predstavljen prototip, koga to zanima u predizbornoj medijskoj kampanji, važno je da Vojska Srbije ima nešto "najbolje na svetu".

I onda se, da lakrdija bude još veća, Vulin našao vlastan da izjavi kako je "srednjoročni cilj naše vojske da se nijedan naš vojnik više ne prevozi u kamionu pod ceradom". Tipično za onog ko nije služio vojsku i ne zna koji je najefikasniji i najbolji prevoz vojnika – kamion. Čitav vod može da stane u dva kamiona, u ratu i u jedan, a iz kamiona se mnogo lakše izlazi nego iz oklopnog vozila. Jesu vojnici u kamionu ginuli kada nalete na zasedu, ali ni ovaj oklop neće mnogo pomoći ako naleti na minu, pa ga još sa strane dočeka neprijateljska pešadija. Borbeni sastav ne gine od dejstva mine ili protivoklopnog projektila, već samo biva kontuzovan, pa treba postaviti pitanje ikako da u takvoj situaciji ošamućeni izađu napolje. Naravno, svaka zaštita je dobra i poželjna, to niko ne spori, posebno ona od municije do kalibra 12,7, a to su u ratu u RSK i RS sami borci znali i tako "oklapali" svoje kamione. Na Kosovu pripadnici MUP-a tako prepravljali i TAM 110 i 150 i na ruske džipove UAZ. To im je spasavalo živote.

PROPAGANDNI PROGRAM

Vulin je, međutim, na predizbornom marketingu mrtav hladan rekao: "Za nas je ogroman iskorak da imamo novo vozilo koje je u stanju da bezbedno, sigurno i brzo prevezе naše jedinice i da ih pritom zaštiti od dejstava različitog streljačkog pešadijskog naoružanja, ali i različitih mina. Malo je zemalja u svetu koje su u stanju da naprave ovakvo vozilo, ima ih desetak. Mi smo se danas učlanili u taj klub visoko-tehnološko razvijenih nacija i posebno sam ponosan što je ovo produkt naše pameti, naših inženjera".

Da bi pokazao lojalnost, morao je da pomene i svog "vrhovnog": "Ova vojska više, jednostavno, nije ista. Stvari se menjaju, na bolje. Zahvaljujući velikom poverenju i ličnom doprinosu vrhovnog komandanta Aleksandra Vučića."

Državni sekretar Nenad Miloradović, kao autor svih projekata za vojsku iz "laboratorija" SDPR-a od kojih su skoro svi ostali na papiru, potom je "ulio poverenje naciji" poručujući da vozilo M-20 6×6 predstavlja "ključni faktor za obezbeđenje zaštićene mobilnosti pešadije Vojske Srbije, za koji je predviđeno da se ostvari kroz dve familije borbenih oklopnih vozila točkaša domaće proizvodnje".

U tom navodno svetskom vozilu se prevoze tri vojnika napred i devet pozadi, pa je čudno zašto se za to ne koristi oklopni točkaš "Lazar 3", koji prima isto toliko ljudstva, već je u upotrebi i ima nezavistan sistem vešanja. Miloradović tvrdi da će novo vozilo biti dosta jeftinije. Koliko jeftinije, i koliko će uopšte koštati, kao i kada je i zašto vojska raspisala konkurs sa taktičko-tehničkim zahtevima za novo vozilo za prevoz pešadije, pitanja su koja će ostati bez odgovora u dogledno vreme. Nova će se nametnuti na nekim sledećim izborima. ¶

DAVOR LUKAČ

Odlazak: **Igor Vuk Torbica (1987–2020)**

Igor i čarolija pozo

Njegovo viteško poimanje temeljnih ljudskih vrednosti i branjenje tih vrednosti bez zadrške delovalo je kao da stiže iz drugog vremena, usred močvare despotizma, korupcije, mafijaštva i, na duge staze, možda najgoreg od svega: pošasti mediokritetstva i pristajanja na kompromise

Postoje odlasci i odlasci. Očekivani, odugovlačeni, agonični odlasci, iscrpljujući za onog koji odlazi, a često još i više za one koji trpe odlazak bliskog bića. Poput živog peska, takvi odlasci postepeno, ali sigurno, gase život i sve ono što je vezano za taj život. Nasuprot njima, neočekivani, nagli, munjeviti, šokantni odlasci više nalikuju elementarnim nepogodama: zemljotres u nekoliko desetina sekundi promeni konfiguraciju zemlje i svega na njoj; snežna lavina zatrpa u trenu, grom udari i sprži, cunami slisti...

Igorov odlazak je gluva atomska eksplozija u stotinama i hiljadama duša i u prostor-vremenskoj tvorevini zvanoj Pozorište. Veličina devastacije proporcionalna je blizini izvoru eksplozije, premda je njene istinske razmere i posledice u ovom trenutku teško sagledati. Još uvek je sve obavijeno dimom neverice, još je vazduh zasićen zaslepljujućom prašinom i krhotine srca lete na sve strane. Trebalo bi se pritajiti, umiriti do iščeznuća, da bi se mogao sagledati krajolik nakon eksplozije.

Ispisujem ove redove u gluvoj rovinjskoj noći. U Igorovom Rovinju. U Rovinju Borkinom, i onom Mirka Kovača. Krhotine padaju unaokolo, ostaci srca se tresu. Treba ići kroz dim i prašinu, potražiti žile svetla i barem ih ovlaš mapirati.

A svetla je napretek. Svetlo je, zapravo, prva reč koja me vodi do Igora. Na prvi pogled deluje paradoksalno, jer se u predstavama toliko bavio i bavili smo se mrakom – ljudske duše, duha vremena, mehanizama manipulacije. Ali, u mrak se ne može proniknuti bez svetlosti, i lučonoša treba da, osvetljujući put kroz mrak, otkriva sebi, svojim saputnicima, a potom i svedocima, dotad neviđene predele duše i time prokazuje samu prirodu mraka.

Verujem da svi koji su mu se približili znaju o čemu govorim. Hana, njegova ljubav, životna saputnica i partnerka u stvaranju dve velike predstave – *Carstva mraka* i *Tartifa* – nazvala ga je svetionikom. I to nije metafora. Čovek se naprosto pojavi i svi vide kako zrači. I onda su nepovratno zaraženi tim svetlom. Nemali broj njih, doduše, ozbiljno oboli, jer svetlo nemilosrdno eksponira njihove žute mrlje i mrtve uglove prenatrpane slabostima. Ali je i jedna poštena armija onih kojima je zaraza Igorovim svetlom donela prosvetljenje. Imam osećaj da će se ta armija sad uvećati, jer je njegov poslednji zaslepljujući čin, katapultirajući ljude u očaj i samopreispitivanje, spržio ostatke mnogih mrakova. U svakom slučaju, želim da je tako.

Da se razumemo: Igoru nije padalo na pamet da bude bilo kakav mesija, niti je svom svetlu pridavao značaj (čak je i zazirao od njega). On je samo bio jedno s onim što oseća, misli, govori i stvara, a ta jednost je cela bila prožeta gorućom strašću i nezaustavljivom željom za otkrivanjem novih pogleda i iznenađivanjem samog sebe. Problem je u vremenu u kojem je to i takvo postojanje postalo retkost u rangu endemske vrste. Odgovorno tvrdim da poziv pozorišnog reditelja zahteva više nego bilo koji drugi poziv: renesansnu širinu znanja i metafizičku dubinu uvida; dar vizije i dosluha sa svojim višim ja; razuzdanost mašte i disciplinu duha; radost igranja i istraživačku radoznalost; hrabrost da se gleda u srce tame i u dušu svetla; ljudskost i empatiju; odlučnost i fleksibilnost; postojanost vođe i lojalnost saputnicima. I još mnogo toga nenabrojivog i nesvodivog na puku reč. Ja sam imala sreću da sam, na samom početku mog dramaturškog puta, još za vreme studija, radila sa tako harizmatičnim rediteljskim ličnostima kao što su Roberto Ćuli, Ljubiša Ristić i Dragan Živadinov. No, sve do Igora nisam srela nekog ko bi sve zahteve poziva objedinjavao u takvoj punoći. Bio je istinski fenomen i očigledni dokaz da numeričke godine nisu nikakvo merilo iskustva, zrelosti i znanja. Pored zapanjujućeg poznavanja pozorišne istorije i svetske savremene prakse, imao je u malom prstu književnost, filozofiju, likovne umetnosti, film, muziku i mirija-

rišnog saučesništva

Fotografije: Marija Janković

de trivija. I ništa od toga nije bilo mrtvo znanje, nego čestice u njegovom univerzumu, uvek iznova naelektrizirane i mobilizirane za narednu potragu za kamenom mudrosti. Iako smo po godinama različite generacije, nikada nisam imala osećaj da sam iskusnija ili da više znam od njega. Neprocenjivo mnogo sam od njega naučila, a u nedavnom spontanom (i, iz ove perspektive, zloslutnom) rezimeu, popravio me je da smo učili jedno od drugog. Što je, dakako, istina, jer je stvaranje uvek dvosmerna cesta.

Deset godina prijateljstva, pet godina zajedničkog rada, šest zajedničkih predstava. Ne deluje kao mnogo vremena, ali je osećaj uvišestručen. Vreme, uostalom, ne postoji, te shodno tome, nemamo ni čulo za vreme; ljudi su ti koji su napravili konsenzus oko njegovog ritma i tako živimo kolektivno uverenje da znamo šta je vreme, uprkos sto godina pop-slave Ajnštajnove teorije relativiteta. Raditi sa Igorom bio je praznik povišenog i zgusnutog vremena, iskrenja slika, asocijacija, ideja, uzajamnog nadovezivanja i nadopunjavanja. Čak bi i tupo zurenje u nešto što nije htelo da nam se pokaže bilo uzbudljivije od većine onoga što sam do tad poznavala kao rad u pozorištu. Imao je svoj ritual ulaska u proces proba, gde bi omogućio glumcima da, još sveži od čitanja teksta, uđu u prostor igre i "zaborave" zašto su tu. To svesno zaboravljanje cilja bilo je uvek ključno za uspešnost inicijacije, a time i za zajedničko putovanje do predstave. U osnovi prepuštanja je uzajamno poverenje, i tu je pak ključan bio Igorov etički kod, čelično snažan i nepokolebljiv: on je u svaki proces ulazio bez fige u džepu, bez ikakve želje za prikrivenom manipulacijom, inače čestim pomagačem reditelja. On je manipulaciju činio belodanom i time je predavao u ruke glumcima, za njihovo najviše dobro. Većina glumaca »

je prepoznavala njegov zov ka suštini i odazivala se radosno, u punom sjaju sopstvene stvaralačke snage, i uz veliku ljubav, poštovanje i zahvalnost za ponuđenu mogućnost najuzbudljivijeg pozorišnog putovanja. Igor je glumce osećao iznutra jer je i sam bio sjajan glumac i kroz svoje glumačko biće je provlačio sve ideje i indikacije za građenje lika. No, inicijacija nije uvek bila uspešna i potom je bilo potrebno posegnuti za konvencionalnijim načinom rada. To ga je činilo duboko nesrećnim jer ga je odvodilo od istine koju je tražio u pozorištu, ali i od pozorišta. Uzrok smo, u paralelnim i naknadnim razgovorima i analizama, gotovo uvek nepogrešivo nalazili u produkcijskom sistemu institucionalnih pozorišta na ovim prostorima. Pozorišna hiperprodukcija, pogotovo u Hrvatskoj i Sloveniji, uzima danak ponajviše među glumcima, koji idu iz jednog procesa u drugi, često bez pauze između, paralelno igrajući i već postojeće predstave.

Pozorišni čin je rađanje celog univerzuma iz ničega, kroz sinergijsko čudo saučesništva. Jednom rečju: magija. Reditelj-čarobnjak inicira i obučava glumce, uz njihovo aktivno kreativno i ljudsko učešće, da kroz predstavu izvode šamanske rituale nad samima sobom, za publiku i sa publikom. To su duboko ozbiljni energetsko-psihološki procesi u kojima je ulog biće samo, i glumačko i rediteljsko. Takav je bio, između ostalog, naš *Hinkeman*, od prve probe, preko premijere pred prepunom dvoranom Zagrebačkog kazališta mladih, do svih gostovanja i izvedbi, do današnjih dana. Ako se taj stvaralački proces pretvori u rutinu – a već jeste – u fiksirano vreme od maksimum dva-dva i po meseca rada, u iznurivanje glumaca, onda se gubi suština pozorišta i odigrava se manje ili više tek njegova forma. Rutina je neprijatelj svih pozorišnih poslenika (pa i svekolike umetnosti, a i ljudskih odnosa) i Igor joj se, kao punokrvni pozorišni čarobnjak, odupirao celim svojim bićem. Ali, danak je plaćao, i to je osećao sve više i više.

Samo, kako se boriti protiv sistema, tog odgajivača rutine? Izuzimanjem iz njega? U nekim razvijenijim i prosvetljenijim društvima, to bi bilo moguće. Igor je još 2012. rekao kako bi najviše voleo da može da dobije neki prostor, bilo gde, još najbolje u nekom malom mestu, i da tamo sa grupom saradnika sedam godina istražuje pozorišni jezik. Ali, o čemu pričamo?

Pervertiranost pozorišne produkcije na ovim prostorima je tek sićušni deo pervertirane društvene i političke stvarnosti koja je Igora, kao čoveka beskompromisne istine, doslovno izjedala. Njegovo viteško poimanje temeljnih ljudskih vrednosti i branjenje tih vrednosti bez zadrške delovalo je kao da stiže iz drugog vremena, usred močvare despotizma, korupcije, mafijaštva i, na duge staze, možda najgoreg od svega: pošasti mediokritetstva i pristajanja na kompromise. Već su druge mudre i časne glave pisale o tome ovih dana, ja ću samo postaviti jedno pitanje ovozemaljskim sucima, ako ih ima: kako je moguće da je neko kao Igor Vuk Torbica, od 14 predstava koje je režirao u poslednjih pet godina, u gradu koji je izabrao za svoj domicil napravio 2 – i slovom dve – predstave, i to poslednju pre tri i po godine? A želeo je to više nego išta. Nije se to Beogradu dogodilo prvi put. Neke zvezde koje su pobegle u druga sazvežđa sad sijaju na nebu Evrope. Igor nije birao taj put. Izabrao je borbu kroz istinu o stvarnosti u koju je uronjen. Znao je da je svako spuštanje lestvice put ka porazu i, na duge staze, najlošija od loših navika (a on ih je imao samo nekoliko: previše cigareta i kafe, previše nerviranja, previše soli). Ali, boriti se protiv te močvare prsa u prsa, čak i sa nekoliko Sančo Pansa uz bok, nije obećavalo pobedu. Jedino što nije ni slutilo na ovakav ishod... Kao što je požar progutao Aleksandrijsku biblioteku i mi ostali s tek fragmentima dostignuća uma Starog sveta, tako smo i sada uskraćeni za Igorovog Dostojevskog i Čehova (jer nije bilo pozvanijeg da ih se lati), za *Revizora* kojeg je trebalo da radimo iduće sezone u ZKM-u, za *Festen* koji smo dva puta zamalo radili...

Ipak. Ipak. Ipak. Smisao postoji. Jer sve što je Igor radio imalo je smisla, čak i ako se, u datom trenutku, nije nužno nazirao. Smisao postoji, čak i sada, samo ga treba ugledati, kroz dim i prašinu gluve tišine nakon apokalipse. Za početak, treba se vratiti izvornom značenju reči apokalipsa, a to je otkrovenje, razotkrivanje. A za kraj ovog tumaranja kroz nekad i sad, kao zaloga za put koji nam sledi, pesma velikog Danijela Dragojevića koju sam poslala Igoru dok smo se šunjali oko *Hinkemana* i lovili ono što još nismo slutili; i nakon pesme, Igorova apokalipsa (u izvornom značenju):

> Čitali smo reformatore, vidjeli im čine. Nisu nikada
> znali što znači golemi svijet, zračno putovanje. U prstu
> nad mnoštvom bilo je uvijek stare rđe, riječi su se tukle
> o nepce i padale na zube. Tko je od njih ikada kazao:
> Ne ovdje, čeka nas večernja zvijezda?
> O, da se mogu dovesti djela daljine o kojima sova huči
> među nas, među mnoštvo. Ruka hvata okrajak kada to
> nije prostor prostora. "Ovdje za ovdje, ne više", tako
> gine nerođeno.
> Ali jednoga dana, pjena bika, suzni val jedne lude, muka
> za strojem, plamen na vrhu oka – bit ćemo blagoslovljeni
> sa svih strana, iz samih putovanja, iz svega što
> postoji. Doći će kao svjetlost u kut u kome se rađa
> siromah: rođenje uklanja bijedu.
> Ali jednoga dana: bijelo, bijelo, uvijek, sve oduvijek –
> liječit ćemo se prostorima.
>
> (Danijel Dragojević, *Ozračenje*)

"Ovo sam upravo pročitao ne kao poeziju i iskaz duha, no kao najkondenzovaniji iskaz i uputu. Zamisli. Čovek kao da je proklijao jedno seme već zasađeno u mojim mislima i mojoj glavi, koje je eto samo počelo da izbija, a kojeg sam ja u strahu da iskažem naglas, a opet suviše hrabar da bi ga u korenu oćutao i presekao u sebi." ¶

KATARINA PEJOVIĆ

Svitac nad Jugoslavijom

Retki su istinski kreatori scenskih svetova. Igor je bio taj. Sa otvorenim porama hipersenzibilnosti, kroz koje se pušta ono najdragocenije što nosiš u sebi, i u svesti i u podsvesti, a kroz koje, povratno, ulazi svom silinom i lepota i ružnoća Sveta

Piše: **Tatjana Mandić Rigonat**

O MLADOSTI

Georg Bihner je živeo 23 godine, napisao tri drame: *Dantonovu smrt*, *Vojceka*, *Leonsa i Lenu* i otišao sa ovoga sveta, mlad, premlad, ostavivši nam antologijska dela. Igor Vuk Torbica živeo je 33 godine i ostavio nam sazvežđe svojih predstava u kojima su utisnuti najdublji tragovi njegove duše i najdublja pitanja naše egzistencije. Nikad ga nisam doživljavala kao mladog reditelja. Da, bio je mlad po godinama života. Ali njegove predstave su bile i jesu – eno ih na scenama širom Jugoslavije, pozorišna dela koja nemaju u sebi upisane godine tvorca, već pamet, inteligenciju, maštu, poeziju, filozofiju i izuzetnost. Za neke umetnike godine ne znače ništa, a za neke su važne na putu umetničkog sazrevanja. I zato, kad mislim o Igoru Vuku Torbici, ja ne vidim razvojni put njegove reditelјske poetike, već predstave koje su svaka za sebe jedno biće, celovito, zaokruženo, duboko mišljeno. I ne mogu da pristanem na napise da nas je napustio jedan od najtalentovanijih reditelja mlađe generacije. Napustio nas je veliki umetnik za kojeg ne važe generacijske odrednice, već samo umetničke.

O PUTOVANJIMA

Kao kometa preleteo je iznad jugoslovenskog neba i na svakoj sceni na kojoj je stvarao ostavio čudesne predstave i trag u ljudima. Pozorište je i carstvo licemera i carstvo svitaca. On je zaista bio svitac, onaj što je umeo da upali iskru života i poezije u pozorištu u vremenu carstva mraka.

Nabrajanje gradova u kojima je režirao, nabrajanje pisaca i njihovih dela koja je birao, crtanje je mape putovanja, i fizičkih i unutrašnjih.

Beograd: Nušić – *Pokojnik*, Klajst – *Razbijeni krčag*, Tolstoj – *Carstvo mraka*; Zrenjanin: Molijer – *Don Žuan*; Zagreb: Toler – *Slučaj Hinkeman*, Šekspir – *Tit Andronik*, Horvat – *Priče iz Bečke šume*; Rijeka: Molijer – *Mizantrop*; Ljubljana: Lesing – *Emilia Galoti*; Kranj: Nušić – *Ožalošćena porodica*, Ibzen – *Aveti*; Novi Sad: Lorka – *Krvave svadbe*; Sombor: Molijer – *Tartif*; Bitolj: Euripid – *Bakhe – kratka istorija propadanja*; Pirot: *Strah – jedna topla ljudska priča*, predstava inspirisana dramskim tekstovima Franca Ksavera Kreca. Čekale su ga ugovorene režije u Novom Sadu, Subotici, Zagrebu, Rijeci....

Ovaj fascinantni niz pisaca i dela sa kojima je reditelj ulazio u dijalog, niz je tema i pitanja koja je postavljao i sebi i nama. Teških tema. Mislio je o sadašnjem vremenu kroz vremensku dimenziju koja povezuje dela klasika sa našim životnim trenutkom. U njegovim režijama klasici su bivali naši saputnici jer je umeo da pronađe oblik scenskog života, ono pozorišno magično estetsko *kako*, za svetove velikih pisaca sa kojima je stupao u razgovor postavljajući i sebi i njima i nama bezbrojna filozofska *zašto*.

Kad pogledam gde je sve režirao, zbrajam i koliko je to promenjenih stanova, tuđih prostora u kojima gostuješ i koji ti postaju privremeni dom. Pa, nije čovek ptica da lako, bez ozleđivanja sebe može da se privikne i uzemlji na svim tim mestima dva do tri meseca, koliko traje rad na jednoj predstavi. A tvoj dom, devojka koju voliš u drugom su gradu, u Beogradu u kojem ne radiš. Nema te u planovima repertoara beogradskih pozorišta godinama. Zašto? Kakvi su to repertoari na kojima nije bilo mesta za Igora Vuka Torbicu? Za njegove svetove? Zašto umetnik postaje obeležen kao *nezgodan* ako mu je delo biser, ako se zalaže za etički poredak stvari u pozorištu – svetom mestu odgovornosti svih i onih na sceni i onih oko scene – svih koji su pod njegovim krovom. "Ne pristajem na bilo koje uslove koji nas apriori sprečavaju da stvaramo predstavu kakvu bi trebalo i kakvu bismo hteli. Naravno da zbog ovih principa mnoge pozorišne kuće nisu htele da sarađuju sa mnom, ali ja sam sa svojim izborima na miru, tako da mirno spavam sa vukom u sebi", kazao je reditelj pre nekoliko godina.

Poremećaj, veliki poremećaj u svetu u kojem živimo zahvatio je i pozorište i nenormalno je postalo normalno. Retki su istinski kreatori scenskih svetova. Igor je bio taj. Sa otvorenim porama hipersenzibilnosti, kroz koje se pušta ono najdragocenije što nosiš u sebi, i u svesti i u podsvesti, a kroz koje, povratno, ulazi svom silinom i lepota i ružnoća Sveta. U njegovim režijama nije bilo ziheraštva, trgovine sa sopstvenim talentom. Svaka njegova režija bila je biti ili ne biti, roditi se ili sagoreti. Njegove predstave su bile inicijacijska putovanja, tragalačka, strastvena, promišljena, čudesna.

O VATRI

Lutam hodnicima, kružnim galerijama riječkog HNK. Otvaram vrata jedne od loža i gledam dole, ispod sebe u zjapeću dubinu i prazninu scene koja ćuti. Kao kosmos da ćuti. Jezivo je to ćutanje prazne scene. Da bi progovorila, uzvratila ti jezikom umetnosti, moraš joj dati sve i više od onoga što misliš da u tebi ima. Svako scensko buđenje, pokretanje mehanizama života na njoj, igra je sa opasnim silama u sebi i u drugim ljudima, igra i racionalnog i iracionalnog. Stalno preispitivanje i izlaganje intime i misli koje traže scensku konkretizaciju. Na toj sceni Igor je režirao Molijerovog *Mizantropa*, a čekala ga je režija Šekspirovog *Magbeta*. Slušam priče glumaca, inspicijentice – svi pričaju o njemu samo lepo. Ali ne u stilu "o pokojniku sve najlepše", »

već iz srca iz iskustva rada sa njim, podeljenog zajedničkog vremena, života u pozorištu na probama i posle njih. Ima raznih reditelja, onih sa kojima je teško i mučno raditi, onih koji ne znaju šta hoće od glumaca. Sa raznim rediteljima glumci se sreću, ali samo retki ispletu sa njima niti prisnosti, poštovanja, razumevanja, poverenja. Režija u pozorištu je ispovest kroz druge, misao podeljena kroz nerve drugih, kroz dubinski pristanak drugih da krenu u avanturu preispitivanja sudbine čoveka i sveta. To je zavlačenje životu pod kožu, kopanje gotovo mazohistički duboko, a sve to da bi nastalo živo pozorište, istinito, a ne reciklirani mrtvački teatar. Takva unutrašnja putovanja u nepoznato traže veliku vatru strasti, hrabrost i odgovornost i poštenje prema sebi i drugima. Sve to Igor Vuk Torbica ostavio je kao trag upisan u ljude sa kojima je radio i koji ga pamte po lepom i dobrom.

O ZAHVALNOSTI

U ZKM, sa čijim ansamblom je napravio antologijskog *Hinkemana*, biće komemoracija 7. jula. Na SNP-u u Novom Sadu istaknuta je crna zastava na pola koplja. Kokan Mladenović pesnički se oprostio od kolege nazvavši ga Princom pozorišta. I jeste bio Princ, lutajući princ pozorišnih scena. Osećam zahvalnost za sva njegova pozorišna traganja, za smelost iskrenosti, za javnu reč jasnu, kritičnu a kulturnu, za dvoboje vođene sa himerama i sa konkretnim pojavama. Što je bio individualac koji veruje u solidarnost.

O ZAŠTO?

Zašto je neko tako izuzetan, talentovan, voljen, obrazovan, hrabar, lep, duhovit, buntovan, uspešan, nagrađivan, odabrao da ode iz ovog sveta? Duša je svet za sebe i ima svoje tajne. Ne priznaje joj se da postoji, nije organ a boli, i ume da ode u pravcu *Crnog sunca* ne pitajući nikoga za mišljenje, savet, dozvolu. *Crno sunce* privuklo je, zavelo, usisalo u sebe, mnoge umetnike: Ernesta Hemingveja, Virdžiniju Vulf, Silviju Plat, Čezara Pavezea, Štefana Cvajga, Bekima Fehmijua.

...

Igore, gde god da jesi u miru ili lutanju, na ovom svetu, na kojem si kratko bio, strašna je teskoba. Užas, nemir, mučnina velike tuge zbog tvog odlaska. ¶

Ustavno pravo na

Roadtrip preko iznova tvrdih granica sa Bitefom – do Ljubljane i nazad sa posetom Zagrebu

PONEDELJAK, POLAZAK

Krećem iz Novog Sada za Beograd radi puta u Ljubljanu na pres Bitef festivala, na presu se najavljuje naredni Bitef, pedeset četvrti po redu koji će biti održan u septembru. Konferencija za štampu biće održana u Drami Slovenskog narodnog gledališča u Ljubljani. U okviru presa je i uručenje nagrada: Gran pri "Mira Trailović" i Politikina nagrada idu u ruke Sebastijanu Horvatu, laureatu prošlogodišnjeg Bitefa za predstavu *Ali: strah jede dušu*.

Prvi prelazak granice nakon vanrednog stanja.

Troma sam od vremena, pošto je toplo, a padala je kiša, ali se i radujem što idem na put i to *preko* granice, pošto volim prelaske granice u svakom smislu, pružaju vrstu slobode.

Dobili smo diplomatsku dozvolu da budemo 24 sata u Sloveniji. Opet ograničenje u toj meri vremena. Eto, u prostoru smo paradoksa – imamo prelazak granice u skučenim okolnostima koji sluti na slobodu sa jedne i ograničenje boravka sa druge strane. Tu, na toj međi se zapravo dešava ovaj put. Koji prestaje biti puki put na pres konferenciju, nego spletom specifičnih okolnosti dobija prizvuk jednog kratkog i intenzivnog *roadtripa*. Tako i ovaj odlazak u Sloveniju u ovoj postavci dobija jednu drugu uzbudljivu intonaciju, pruža osećaj širenja – *odlaska u drugi prostor.*

Razmišljam kako je predstava *Ali: strah jede dušu* nastala po Fazbinderovom filmu, a u Horvatovoj režiji, dominantno unifikaciona. Publika je ne samo na sceni, nego je neposredno uključena u jednu istovremeno rafiniranu i naturalističku igru... o potrebi za zajedništvom. To me odmah asocijativnim tokovima odvodi na jednu zabavu održanu samo nekoliko dana ranije u Novom Sadu. Prva zabava posle vanrednog stanja: sve se dešavalo vrlo intenzivno i glasno, ali artikulisano. Muzičari su improvizovali u dnu kafea i smenjivali se, svi smo bili na istoj razini, u čistom deljenju jakog doživljaja, ali bez euforije, sve bilo je u snažnom osećanju zajedništva.

Kako to ide sa asocijativnim tokovima – uviđamo kako strah zaista jede dušu... predstava stavlja u žižu telo demonstrirajući kako njegovu krhkost i taktilnost sa jedne strane, tako rešenost i neizvesnost sa druge. U tom amalgamu se može prepoznati ono što je Medenica govorio u toku ludila oko prvog talasa korone, parafraziraću – ako budemo u strahu i ako dopustimo da nas strah od korone obuzme preko svake granice, treba svi da se pobijemo.

dodir

"Imamo tataratatira ausvajas od dvadeset četiri sata da budemo u Sloveniji", kaže umetnički direktor i selektor Bitefa Ivan Medenica i time zapravo počinje naše putovanje. U kombiju smo: Ivan Medenica, Olivera Milošević, Aleksandra Ćuk, Borka Golubović Trebješanin, Matija Jovandić, Ljuba iz Bitef teatra, koji nas vozi i ja.

Fotografije: Katja Kodba / Bitef i SNG Drama Ljubljana

Naravno, putujemo bez maski, pa ih stavljamo pred granicu, pa ih skidamo na sekund da nas carinik vidi, pa ih vraćamo na lice, da bismo ih skinuli kada uđemo u zemlju. Ivan govori da kao što su nekad ljudi skidali šešire radi pozdrava, tako mi sad radimo sa maskama. Kroz Hrvatsku nas prati kiša, na granici pada sistem, tako da čekamo da se sistem uspostavi kako bismo ušli u zemlju. Razgovori u vožnji su mešavina duhovitih opaski glede korone, zabrinutosti kako za drugi talas, tako za kulturu čiji je budžet bezočno skresan, da bismo stigli do činjenice i svesti o tome da zapravo još uvek ne možemo procesuirati ono što smo prošli/prolazimo.

U Ljubljani nas čeka vedro vreme, da bi nas ubrzo snašla kiša koja nas ne sprečava da odemo do Ljubljanice, prošetamo se i večeramo. Aleksandra Ćuk od dolaska u Ljubljanu do kraja puta posvećeno fotografiše. Ona fotkama prati narativ ovog *roadtripa*.

UTORAK, PRES KONFERENCIJA, POVRATAK

Konferencija se odvija u dva čina, kako je lepo i tačno definisala Tanja Nježić, i to, naravno, u Medeničinoj režiji. Pre svega, sam prostor u kojem se dešava je izuzetan – prostor koji pripada SNG Drami, tzv. *nemačka kuća*, koja je odmah iza zgrade pozorišta, a koja se tako zove jer su nekad tu živeli ugledni ljubljanski Nemci, prostor sada služi delom kao skladište; u njemu je ranije i igrano nekoliko predstava, objašnjava nam Jernej, naš besprekorni slovenački domaćin, jedan od onih prostora koji su istovremeno sirovi i elegantni, a riznica su mogućnosti.

U prvom delu nagrade su uručene: Gran pri Ivan Medenica uručuje Sebastijanu Horvatu i direktoru ljubljanske Drame Igoru Samoboru, kao producentu predstave *Ali strah jede dušu*, a Politikinu nagradu za najbolju režiju Borka Golubović uručuje Horvatu. Horvat o Bitefu govori kao ne samo o jednom od najznačajnijih evropskih pozorišnih festivala, nego kao o svojevrsnoj školi jakog autoriteta koja je obrazovala generacije reditelja na ovim prostorima.

U drugom delu Ivan Medenica najavljuje dve slovenačke predstave na narednom Bitefu, otvara "scenu" Hararijevim citatom iz dela *Homo Deus*: "Od nastanka života na našoj planeti, pre četiri milijarde godina, nikada jedna vrsta nije sama menjala svetsku ekologiju. (...) Ova vrsta čovekolikih majmuna uspela je za sedamdeset hiljada godina sama da promeni svetski ekosistem radikalno i nepredvidljivo...". Razlog tome je što će u prologu festivala biti igrana predstava *2020* u režiji Ivice Buljana, koja je nastala po motivima Hararijevih dela i koja je najavljena kao snažan proboj, silovit intenzivan ulazak u sam festival, predstava nastala u koprodukciji ljubljanske Drame, Cankarjevog doma i Mestnog gledališča u Ljubljani.

Druga najavljena slovenačka predstava jeste *Pluća*, po delu savremenog britanskog pisca Dankana Mekmilana, u režiji mladog Žige Divjaka i produkciji ljubljanske Drame. *Pluća* su opet – kamerna predstava, komad dva glumca koja postavlja i jedno etičko – ekološko pitanje kako ga definiše Medenica: koliko je ispravno u današnjem svetu rađati decu? Bitef, predstavljajući Divjaka, jednako i upućuje na nove i potentne autore, što mu je jedna od misija.

Dok u kavarni Drame, nakon pres konferencije, jedemo sendviče sa matovilcem i lososom, uz džez, dok sve miriše na srednjeevropsko, sa podom od teraca, razgovaramo o kraju sveta kakvog poznajemo i pokušavamo, preko sendviča i kafa i ovog samo naizgled bezazlenog ćaskanja, izlaz da vidimo u postavljanju krize kao izazova. Govori se o tome kako se lako može desiti da zbog drastičnog smanjivanja budžeta region počne snažno ulaziti u koprodukcije. Eto, po mom doživljaju, novih mogućnosti.

Bitef kojem idemo u susret, kako je najavljeno, nosi snažnu ekološku liniju. Kada se govori o ekologiji, na koji god način i kroz koji god pristup, govori se o međusobnoj povezanosti svega što čini ovaj naš svet. Zato bih ovu priču o gotovo nadrealnom (s obzirom na okolnosti) putu za Sloveniju, zaokružila onim što mi kaže Sebastijan: "Mislim da je glavna borba pozorišta za ustavno pravo dodira i da se nekako suprotstavlja strahu od drugog živog bića, tijela. Treba da se snažno borimo za pozorište dodira, pozorište tijela, kontakta. Počelo se režirati preko Skajpa, Zuma, producenti uzimaju ovu situaciju kako bi umanjili troškove... Tako da mislim da će biti teška borba, ali druge nema."

Povratak podrazumeva stajanje u Zagrebu, jer Ivica Buljan ide sa nama do HNK, priređujemo mali piknik ispred pozorišta dok slušamo koncert. I put kući postaje možda ne jednostavan, ali jasan i čak svetao. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Slučaj CK 13

Šta će biti s (crnom) kućom?

Sukob između osnivača i korisnika, praćen pričama o interesima investitorskih predatora, ugrožava opstanak kultnog prostora novosadske alternativne kulturne scene

U momentu kada se broj "Vremena" koji držite u rukama nađe na kioscima i u prodavnicama širom Srbije, članovi alternativne kulturne scene u Novom Sadu iščekivaće nove informacije o sudbini poznate Crne kuće, odnosno Omladinskog centra CK13. U četvrtak 25. juna, članovi Udruženja "Omladinski centar CK13" trebalo bi da napuste prostorije kuće u Ulici Vojvode Bojovića 13, s obzirom na to da tada ističe rok za iseljenje koji im je dalo Udruženje "Kuda.org", formalni vlasnik kuće.

Crna kuća postoji duže od decenije i za to vreme postala je jedan od centara alternativne scene u najvećem vojvođanskom gradu; to je deo priče oko kojeg se nijedna od zavađenih strana neće sporiti. Iz tog razloga, u gradu u kojem alternativni prostori ne o(p)staju dugo na jednoj lokaciji, navodi o mogućem gašenju, pa čak i rušenju ili benignim promenama jedne ideje sa kontinuitetom, izazivaju veliku pažnju onih koji pozicioniraju svoje društveno i kulturno delanje na marginu.

Mala novosadska priča o prostoru koji je godinama pružao utočište onima koji su previše "riskantni" za zvanične institucije filovane budžetskim novcem, ovog juna dobija novo poglavlje u kojem (ponovo) iščitavamo da ideja o slobodi, kreativnosti, javnosti, pada u drugi plan pred snažnom nagonskom mašinerijom finansijskog interesa. Ili nam se barem to tako predstavlja.

Rasprava u javnosti je krenula 10. juna kada je Udruženje "Omladinski centar CK13" (CK13) izdalo saopštenje u kojem navode da je dalji rad centra ugrožen, jer su dobili otkazni rok koji ističe 25. juna. U udruženju su naveli i da im je formalni vlasnik kuće, "Centar za nove medije kuda.org" ponudio obnovu ugovora, ali su uslovi za korišćenje prostora "dati kao ultimatumi i kao takvi su neprihvatljivi budući da sadrže autoritarne i uzurpatorske zahteve za pravo isključivog odlučivanja i upravljanja u Udruženju CK13, što je suprotno demokratskim načelima po kojima udruženje organizuje svoj rad i funkcionisanje."

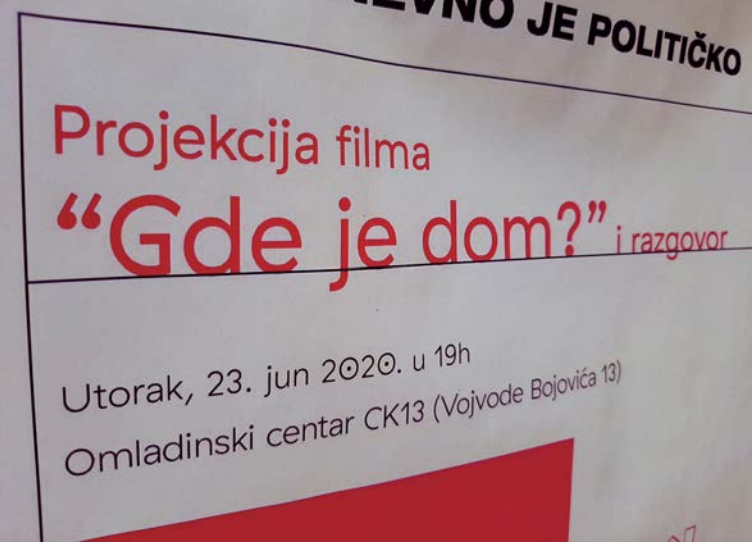
Priča postaje komplikovanija utoliko što umetnici, udruženja, organizacije, kuću imaju na raspolaganju zahvaljujući tome što je 2006. godine kuda.org osvojilo nagradu na osnovu konkursa nemačke Fondacije Schüler Helfen Leben, koja je potom finansirala obnovu kuće. Kuda.org je 2011. učestvovala u osnivanju Udruženja CK13, koje će od 2013. godine samostalno razvijati programske aktivnosti centra i brinuti o njegovoj održivosti. U Udruženju CK13 poručuju da članovi kuda.org nisu aktivno učestvovali u radu Crne kuće i to je dovelo do toga da se neki od njih povuku sa svojih pozicija ili da budu smenjeni.

Takođe, u CK13 navode i to da im je kuda.org predložila da se priključe "Inicijativi za Agrariju", odnosno udruženjima koja žele da pregovaraju sa gradskim predstavnicima radi dobijanja prostora u nekadašnjoj zgradi "Elektroluksa", u Ulici Lasla Gala, takođe u širem centru Novog Sada. To je odbijeno, a od Fondacije SHL je zatraženo da se "neželjene posledice preduprede" tako što bi se vlasništvo nad kućom prenelo na SHL.

Kada su se, u prvih mah, tako postavile stvari, dobar deo javnosti zainteresovan za ovu priču stao je na stranu Udruženja koje je proteklih godina održavalo živim prostor Crne kuće. Zbog toga su za prilično kratko vreme dobili podršku gotovo 40 organizacija, više od 30 formalnih i neformalnih kolektiva, 26 muzičkih sastava, kao i 280 pojedinaca. Takva reakcija ne čudi mnogo s obzirom na to da je pripadnicima alternativne scene još uvek u pamćenju rušenje kultnog Društvenog centra pred mašinerijom koja je označila doba Evropske prestonice kulture i takozvanog "kreativnog distrikta". Praćeno nedovoljno podržanom lokalnom alternativnom scenom, ovakvi prostori u gradu ili opstaju dugo ili moraju da se "seljakaju", kao što je slučaj Doma b-612, koji se nalazio na tri lokacije u poslednjih pet godina, a već se govori o tome da će morati da traži novi prostor jer se interesi vlasnika parcela ne tiču mnogo dobrobiti nezavisne scene.

U međuvremenu, članovi Udruženja CK13, kao i oni koji ga podržavaju, ostaju u Crnoj kući i u sredu su osnovali "Autonomnu zonu CK13", koja je označila početak svakodnevnih programa, koji će trajati sve dok se ne razreši novonastala situacija. U udruženju se nadaju da će doći do sporazuma između Fondacije SHL i

kuda.org-a u vezi sa transferom vlasništva, odnosno da će ono biti preneseno na fondaciju, jer bi se u suprotnom, kako tvrde, aktivirala hipoteka i opstanak Crne kuće bi bio svakako neizvestan.

Đorđe Majstorović iz CK13 kaže da su kuda.org-u poslali dopis preko advokata, kojim traže poništenje otkaznog roka. Oni će ostati u prostoru i, kako poručuju, izlaze samo ako kuda.org otkupi kuću.

"Tokom marta meseca i CK13 i kuda.org su poslale svoje vizije razvoja centra Fondaciji SHL, što je trebalo da posluži kao platforma za medijatorski sastanak u Novom Sadu, kada bi se za to stvorili uslovi nakon ukidanja vanrednog stanja. Do tog sastanka neće doći jer su pregovori završeni nakon što je Udruženje kuda.org jednostrano raskinulo ugovor sa CK13 o korišćenju prostora, i nakon njihovih zahteva koje smo dobili posle toga, a koji se faktički tiču povratka članova kuda.org na upravljačke pozicije u Udruženju CK13, sa kojih su oni podneli ostavke ili smenjeni po regularnoj proceduri. Naglasio bih da, dok su bili na tim pozicijama, prethodnih sedam godina u kontinuitetu, nije bilo nikakvih ideja o reorganizovanju centra sa njihove strane, sve dok CK13 nije odbilo ponudu za priključivanje 'Inicijativi za Agrariju' i nakon toga pokrenulo i formalno razilaženje dve organizacije i predložilo SHL-u da zatraži transfer vlasništva", navodi Majstorović za "Vreme".

Sukob od početka prati i priča o mogućoj prodaji kuće, kako bi se otvorio put investitoru za izgradnju još jedne višespratnice u Ulici Vojvode Bojovića. Razlog tome je što je parcela na kojoj se nalazi susedna kuća u vlasništvu investitora Ipon-gradnje. Uz to, u javnosti zainteresovanoj za ovaj slučaj već lebde proračuni ko bi tu mogao da profitira, ali niko nije otvoreno progovorio o ovome – tek, ono što se pominje jeste vrednost hipoteke od 165.000 evra i navodi kako kuća vredi znatno više od toga.

S druge strane, u kuda.org demantuju da uopšte postoji ideja da se kuća prodaje, smatrajući da članovi Udruženja "Omladinski centar CK13" iznose lažne optužbe. U kuda.org su za "Vreme" naveli da trenutno pregovaraju sa Fondacijom SHL na koji način bi novonastala situacija mogla da se razreši, ukazujući na to da su oni kao osnivači formirali Crnu kuću, a da su potom osnovali i Udruženje CK13 "sa ciljem da se kroz rotaciju mladih ljudi stalno angažuju nove energije".

"Međutim, pojedinci iz CK13 nakon izvesnog vremena to doživljavaju prvenstveno kao mogućnost ličnog trajnog uhlebljenja i sticanja profita, što je u suprotnosti sa osnivačkim ciljevima i vizijom. U tom cilju CK13 menja sastav Skupštine Omladinskog društvenog centra, kao krovnog zajedničkog udruženja, potiskujući članove kuda.org, odnosno svoje članove i zastupnike. Paralelno s tim čine i druge radnje van dogovora i Statuta organizacije. CK13 je, istovremeno, netransparentno poslovao, blokirajući time saradnju i izigravajući poverenje osnivača", iznose svoju priču u kuda.org.

Navode i da su se krajem prošle godine obratili Fondaciji SHL da posreduje u rešavanju nesporazuma, ali da partneri iz Nemačke za to nisu imali vremena. Kuda.org je predložio i novi model upravljanja – Asocijaciju organizacija civilnog društva – budućih korisnika Crne kuće kako bi se što više njih uključilo u upravljanje. To, tvrde oni, dovodi do nezadovoljstva CK13, nakon čega dolazi do raskida Ugovora o korišćenju prostora Crne kuće, posle čega započinje "medijska kampanja protiv kuda.org".

"Kuda.org biva označena kao neko ko ugrožava delatnost i hoće da proda Crnu kuću i odatle izbaci CK13. To nije tačno. Kuda.org ne želi da proda Crnu kuću. Kuda.org želi da Crna kuća i dalje radi, a da, umesto jedne organizacije, Crnu kuću vodi više organizacija. Zajedničko upravljanje bi u tom slučaju podrazumevalo i zajedničku kontrolu i podelu novca", navode u ovoj organizaciji za "Vreme".

Iako su iz Fondacije SHL naveli da su zadovoljni razvojem i radom Omladinskog centra CK13, ukazali su i na to da sebe ne vide kao posrednika u rešavanju spora između dve organizacije, ali da se nadaju boljim odnosima. Najgori scenario po alternativnu scenu, ne samo Novog Sada, već i Srbije, bila bi ta da SHL sama odluči da se povuče i proda kuću, ostavljajući organizacije i publiku bez značajnog gradskog prostora.

Reči ispisane na osam jezika, sa ploče na ulazu u Crnu kuću, kako bi "ova kuća mogla da bude od istorijskog značaja", već su ostvarene. Crna kuća i ljudi koji je čine, kao i svi oni koji su u njoj nastupali ili organizovali brojne događaje, učinili su da se zna za prostor u Vojvode Bojovića 13. Ipak, važnije nego ikad deluje da zbog interesa dveju strana Crna kuća ne bude istorijski značajna samo u kontekstu kulture sećanja jednog grada, već da i dalje bude kontra kulturnom i društvenom mejnstrimu. ¶

ZORAN STRIKA

Opšta mesta kao sigurna

Kad se sve sabere i oduzme, ovo je na prvom mestu ono što Amerikanci određuju rečitom sintagmom *hot mess* (potpuna pometnja)

"Vlada, koja se bila previše zanela, ustuknula je: mere donete na brzinu poništila je merama donetim u stanju sluđenosti. Kao i obično, tako je postignuta ravnoteža: kompromis o kojem se ne raspravlja bio je neefikasan i nezgrapan." Ove dve rečenice pozajmljene su iz izvrsnog romana *Francusko umeće ratovanja* Aleksisa Ženija (prevela Slavica Miletić, objavio Zavet), a one mogu da posluže da rečito opišu trenutno stanje u SAD, sa nemirima kakve ta zemlja nije videla još od kraja šezdesetih (naravno, ta jetka Ženijeva opaska primenjiva je i u slučaju mnogobrojnih drugih adresa, bližih ili daljih nam).

The Last Days of American Crime
Foto: Marcos Cruz / Netflix

A Netfliks je upravo početkom juna prikazao dva premijerna filma nastala u vlastitoj produkciji, koji začudno koincidiraju sa novim talasom nasilja i previranja na unutrašnjem planu, sa potencijalno silovitim odrazom i u međunarodnim okvirima. Naravno, datumi premijera ova dva ostvarenja bili su poznati i potvrđivani već neko vreme, samo se stvarnost nanovo svojski potrudila da pretekne film ili barem s njim stupi u efektnu i sinhronu rimu. Prvi je pred Netfliksove pretplatnike stigao akcioni spektakl *The Last Days of American Crime*, sa na prvih nekoliko pogleda, reklo bi se, dovoljno domišljatom dramaturškom doskočicom po kojoj troje lopova nastoji da obavi ogromnu pljačku neposredno uoči vladinog puštanja u rad signala koji će svima onemogućiti da čine zločine na američkom tlu. Na doskočici se i završilo, jer je ovo ostvarenje u režiji inače pouzdanog Olivijea Megatona, čestog saradnika Lika Besona, izniklo iz, kažu, popularne grafičke novele, dočekao gotovo unison podsmeh kritike i nezainteresovanost publike – na internet-platformi Rotten Tomatoes, koja okuplja sve moguće profesionalne kritike objavljene u ovom ili onom vidu, ovaj film trenutno ima 0% (pozitivnih kritika); a stvari stoje tek nešto malo bolje u slučaju prosečne ocene na internet-bazi filmskih podataka, imdb.

Nije sporno, ima tu preterivanja i brzopotezne (pa samim tim i neodgovorne) ostrašćenosti, ali je na nekom opštem nivou teško osporiti da je reč o lošem i promašenom izdanju, koje ima da ponudi samo očekivano ubedljivu glumu iskusnog i sigurnog Edgara Ramiresa i nekoliko spektakularnih prizora unutar brojnih akcionih segmenata punih pirotehničkih preterivanja. A sve to na uzorku od sumanuto neracionalnih, pa čak i iznurujućih 150 minuta trajanja. Može biti da je reč o "mirazu" donetom iz pomenute grafičke novele, ali gotovo da nema jalovog i jalovo upotrebljenog i opšteg mesta iz fundusa filmova slične tematike i srodnog žanrovskog profila koje nije prisutno u ovom Megatonovom promašaju. Duh rutine i golemog i idejnog i kreativnog zamora materijala dosta brzo počinje da prožima ovaj film u celini gledano, dok sama priča, uprkos toj barem žanrovski gledano dovoljno potentnoj polaznoj postavci, ne uspeva da uđe u ritam i stupi u nekakvo dramaturško i narativno jedinstvo, ma koliko njene osnovne i krunske koordinate bivale upadljivo rudimentarne, pa i arhaične.

Već pomenuta scenaristička domišljatost o tom distopijskom i autoritativnom signalu kao nadmoćnom korektivu vladajućih i državnog aparata brzo biva zapostavljena i zabašurena, pojavljujući se tek povremeno u priči i filmu koji bezmalo da nema ništa drugo a iole specifično da ponudi. Tarantinovski neumereno nasilje, kao puki odraz sveopšte entropije, baš kao i besonovska odrešitost u tretmanu akcionih sekvenci kao nužnog ukrasa nikako ne uspevaju da se inkorporiraju u širu sliku ovog slabašnog a ambicioznog ostvarenja, bivajući tako nimalo iznenađujući samodovoljni smokvin list za sveopštu beizdejnost i nemuštost. Priča koja je nudila čak i jasne naznake ideološke i klasne nabrušenosti naprosto nepojmljivo brzo se utopila u neprozirni mulj potere za tim najopštijim od svih opštih mesta kao nekakvim stilskim i idejnim ishodištem. Imajući to u vidu, nimalo ne čudi što je i taj krak priče o skorom samoukidanju policije (kao nekakvoj reakciji na društvo koje je, insistiranjem na kultu nasilja, samo sebe pojelo, obesmislilo i dovelo do paroksizma u kome su i te državotvorne poluge sile na korak do kazana narodne kuhinje) ostao samo jedna u nizu propušte-

luka

Da 5 Bloods
Foto: Promo

nih prilika u slučaju ovog filma čiji autori, kanda, jedino mogu da se nadaju brzom zaboravu.

Sedam dana docnije, Netfliks je ponudio i novi film Spajka Lija, očito spreman za Kanski filmski festival, od čijeg se ovogodišnjeg izdanja i zvanično odustalo. Li je ovde u značajnoj meri ostao veran sebi, ponudivši publici barem privlačnu i upotrebljivu mešavinu političkog osvrta, studije živopisnih karaktera u zanimljivom kontekstu i okvirno pitak i komunikativan izraz, mimo tog uvek jasno prisutnog autorskog pečata, koji čini da se i ovo njegovo delo može podvesti u zabate arthaus filma, nezavisno od prodornosti svemoćnog Netfliksa. Ako bismo, prateći čuvenu trifoovsku dihotomiju, Megatona mogli (pomalo derogativno) označiti kao realizatora/egzekutora/izvođača rediteljskih radova, Li neosporno i dalje mora da bude označavan kao ono na drugom tasu te metaforičke podvojenosti – filmski autor. Međutim i nažalost, nakon gotovo pa odličnog filma *Crni klanovac* (2018), Li je pred radoznale i/ili posvećene i odane mu poštovaoce izašao sa filmom koji se u najboljem slučaju može predočiti kao funkcionalan i osrednji.

Narativna potka je krajnje jednostavna – četiri američka crna veterana posle mnogo vremena vraćaju se u Vijetnam kako bi ušli u trag davno zakopanom blagu; naravno, taj okvir ostavlja manevarski prostor da se priča i u nekoliko drugih žanrovskih pravaca (*buddy-buddy* dramedija, film začudne nostalgije, avantura u egzotičnim krajolicima, satirična komedija nesporazuma...). Kad se sve sabere i oduzme, *Da 5 Bloods* je na prvom mestu, a sveukupno gledano, ono što Amerikanci određuju rečitom sintagmom *hot mess* (potpuna pometnja). Dugačka ekspozicija (a i ovde je reč o junačkoj i sasvim nepotrebnoj minutaži – od čak 155) film nagoni u pravcu političke satire sa jasnom kopčom sa stanjem stvari u trampovskoj Americi, da bi onda Li krenuo put detaljističkog prikaza ponovnog zbližavanja starih ratnika na putu ka zakopanom blagu, odakle kreće deo u kome prekaljeni reditelj pomalo iznenađujuće poseže za (ponovo tarantinolikim) prikazima hipertrofiranog nasilja i krvoprolića tokom boja za to zlato iz višedecenijskih snova, dok malo pre toga stiže i da polemiše sa nasleđem filmova o ekstravagantnoj i pogubnoj američkoj agresiji na Vijetnam. Zanimljivo je što na tom tragu, prateći upravo tu mustru, Li, slično Tarantinu ako govorimo o njegovih nekoliko poslednjih filmova, stiže otprilike na istu tačku – tačku koja upućuje na sud da filmovi na koje oni referišu i sa kojima, reklo bi se, sladostrasno, uleću u polemiku, i dalje jesu bolji od njihovih postmodernistički ishitrenih prozivki istih.

Na ideološkom planu, u filmu *Da 5 Bloods* Li poentira tamo gde se, čini se, i ponajmanje trudi – na polju vickastih i poletnih dijaloških razmena, a tokom jedne od njih ostareli ratnici će, videvši konfekcijsko bleštavilo veternizovanog Vijetnama, zaključiti da možda nije ni bilo nužno dati oduška tim primenjenim intervencionističkim strastima, jer je očito dovoljno bilo tamo daleko poslati svoje mamiparne lance trgovina i brze hrane. Mimo flešbekova koji se od glavnine filma razlikuju po formatu, kvalitetu i teksturi slike u glavnini filma, najučinkovitiji je kratki pasaž kojim se neimenovana spikerka severnokorejskih snaga putem radija mudro i prodorno obraća upravo brojnim Afroamerikancima u američkim trupama, podsećajući ih na varljivost i skliskost njihove pozicije unutar matičnog društva koje ih uporno odbija, a koje su oni spremni da brane i onim jedinim na šta polažu kakvo-takvo pravo – svojim životima neznatnih civila.

Na to se prirodno nadovezuje i utisak da zapravo najefektniji deo filma čine mikro-podsećanja na čuvene izjave upravo na tu temu i bliske tačke gledišta iz usta i umova Muhameda Alija, Andžele Dejvis, Bobija Sila... u samom uvodu u film. Možda bi najcelishodnije bilo da je Li na tu dimenziju usredsredio ovaj svoj pogubno disperzivan film (mada bi to onda bio neki drugi i posve drugačiji film, zar ne?). A oni skrajnuti, osujećeni, nedovoljno vrednovani, a ipak zanesenі i silnim društvenim uslovljavanjima sputani nekako se pre ili kasnije nađu pod maljem manipulatora, uzurpatora, eksploatatora... Baš kako i veli Jozef Rot u svom delu *Bežanje bez kraja* (preveo Relja Dražić, objavio Nojzac): "Postoji nekoliko uzdignutih tačaka koje znaju sve povezanosti, one te gledaju u neku ruku iz ptičje perspektive. Ali ti sam ne vidiš da su oni postavljeni više. Ti ne znaš da li ćeš mirno ostati na svom položaju. Moguće je da ćeš uskoro, u sledećem trenutku biti pomeren – i to uopšte ne odozgo, nego takoreći iz fundamenta na kome stojiš..." ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Filozofski pauk

Lino Veljak, *Uvod u ontologiju*, Naklada Breza, Zagreb, 2019.

Od iskusnog bi se profesora ontologije, uz to aktivnog filozofa, očekivalo da lako objasni, makar na nivou definicije, šta je to čime se bavi, ali to očekivanje zagrebački filozof Lino Veljak neće ispuniti. Definiciju ontologije on obećava, ali ispunjenje obećanja neprestano odlaže, da bi, svaki čas, primetio kako još nije odgovorio na pitanje šta je ontologija. No pre nego što odgovori, zadržaće se još samo na jednom motivu koji, međutim, proguta definiciju sve dok nas autor ne podseti na sopstveno obećanje kako bi ga, potom, neispunio, iako definicija visi u vazduhu, samo što nije, ontologije ima na svakoj stranici, perspektiva je ontološka, pojmovi su ontološki, ali sve ostalo je nekako važnije od definicije i onda se knjiga završi a da znatiželjni čitalac ne sazna šta je, kog vraga, ontologija. Osim ako to, posle čitanja ove knjige, zapravo zna, uprkos tome što nije uspeo da iskamči definiciju. Jer, *omnis definitio periculosa est*, svaka je definicija opasna i to ne samo u pravu, kako su sugerisali stari Rimljani, već svaka definicija ograničava i negira ono što je izvan nje, a takvo samoograničenje Veljaku ne samo da nije potrebno kako bi odredio ontologiju, već bi definicija ontologije otežala određenje (definicija, naime, nije isto što i određenje: svaka definicija je nekakvo određenje, ali svako određenje nije, istovremeno, i definicija). Potrebno je autoru nešto drugo: pojmovna mreža. U svakom čvoru te mreže ontološka je perspektiva uvezana s nekim drugim pojmom ili s nekim filozofom – s metafizikom, praksom, teorijom, identitetom, istinom, ekonomijom, te Sokratom i Ajnštajnom – čineći, na taj način, gipku strukturu po kojoj se radoznali čitalac, poput filozofskog pauka, kreće bez problema (pojmovna mreža se, naime, baš kao i ona prava, paukova, zatrese gde god da je dotaknuta, gde god se pojave reč i pojam *ontologija*).

Veljakova strategija uzmicanja (pred definicijom) i izmicanja pojmovima zarobljenim u definicije, deo je filozofske tehnike. Ako uvod u neku disciplinu, bila ona teorijskog ili praktičkog karaktera, započinje definicijom, jedino uvod u filozofiju (ontologiju) počinje izbegavanjem definicije zato što definicija odgovara na pitanje "šta?" ("šta je to?"). Šta je, naime, to što tu stvar o kojoj (se) pitamo, koju nastojimo da definišemo, čini upravo takvom kakvom ona jeste? Pitanje "šta je čovek?", na primer, očekuje odgovor u kojem ćemo videti po čemu se čovek razlikuje od drugih živih i neživih bića, te šta je to zajedničko svim ljudima, e da bi se čovek utvrdio u svome identitetu. Definicijom, dakle, dobijamo već zgotovljenu stvar, upakovanu, kao što pauk najpre ubrizga otrov u insekta koji se koprca u mreži – da bi ga umirio – a onda ga uredno umota u svoju paučinu i, tako pripariranog, ostavi da se kiseli (do narednog obroka). Drugim rečima, definicija definisanu stvar smešta u unapred otvorene fioke, ona ne traži napor mišljenja nego prihvatanje i poverenje, a to nije filozofska strategija: definicija uspavljuje mišljenje, ona je unapred zgotovljeni obrok posle kojeg sledi slatka dremka. Filozofija je iskustvo filozofiranja, a upravo nas ontologija kao filozofska disciplina uči – jer ona je *logos*, ona je nekakav *nauk* – da je pitanje važnije od odgovora, kao što je odnos (mreža) važniji od definicije. Otud kod Veljaka ontologija nije ostavljena sebi i sopstvenom samoodređenju, već ide u paru s metafizikom, istinom, ekonomijom ili etikom, a pisac sugeriše da, ako je već tome tako, ako je ontologija *uvek već* tu (samo je valja uočiti), onda najpre moramo naučiti da postavimo pitanje ontologije, odnosno ontološko pitanje.

Dobro, i šta je ontologija? Ontologija je umeće da se u pitanje dovede ono "šta" iz pitanja "šta je ontologija?" ("šta" je *štastvo*, suština, ono što jeste). Ovo je ljupka filozofska petlja koja deluje kao žongliranje rečima, kao, da prostite, zajebancija – u malo delikatnijim situacijama, pred nervoznim policijskim istražiteljem, na primer (koji po definiciji nije sklon filozofiji), onaj ko bi se pravio pametan na ovakav način verovatno bi popio šamarčinu – ali insistiranjem upravo na ovakvim zapletima filozofija pokazuje da je stroža disciplina čak i od svoje rođene sestre matematike. Ontologija se, naprosto, pita "šta je šta?". I kako, sad, da definišemo jednu ovakvu petlju? *To on* na starogrčkom znači "biće", "ono što jeste", a *logos* znači mnogo toga – za ovu priliku neka znači "govor" – te bi ontologija bila nekakav govor o biću, o onome što jeste (a, po malo, i o onome što nije, premda kako može *biti* ono što *nije*, kako može da jeste ono što nije, e da bi se, sada, govorilo o tome što nije kao da jeste... i prethodna rečenica deluje kao šala, osim što to nije, nego je tek blago ironizovan način na koji se postavlja ontološko pitanje). Eto zbog čega je filozofija stroža čak i od matematike: brojevi i odnosi među njima pretpostavljaju da nešto jeste, dok se u filozofiji, čime god da se bavi, to, da *nešto jeste*, tek mora dokazati (svaki put i uvek iznova, i tako dve i po hiljade godina). Čak ni ona isledničkа šamarčina, ma koliko ubedljiva bila, neće filozofa sasvim uveriti da je postojanje neupitna stvar. Eto zbog čega Lino Veljak ne definiše ontologiju, nego, sigurnom filozofskom rukom, plete mrežu filozofskih pojmova koji će nas, pre ili kasnije, navesti na ontologiju kao pitanje o nama samima. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

I braon životi su važni

Novi roman Zejdi Smit kroz "feranteovsku" priču o dugom i nestabilnom ženskom prijateljstvu progovara o postkolonijalnom svetu i limitiranosti životnih šansi u njemu

Ne samo u Americi, nego i u Britaniji i drugde po bivšim (?) kolonijalnim silama, ovih nas dana žestoke demonstracije podsećaju na to da su "I crni životi važni". To jest, životi "crnih". A šta je sa "braon" životima? Junakinje novog romana Zejdi Smit *Vreme svinga* (prevela Irina Vujičić; Arete, Beograd 2019), jedan devojački par po gotovo elenaferanteovskoj mustri, meleskinje su koje odrastaju u multi-kulti Londonu osamdesetih godina XX veka, pa prema prelazu vekova i dalje od toga, proučavajući na svojim i tuđim kožama pedeset braon nijansi i mereći koja je, ipak, svetlija, jer to jeste, ipak, prestižno i važno, u jednom dugačkom istorijskom tranzitnom trenutku, u kojem biti "ne-beli" možda više nije stigma, ali je i dalje sasvim ne-loše biti onoliko beo koliko je to moguće... I imati takvu frizuru, i akcent, i stil života... Jer, sve se to i te kako računa, čak i u društvima mnogo manje strogo i drevno klasno stratifikovanim od engleskog.

Samo što Zejdi Smit zna, a njene junakinje tek naslućuju, da je pitanje šanse za uspeh – a i stvarno operabilne definicije uspeha, bar do neke mere – na jednoj strani, to jest osuđenosti na autsajderstvo ili makar na tavorenje u (možda) nezasluženom mediokritetstvu, na drugoj strani, klasno barem koliko i rasno, a po svoj prilici i više; i da je to pitanje kulturološko, da je i pitanje obrazovanja, koje je mnogo više od famozne "ćage": to je pitanje širine i potencijala mogućnosti, vidika, sposobnosti sagledavanja i prepoznavanja načina dobrog samoostvarenja, što je za "(polu)obojenu" devojku sa polunezgodne londonske poluperiferije zapravo prečica ka izbavljenju iz loše beskonačnosti životarenja u... pa, ne baš nekoj starinskoj *potlačenosti*, više nekako u neimanju prava na očekivanje da se prebaci sopstvena senka, unapred deprimirajuće nisko postavljena. A to je, to sa obrazovanjem kao faktorom emancipacije, opet jedan jako feranteovski motiv, mada se tu negde srodnosti okončavaju.

Neimenovana naratorka i njena *imenovana* prijateljica Trejsi unekoliko su tipični izdanci onog Londona u kakvom je, skoro u isto vreme, rasla jedna Neneh Cherry – s tim da je našu Ekstra Nenu njen eksplozivni talenat i scenska harizma (a valjda nije odmoglo ni što joj je ćale veliki Don Cherry, makar u smislu dobrih uzora...) uzneo u visine, dočim su Zejdine junakinje bile pred nešto, hm, drugačijim izazovima. Odrastajući u što disfunkcionalnim što tek prividno i privremeno celovitim porodicama, jedna u "belom" (Trejsi), a druga u "crnom" tj. jamajčanskom kulturnom ambijentu (diktiranom od njene ja-pa-ja-majke), a obe zatočene unutar vrednosnog imaginarijuma niže srednje klase sa naraslim ambicijama, obe maštaju o probitku u sanjane Više sfere preko muzike, to jest plesa, i to ne bilo čega što bi bilo generacijski očekivano i tipično, nego uživajući u starinskim filmovima i fredasterovskim egzibicijama... Odatle i naslov romana, koji bi neupućene mogao zavesti na pogrešan trag. Naravno, dar nije demokratska tekovina koju prijatelji(ce) dele na ravne časti; Trejsi će krenuti putem uspeha, ali će ubrzo biti osujećena a da nikome, pa ni čitaocu, neće do kraja biti jasno "čija je to krivica" u poglavitoj meri; kao da tu postoji neki zli fatum klasno-kulturne naravi koji ekstraordinarnoj, ali na svaki način nestabilnoj sanjarki nužno potkresuje krila – gde ćemo opet prizvati jednu feranteovsku paralelu, ne zato što ove knjige bilo kako uistinu "liče", nego što je evidentna strukturna srodnost pozicija njihovih junakinja, mada ih dele i decenije i državne granice i jedan mali engleski kanal, takoreći moreuz. A i nešto razlike u pigmentu; mada su i napolitanski "južnjaci" neka vrsta *braon* Italijana, bar sa stanovišta hegemone paradigme, opet klasne, samo maskirane u geografsku.

Kako god, "pući" će ova naizgled neraskidiva veza na način mutan i naratorki zapravo neshvatljiv, a ona će se naći prvo u muzičkom TV novinarstvu (rani su, "herojski" dani onoga što znamo kao MTV), a onda će postati personalna asistentkinja tj. "devojka za sve" razmažene i sublesaste prekookeanske pop dive – Madona je sasvim očigledan stvarnosni model za nju, ali to je manje važno nego što deluje kada se tako napiše – i s njom će proći kroz sav onaj šušur pomalo nadzemaljskog života vrlo diskretno šarmantne pop buržoazije; no, prava stvar nas čeka tek kada Gazdarica – koja u slobodno vreme usvaja crnu decu po belom svetu – reši da se humanitarno angažuje tako što će, uz saradnju (beskrajno nekompetentnih i korumpiranih, dakako) lokalnih vlasti, izgraditi školu u zabačenom selu siromašne (kao da ima drugačijih) zapadnoafričke države. Naratorka je ona koja zapravo dobija zadatak da sve to "odradi na terenu", a to je za Zejdi Smit prilika da superiorno isprede priču o tzv. kulturnim razlikama i emotivnim srodnostima, o osećanju "postkolonijalne krivice", ali i površnosti i vetropirstvu *dobronamernih belih bogatuna*, koji mogu biti u isto vreme i prepredeni manipulanti i detinje naivni izmanipulisani, te o celom onom beskrajno složenom kompleksu odnosa Prvog i Trećeg sveta, gledanih sa jedne vrlo specifične, a opet vrlo zahvalne osmatračnice.

Mnogo je toga htela i započela Zajdi Smit u ovom obimnom romanu, ponekad joj se ti narativni tokovi više sudaraju nego što se prepliću, ali roman ima izvanredno zdravo jezgro, i uprkos svojim nesavršenostima – koje su ga takoreći u taj-brejku koštale statusa jednog od romana koji neizostavno definišu epohu – *Vreme svinga* je knjiga vredna nepropuštanja, a Zejdi Smit je deo one najbolje tradicije britanskog "postkolonijalnog" pisma, ne manje esencijalno nego Hanif Kurejši ili Salman Ruždi. Jer, znate kako, i *braon životi su važni*, a o knjigama da se i ne govori. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Godina pošasti

I iz oblaka iziđoš

Rojevi skakavaca nalik na olujne oblake veličine fudbalskog igrališta ili manjeg grada nadvijaju se nad Rogom Afrike, spuštaju na njive, polja i pašnjake, pustoše ih i za sobom ostavljaju humanitarnu katastrofu

Istočna Afrika podseća na biblijske scene Izlaska iz Egipta, Druga knjiga Mojsijeva:

"Kad je svanulo jutro, istočni vetar je doneo skakavce. I skakavci su došli na svu egipatsku zemlju i spustili se na sve egipatske krajeve. Bili su nesnosni. Nikada ranije nije bilo toliko skakavaca, niti će ih ikada više biti. Prekrili su svu zemlju tako da se zacrnela od njih. Pojeli su sve bilje u zemlji i sve plodove s drveća koji su ostali posle grâda. Ništa zeleno nije ostalo ni na drveću ni na poljskom bilju u celoj egipatskoj zemlji..."

Rojevi skakavaca nalik na olujne oblake veličine fudbalskog igrališta ili manjeg grada nadvijaju se nad Rogom Afrike, spuštaju na njive, polja i pašnjake i pustoše ih, dok vlasnici mogu samo sa užasom da gledaju devastaciju useva u regiji koja je već ugrožena pandemijom, glađu i sukobima. Na Etiopiju i Somaliju, Indiju i Pakistan obrušila se najgora najezda pustinjskih skakavaca u poslednjih 25 godina. "U Keniji to je najgora najezda u poslednjih sedamdeset godina", kaže Kejt Krisman iz Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija (FAO).

PUTEVI NAJEZDE

Rik Overson sa Univerziteta Arizona objašnjava za "Nešenel džiografik" da je pokretanje najezde povezano sa velikim temperaturnim kolebanjima i megaciklonima.

Kejt Krisman nalazi da je najezda pustinjskih skakavaca krenula u maju 2018. godine, kada je ciklon Mekunu prošao preko pustinje na jugu Arapskog poluostrva poznatog pod nazivom Prazna četvrt, popunjavajući prostor između peščanih dina kratkotrajnim jezerima.

Pošto pustinjski skakavici rastu i razmnožavaju se u tom području, vlaga sa okeana je verovatno omogućila da počne njihovo ubrzano razmnožavanje. Kada ima mnogo kiše i vlage, broj pustinjskih skakavca, koji u sušnom periodu žive kao usamljeni insekti, uveća se dvadeset puta svaka tri meseca. A kada im se uveća broj, ti skakavci iz nekog razloga počinju da se ponašaju kao roj. Nošeni vetrovima koji menjaju smer, rojevi mogu da prelete i do 150 km na dan. Godine 1988. iz Zapadne Afrike najezda skakavaca je na Karibe stigla za samo deset dana.

U oktobru 2018. godine u centralnom Arapskom moru je nastao ciklon Luban koji je nosio kišu prema zapadu nad regionom blizu granice Jemena i Omana. Pod uticajem tog indijsko-okeanskog El Ninja, za 300 odsto je povećana i količina padavina u Istočnoj Africi, u Džibutiju, Etiopiji, Keniji, Ugandi, Tanzaniji, Somaliji i Južnom Sudanu. Skakavci su počeli da migriraju preko Arapske pustinje i do leta 2019. preko Crvenog mora i Adenskog zaliva stigli u Etiopiju gde su već u januaru pre-

e skakavci

UNIŠTAVANJE SIROMAŠNE ZEMLJE: Skakavci u Africi
Foto: FAO/Giampiero Diana

plavili više od 2 350 kvadratnih kilometara i do aprila uništili 1,3 miliona hektara ispaše i gotovo 200.000 hektara useva, što je rezultiralo gubitkom 350.000 tona žitarica, navodi se u junskom izveštaju regionalne organizacije FAO u Istočnoj Africi.

U februaru je najezdom ugrožena Somalija, koja je proglasila "nacionalnu vanrednu situaciju". U Somaliju je najezda skakavaca nastupila nakon što su prošlog oktobra u Istočnoj Africi padale intenzivne jesenje kiše koje su u decembru nastavljene zbog retkog ciklona kasne sezone.

Izveštaj Svetske organizacije za hranu ukazuje da su u severozapadnoj Keniji rojevi skakavaca ugrožavali useve i pašnjake i da su migrirali na sever ka Sudanu i Etiopiji. Istraživači FAO uočavaju da rojevi preplavljuju Južni Sudan i Južni Darfur i da kreću ka Sahelu u Zapadnoj Africi.

Neki rojevi iz severne Somalije kreću se obalama Indijskog okeana. Najezda se već uočava u Iranu i Pakistanu gde je raznim akcijama suzbijana, ali se širi u severnim delovima regiona sa obeju strana granice. Skakavci nadiru i ka Radžastanu, gde monsuni stvaraju povoljnu klimu za polaganje jaja i ekspanzivno razmnožavanje.

MILIJARDE ŠTETOČINA

Prema proceni FAO, u Južnom Sudanu broj skakavaca je mogao da se poveća i do 500 puta. Kejt Kresman kaže da je 2018. godine u tri generacije skakavaca za samo devet meseci u širokoj zoni najezde broj insekata povećan za oko 8000 puta.

"Nešenel džiografik" piše da se rojevi mogu uvećati do 70 milijardi insekata. Takav roj bi mogao da prekrije Njujork siti više od jednom i može da uništi više od 135 miliona kilograma useva u jednom danu.

Sudeći prema podacima FAO, roj skromne površine od jednog kvadratnog kilometra može da broji od 40 do 80 miliona skakavaca i pojede za samo jedan dan hrane koliko bi pojelo 35.000 ljudi.

"Gardijan" u jednoj reportaži iz Kenije piše kako je nomadski stočar Tijampati Leletit u januaru imao stado od 80 koza, a danas ima samo četiri. Posle prve invazije tokom koje su skakavci obrstili pašnjake od kojih Leletit zavisi, on je sa suprugom i četvoro dece počeo da uzgaja lisnato zeleno povrće i useve. Ali, skakavci su se vratili i pojeli i njih. Bio je primoran da dvoje dece pošalje da žive kod brata, a četiri koza je preselio kod komšije.

PRIPREMA ZA SUKOBE

I pre najezde skakavaca ekonomska nesigurnost izazvana pandemijom već je počela da podstiče sukobe zbog resursa. "Gardijan" piše da lokalni stočari govore kako će se ljudi kretati prema oblastima u kojima će biti trave i kako se moraju pripremati za sukob.

U nekim regionima ljudi su iz očaja pokušavali da oblak insekata oteraju bukom.

"Rojters" je u februaru javljao iz Najrobija da bi Ujedinjene nacije u nekim oblastima istočne Afrike trebalo da testiraju bespilotne letelice opremljene senzorima za mapiranje rojeva i sa raspršivačima pesticida. U Jemenu i Somaliji takve operacije nisu moguće zbog ratnih uslova.

"Gardijan" opisuje kako Ambrouz Njetič, koji upravlja operacijama kontrole FAO-a za ogromna područja Samburu, Isiolo, Laikipija i Meru u Keniji, svakog jutra kreće helikopterom kako bi pratio rojeve koji lebde nad ravnicama poput žutih mrlja prašine koje se uzdižu iznad drveća. Njetič i kapetan helikoptera beleže koordinate roja, a zatim šalju avione za prskanje da ga unište.

Neki kažu da su se neke vrste pesticida pokazale neefikasnim, a drugi da je "tepih zaprašivanje" sprejom pesticida opasno po biodiverzitet i po zdravlje ljudi. Otac trinaestoro dece Erupe Lobun kaže da su mu koze obolele od pesticida koji se koristi za uništavanje skakavaca. A neke koze ne mogu da daju dovoljno mleka jer nema dovoljno paše. "Nema mleka i »

neće se jesti", kaže on. Životinje su važan izvor ishrane i finansijske sigurnosti u toj zemlji. Vođa tima FAO-a za istočnu Afriku Siril Ferand kaže da postoji direktna povezanost između nedostatka hrane za stoku i neuhranjenosti dece mlađe od pet godina.

Kad je u Keniji od 2003. do 2005. godine bila velika najezda, koja nije bila tako katastrofalna kao ova sadašnja, deca koja su rasla u tom periodu zbog neuhranjenosti nisu bila sposobna da idu u školu, devojčice pogotovu. Dileme o tome da se pesticidima uništavaju i korisni insekti i da se nanose druge štete prirodnoj okolini i zdravlju su, međutim, u drugom planu pred zastrašujućim obimom najezde. Prethodnih meseci uglavnom je javljano o nedostatku tehnike, opreme i pesticida.

PANDEMIJA I NAJEZDA

Za suzbijanje najezde prihvatljiviji su biopesticidi koji dolaze iz zemalja kao što su Japan, Holandija i Maroko, ali, kako javlja Bi-Bi-Si, linije snabdevanja su prekinute zato što je zbog pandemije virusa korona ukinuta većina letova.

Bi-Bi-Si je javljao kako je pošiljka helikoptera iz Kanade potrebnih u Keniji za praćenje kretanja skakavaca kasnila, kao i da su piloti zbog pandemije virusa korona morali da prođu karantin kad stignu. Zaštitna odeća za zaprašivače, uključujući kombinezone, čizme, naočare i maske slične onima koje nose timovi za dezinfekciju ulica i drugih javnih mesta kako bi suzbili širenje virusa, uglavnom dolaze iz Kine.

U nedavnom Globalnom izveštaju o krizi hrane upozorava se da u nekoliko zemalja najezda skakavaca, kombinovana sa uticajem pandemije kovida-19, može da izazove katastrofalne posledice. Zbog nestašice hrane ovog proleća bilo je ugroženo više od 13 miliona ljudi u Džibutiju, Eritreji, Etiopiji, Keniji i Somaliji.

FAO, koja je u januaru oglasila uzbunu zbog neviđene pretnje nestašica hrane i sredstava za život, procenjuje da će tokom 2020. godine od gladi patiti oko 25 miliona ljudi u Istočnoj Africi i 17 miliona u Jemenu, ali su ta upozorenja u vreme pandemije korone nekako teško dolazila do ušiju onih koji bi mogli da pomognu, jer su se uglavnom bavili sobom. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Borba za dušu zemlje

Dolaskom na vlast Baratija Džanata, partije koja ima 88 miliona članova, ustavom zagarantovana prava nacionalnih i verskih manjina, naročito manjina islamske veroispovesti, postala su upitna. Američka nevladina organizacija Fridom haus ocenila je da su napadnuti pluralizam i demokratija. Pandemija virusa korona je situaciju dodatno zaoštrila

Foto: AP

U najnovijem izveštaju Fridom hausa o stanju demokratije u svetu pod naslovom "Demokratija i pluralizam su pod napadom", posebno mesto je dodeljeno Indiji. U izveštaju je izražena zabrinutost zbog trenutne situacije u zemlji, koja i dalje uživa status "slobodne zemlje", ali to ne znači da je u najmnogoljudnijoj demokratiji sveta sve u savršenom redu. Najveća zabrinutost izaziva vladajuća desničarska partija Baratija Džanat (BDžP) i njena ideologija hindu nacionalizma jer lideri partije naglašavaju hinduistički karakter indijske nacije u kojoj je 80 odsto vernika hinduizma. Oni se zalažu za dominaciju hinduističkog identiteta što je u direktnoj suprotnosti sa sekularizmom kao istorijskom tekovinom indijske države utemeljenom u ustavu.

Indijska verzija sekularizma ne podrazumeva odvojenost crkve i države, već samo određenu i umerenu distancu; država bi trebalo da prihvati sve religijske tradicije, bez favorizovanja jedne od njih. Ova ideologija mogla bi dovesti do dodatnih zaoštravanja međuverskih odnosa, pa i do verskih sukoba, naročito između hinduista i muslimanske manjine.

HINDU NACIONALIZAM

Do ovakvog stanja došlo je nakon što je Baratija Džanata pobedom na izborima 2014. godine formirala samostalno prvu vladu pošto je porazila glavnog suparnika partiju Indijskog nacionalnog kongresa, čiji je ugled znatno opao zbog brojnih korupcijskih afera. BDžP je formirala vladu sa harizmatičnim premijerom Narendra Modijem na čelu. Za razliku od koalicionih vlada koje je BDžP formirala krajem 20. veka, ideja hindu nacionalizma je znatno naglašenija u ovom periodu. To je navelo indijskog pisca i političara Šašija Tarura da izbore 2019. godine označi kao "borbu za dušu Indije". Na tim izborima Baratija Džanata ponovo osvaja većinu i samostalno formira vladu. Nakon novog uspona na vlast donete su neke odluke koje su ugrozile manjinska prava, a time i indijsku demokratiju.

KAŠMIRSKI PROBLEM

Jedna od takvih odluka tiče se statusa Džamu i Kašmira, odnosno južnog dela Kašmira, teritorije oko koje se Indija spori sa Pakistanom i Kinom. Česti međuverski sukobi u jedinoj indijskoj državi sa muslimanskom većinom kulminirali su 14. februara 2019. godine. "Bombaški napad koji je izvela islamistička grupacija odneo je najmanje 42 života indijskih paravojnih snaga u Kašmiru", prenela je Al-Džazira. Kao posledica tog napada potpuno je zatvoren region Džamu i Kašmir, koji ima poseban status garantovan članom 370 indijskog ustava. U avgustu iste godine iskorišćena je mogućnost koju taj član daje predsedniku zemlje da proglasi takav status neoperativnim. Time je specijalni, poluautonomni status ukinut. Istovremeno je donet i Akt o reorganizaciji prema kome je teritorija Džamu i Kašmir sada pod kontrolom federalnih vlasti.

U pomenutom izveštaju Fridom hausa navodi se da su "stanovnici bili lišeni osnovnih političkih prava, da je došlo i do ograničenja kretanja, hapšenja stotine kašmirskih aktivista bez preteranog povoda, kao i gašenja internet i mobilnih usluga".

Baratija Džanata

Partija Baratija Džanata osnovana je 1980. godine i danas je sa 88 miliona članova partija sa najbrojnijim članstvom na svetu. Bitan je njen odnos sa desničarskom "Nacionalnom volonterskom asocijacijom" (RSS), okarakterisanom kao militantna i paravojna organizacija koja promoviše hindu nacionalizam. Često se ukazuje na njihovu bliskost, kao i na bliskost Modija sa njom, ali je u praksi taj odnos znatno kompleksniji. Prve uspehe ostvaruju na izborima 1998. i 1999. godine, ali "zlatno doba" partije počinje 2014. godine kada su samostalno formirali vladu.

PROBLEM GRAĐANSTVA

Druga odluka desila se 31. avgusta 2019. godine. U državi na severoistoku Indije Asamu više od dva miliona ljudi nije se našlo na novom građanskom spisku. Praktično su postali ljudi bez državljanstva bilo koje zemlje. U izveštaju Fridom hausa smatra se da je ovo "pokušaj isključivanja muslimanske manjine", ali da je situacija zahvatila i deo hinduističke populacije.

Treća odluka jeste usvajanje amandmana na Zakon o građanstvu 11. decembra 2019. godine. Glavnu tačku sporenja predstavlja to što se državljanstvo odobrava manjinama kojima preti progon u tri susedne zemlje, Pakistanu, Avganistanu i Bangladešu, ali ne i muslimanima. Kritičari navode da je ovaj zakon suprotan sekularnom uređenju zemlje.

Kako je za BBC naveo indijski advokat Gautama Batija, "predlog zakona izričito nastoji da versku diskriminaciju uvrsti u zakon, suprotno našem dugogodišnjem, sekularnom ustavnom etosu". Kao glavni motiv smatra se isključenje muslimanske manjine iz društva.

S druge strane, urednik indijskog časopisa "Svaraja magazin" R Džaganatan navodi da "isključenje muslimana iz nacrta zakona proizlazi iz očigledne činjenice da su tri države islamističke", bilo zbog toga što je to zacrtano u njihovom ustavu, bilo zbog akcija militantnih islamista. Kako god bilo, usvajanje amandmana dovelo je do protesta hiljada ljudi širom Indije i do žestokih obračuna sa policijskim snagama. Došlo je i do međuverskog nasilja. Najveće se dogodilo u severoistočnom Delhiju februara 2020. godine. U tim neredima je stradalo 53 ljudi, od kojih je dve trećine bilo muslimanske veroispovesti, prenosi "Njujork tajms". Takođe, stotine ljudi je ranjeno i nestalo u sukobima. Protesti su nastavljeni širom zemlje.

PANDEMIJA I MIGRANTSKA KRIZA

U takvom raspoloženju Indija je dočekala pandemiju virusa kovid-19. Prvi slučaj detektovan je 30. januara 2020. godine. Nakon toga su 24. marta u svim državama federacije uvedeni totalni tronedeljni karantin i ograničenje kretanja.

Posledice mera uvedenih radi sprečavanja širenja virusa kovid-19 bile su katastrofalne. Razlika od samo četiri sata između objavljivanja mera i njihovog stupanja na snagu dovela je do toga da milioni migrantskih radnika ostanu zarobljeni u državi u kojoj se trenutno nalaze, bez mogućnosti da se domognu svojih domova. Privredna aktivnost je smanjena, pa su mnogi radnici izgubili posao, a situacija preti da preraste u humanitarnu katastrofu. Takvo stanje indijski istoričar i ekonomista Rančadra Gua u komentaru za "Tajms of Indija" nazvao je "najvećom ljudski izazvanom tragedijom od odvajanja".

Na cestama Indije može se videti ogroman broj migranata koji peške pokušavaju da stignu do svojih domova. Mnogo ljudi je izgubilo život, što od gladi, što od nesreća, poput one iz Aurangabada 8. maja kada je voz pregazio 16 migranata radnika. Svakako da bi ovakva situacija, ili bar njen najveći deo, bila sprečena, da je obaveštenje o karantinu objavljeno ranije, kada broj slučajeva u Indiji nije bio veliki.

Mnoge mere su mogle biti donete kako bi se stanje migranata rešilo ili makar ublažilo. Ali kako u listu "Tajms of Indija" navodi predsednica partije Bahudža Samadž, "ni BDžP ni INK nisu brinuli o migrantima, već su igrali prljavu političku igru prebacivanja krivice". Ipak, treba napomenuti da su neke mere relaksacije uvedene: obezbeđena je hrana za veliki broj radnika i transport radnika do njihovih država, ali u nedovoljnoj meri, pa je veliki broj ljudi i dalje "zarobljen".

U Indiji je, prema zvaničnim podacima, od 23. juna 2020. kovidom-19 bilo zaraženo 441.948 ljudi, preminulo je 14.030 osoba.

PRETNJA MANJINAMA

Indija je, još uvek, slobodna, demokratska zemlja. Izbori su uglavnom slobodni, fer i pošteni, mnogi njeni građani uživaju političke slobode. Međutim, uspon Baratija Džanate i sigurna većina koju ima u parlamentu izaziva određene probleme. Ideologija hindu nacionalizma za koju se zalaže vlada sa Modijem na čelu predstavlja pretnju manjinama, a zemlji koju u velikoj meri karakteriše pluralizam i različitost, takva ideologija može izazvati probleme.

Jedna od odlika svake demokratije je, naravno i poštovanje manjinskih prava. U Indiji su ta prava u dobroj meri ugrožena, a manjine su diskriminisane, naročito muslimanska. Takođe, prava nižih društvenih slojeva su povređena neadekvatnim merama u borbi protiv kovida-19, što je izazvalo ogromnu humanitarnu krizu. Može se reći da je Fridom haus s razlogom izdvojio Indiju kao zemlju u kojoj postoji opasnost od daljeg opadanja demokratskog rejtinga. ¶

DAMIR DIZDAREVIĆ

Otkopaše Crvenog

Uprkos tome što je elizabetinsko pozorište, zahvaljujući poznatoj britanskoj sklonosti ka arhiviranju i beleženju, svakako najtemeljnije prostudiran period u istoriji teatra, kao i široko rasprostranjenom uverenju među mnogim istoričarima i teatrolozima da je manje ili više sve bitno već otkriveno i razjašnjeno, poslednjih godina iznenađenja, vezana za pozorišnu arhitekturu i za dramaturgiju tog perioda, kao da ne prestaju da stižu.

Prvo su u Šordiču, u istočnom Londonu, u toku priprema terena za izgradnju nove pozorišne zgrade za potrebe *Tower Theatre Company*, otkriveni temelji pozorišta *The Theatre*, koje je Džejms Barbidž podigao 1576. godine za pozorišnu kompaniju *The Lord Chamberlain's Man* i u kome su prvi put izvedeni rani Šekspirovi komadi. Otkrivena je poligonalna struktura koja odgovara čuvenom "drvenom slovu O" kako je pozorišna zgrada opisana u prologu *Henrija V*. Međutim, za čast da je baš o njemu Bard pisao u *Henriju V*, takmičilo se još jedno pozorište čiji su ostaci otkriveni 2012. takođe u Šordiču. Radi se o pozorištu *The Curtain* otvorenom 1577. godine, čija lokacija do tada nije bila poznata. I, na kraju, u *New Oxford Shakespeare, The Complete Works: Modern Critical Edition*, u izdanju Oxford University Press 2016. objavljeni su dokazi da su *Henrija VI* napisali zajedno Šekspir i Kristofer Marlou, što je izazvalo, slobodno se može reći, malu revoluciju u teatrologiji. Istraživanja sprovedena uz pomoć najnovijih softvera pokazala su da je Šekspir sarađivao sa svojim najvećim rivalom, ali i da je najmanje još četrnaest svojih komada pisao u kooperaciji sa drugim elizabetinskim autorima.

ĐUMRUKANA I "KOD JELENA": Ostaci naše tradicije ...

144 DEBLA

Kao poslednje veliko iznenađenje u nizu, početkom 2019. godine, arheolozi sa UCL-a (*University College London*) su tokom radova na novom stambenom bloku u Vajtčepelu, na londonskom Ist Endu, otkrili pravougaonu drvenu strukturu koja se sastoji od 144 debla sa stubovima u obliku platforme. Pronađena binska konstrukcija bila je široka 12,3 metra, duboka 9,3 metra a visoka oko 1,5 metara. Pomenuti radovi su se odvijali na jednoj od lokacija za koju se pretpostavljalo da je mesto prve stalne pozorišne zgrade u Londonu, legendarnog "Crvenog lava". Sazidao ga je Džon Brajn 1567. godine i kasnije je poslužilo kao prototip sličnim građevinama u Londonu, a o njegovoj poziciji godinama se vodila žučna rasprava. Jedini nesumnjivi podaci o ovom pozorištu su dve sačuvane sudske tužbe iz 1567. i 1569. godine, u kojima se navodi da su dimenzije scene bile 12,2 metra sa 9,1 metar, što se gotovo savršeno poklapa sa nalazom arheologa. Taj podatak dopunio je druge teatrološke dokaze, pa je potvrđeno da nađena konstrukcija zaista predstavlja deo "Crvenog lava". Osim trošne scenske konstrukcije, arheolozi su u blizini pronašli i dva veoma solidno ozidana i neuporedivo bolje očuvana podruma za pivo gostionice "Kod crvenog lava", u čijoj je neposrednoj blizini sazidano istoimeno pozorište. Po svemu sudeći, marketinška tehnika kojom se neki brend sumnjive reputacije umiva vezivanjem za umetničke institucije nije izmišljotina našeg vremena.

Nema nikakve sumnje da će pozorišni ljudi i lokalne vlasti Londona naći načina da i ova nova otkrića učine dostupnim publici i da će iz njih izvući materijalnu a i svaku drugu korist, kao što su uspevali i mnogo puta pre toga. Dovoljno je da se pogleda fantastičan uspeh koji je po-

lava

Nedavno je potvrđeno da su arheolozi u Londonu, tokom građevinskih radova, pronašli ostatke prve pozorišne zgrade

Foto: Archaeology South-East/Ucl

... i Britanske: Crveni lav

stignut izgradnjom replike najčuvenije pozorišne zgrade svih vremena *Gloub*-a, kao i način na koji se upravlja Šekspirovom zaostavštinom u njegovom rodnom Stratfordu. Godine 2018. *Gloub* je na dve scene imao više od 700.000 gledalaca sa plaćenim ulaznicama, 4,5 miliona posetilaca sajta i skoro 300.000 gostiju na izložbama i turističkim turama. *Gloub* ne prima nikakve subvencije od države i ostvaruje profit od oko 1,5 miliona funti godišnje. Stratford na Ejvonu godišnje poseti oko 2,5 miliona ljudi, a samo *Royal Shakespeare Company* na svojoj sceni u tom gradu ima više od milion gledalaca godišnje.

A ŠTO NE BISMO I MI

Naša pozorišna tradicija, iako znatno skromnija, zanemarena je i neiskorišćena. Prva profesionalna pozorišta u Beogradu osnovana su sredinom devetnaestog veka, jedno u zgradi tadašnje carinarnice ili đumrukane, kako su je Turci zvali, u Karađorđevoj ulici (vidi "Vreme" 1507), a drugo u hotelu "Kod jelena", preko puta Saborne crkve. I ako su "Teatar na Đumruku" i "Pozorište Kod jelena" bili kratkog veka, predstavljali su kulturnu i umetničku osnovu na kojoj je nešto kasnije osnovano i Narodno pozorište. Danas se na mestu "Teatra na Đumruku" nalazi klub, a na mestu hotela "Kod jelena" stambena zgrada iz socijalističkog vremena. Čak i veći deo stručne javnosti bi teško umeo da nađe ta mesta, a verovatno nikoga neće iznenaditi činjenica da ni jedno od njih nije čak ni na koji način makar obeleženo.

Ta dva naša prvobitna teatra i njihova tradicija mogla bi uz nevelika ulaganja i dosta energije postati pravo blago. "Teatar na Đumruku" su vodili Jovan Sterija Popović i Atanasije Nikolić, dve izuzetne ličnosti naše kulturne istorije. Po svom konceptu, predstavljao je zametak današnjeg Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Naime, ansambl ovog pozorišta činili su, osim beogradskih glumaca odabranih na audiciji, i članovi "Letećeg diletantskog pozorišta" iz Novog Sada i "Domorodnog teatralnog društva" iz Zagreba. Organizovane su javne tribine o razvoju pozorišta, mnogi od glumaca iz ansambla su se bavili i prevođenjem stranih komada, pozorište je sa uspehom gostovalo u Zagrebu i Pešti. Danas su na njegovom mestu zapušteni parking i barake u kojima je pomenuti ugostiteljski objekat, a na svega stotinak metara niz Savu je pristanište na kojem se svake godine iskrca na hiljade turista, i niz elitnih restorana koji su epicentar noćne zabave grada. Zaista nije potrebno mnogo mašte da se ukrste tradicija i položaj ovog pozorišta i osmisli kako da se tim turistima ponudi i pozorišni sadržaj umesto samo onog kafanskog.

Naše pozorište je siromašno, znamo to svi, budžetskih para je malo, a biće ih još manje, a ni publike nemamo previše pa moramo da se borimo za svakog gledaoca. Morali bismo da izađemo iz komforne zone i smislimo kako da prihodujemo i na druge načine osim uobičajenih. Ne moramo čak ni biti previše kreativni u tom smislu, pogledajmo samo šta se već pokazalo uspešnim u drugim zemljama.

Neobično osetljivo na sva društvena i politička gibanja a opet tehnički i organizaciono veoma komplikovano, pozorište kao da ima večitu želju koja mu neprestano izmiče da se negde smesti, ušuška i na miru dočekuje svoju publiku. I baš zato što mu se to nikako ne da, negovanje i očuvanje makar skromnih ostataka pozorišne arhitekture i tradicije postaje još značajnije, posebno ako vidimo da se to nasleđe može veoma lako približiti savremenoj publici i tako postati još jedan veoma ozbiljan izvor prihoda današnjim pozorištima.

Te 144 daske sa scene "Crvenog lava" su doslovno temelj i naših današnjih pozorišnih kuća širom sveta i njihov značaj daleko prevazilazi London ili Veliku Britaniju. Čudne okruglaste drvene građevine po kojima su se iza scene muvali Marlou, Šekspir, Džonson, Barbidž, Henslou, na sceni Alejn, Tarlton, Kemp, a u publici Spenser, Bejkon, Rali i *who is who* engleske aristokratije, poslovnog sveta i društvenog života tog po svemu jedinstvenog grada, najbolji su dokaz da pozorišni umetnici i pozorišni preduzetnici sa jasnom idejom i voljom mogu postići gotovo sve što požele. Ako su u gradu od jedva 250.000 stanovnika, od kojih je gotovo polovina bila gradska sirotinja, često zatvarani zbog kuge i progona puritanaca, mogli zarađenim novcem da sazidaju desetine pozorišta i svakoga popodneva ih pune hiljadama gledalaca, a da pri svemu tome igraju komade kojima se po umetničkom dometu malo ko primakao do današnjeg dana, teško je poverovati da je nemoguće tako nešto ponoviti danas u neuporedivo povoljnijim okolnostima. ¶

NEBOJŠA BROĆIĆ

Pevaću dok bude

O koncertu Reja Čarlsa u beogradskom "Pioniru" o kome se malo zna, njegovim strastima i intuiciji u feljtonu "Srbija i Sjedinjene Američke Države – dve zemlje jedna kultura", koji "Vreme" objavljuje u saradnji sa magazinom "Vitraž"

SVETKOVINA: Detalj sa jednog od koncerata
Foto: Heinrich Klaffs

Američki džez u Jugoslaviji postaje popularan šezdesetih godina, kao sloboda, bunt, karta za autentičnost. Popularnost "improvizovanja bez ustručavanja uz poštovanje pravila" dostigla je razmere opštih najviše entuzijazmom domaćih džez muzičara, od kojih najveće zasluge ima doajen našeg džeza dirigent Vojislav Bubiša Simić, čiji je orkestar među prvima emitovan na Glasu Amerike u kultnoj emisiji Vilija Kanovera, čija je popularnost tih godina u Evropi bila faktički sinonim američke meke moći. Godine 1960. Kanover je u sklopu turneje po Istočnoj Evropi posetio i Jugoslaviju, i tada je postavio jedno jednostavno pitanje našim umetnicima. Zašto volite džez?

Redala su se gostovanja velikana, od sastava Juta Hip, Two Beat Stompers, Džordža Gudmena, Čarlsa Mingusa, Kola Portera, orkestara Dizija Gilespija, Glena Milera, Kaunta Bejzija. Beograd su posetili i Luj Armstrong, prva dama džeza Ela Ficdžerald (koja je svoj prvi koncert, po svedočenju Minje Subote, održala u polupraznom Domu omladine, da bi nakon drugog dolaska, tada već kao planetarna zvezda, bojažljivo, kao početnica u povoju, a ne diva, na aerodromu upitala: "Hoće li biti ljudi?"). Lista se tu ne završava, na nju se nadovezuju Džozefina Bejker, Majls Dejvis, ali i junak našeg teksta Rej Čarls – "Brat Rej", "Genije".

REJ – DIV

Dečak iz Olbanija u Džordžiji, koji je u sedmoj godini potpuno oslepeo, promenio je tokove i nazore svetske muzike. Poput Džeksona Poloka, koji je na svoja platna bacao ono što mu je bilo na duši, a ne ono što se uklapalo u postojeće forme, tako je i Rej spojio u jedno gospel, soul, r'n'b, na kraju i kantri. Inspirisan Netom Kingom Kolom, Luisom Džordanom i Čarlsom Braunom, stvarao je klasike koji su njegove muzičke vitrine, svedočanstva jedne nove epohe, napunile sa 17 nagrada Gremi.

Na koji način su životne tragedije u Reju budile genijalnost antropološko je pitanje koje nam daje za pravo da slavimo život. "Sine, ja te sažaljevati neću, uskoro ćeš biti potpuno slep", govorila mu je majka Areta. Brat Džordž je tragično preminuo već u četvrtoj godini, a majka ga zauvek napušta kada je imao 14 godina. Nakon njene smrti, odlazi u Džeksonvil, pa u Tampu.

Njegova zvezda počela je da sija najsjajnijim tonovima kroz angažman u izdavačkoj kući *Atlantic Records*. Posle prvog stidljivog hita *Mess Around*, ređaju se klasici *I've Got a Woman*, *What'd I Say*, *A Fool for You*. Sa kojim god žanrom da je koketirao, bluzom (album *The Genius*

nesrećnih

KONCERT REJ ČARLSA U BEOGRADU
Rej Čarls je krajem septembra 1972. godine, u prepunoj dvorani Doma sindikata, održao jedan od svoja četiri beogradska koncerta. Publika je imala priliku da čuje uživo jednog od najvećih muzičara XX veka. Bio je jednako uticajan među džezerima, rokerima, kantri muzičarima, jer niko pre njega nije na tako dobar način povezivao gospel, bluz i rokenrol. FOTO: TANJUG/ŽIKA VUČIĆ

Sings the Blues, 1961), džezom (*The Genius After Hours*, 1961) ili big bend formatom (*The Genius of Ray Charles*, 1959) ishod je bio isti – perfekcija. Stjuart Gorel i Hoagi Karmajkl napisali su numeru *Georgia on My Mind*, na koju se nadovezao još jedan klasik *Hit The Road Jack*.

Beogradska publika je, dakle, tih sedamdesetih znala koga dočekuje, i mada je, retroaktivno, taj period u Rejovom stvaralaštvu definisan kao njegov lagani pad, na prva tri beogradska koncerta 1972. i 1973. godine (Hala Pionir, Dom omladine, Dom sindikata) došao je div. Ali je tada to bio i naš glavni grad, u svom zlatnom kulturnom dobu, koji su obeležili Newport festivali, Fest, radoznalost i entuzijazam.

Ova turneja je za Reja označila i konačni trijumf u bici sa heroinom sa kojim se borio od 1966. godine. Ta borba izrodila je i tri hita, njegov večni podsetnik na tu agoniju. *I Don't Need No Doctor*, *Crying Time*, *Let's Go Get Stoned*. Deo terapije u ovoj borbi bio je i šah, koji je učio sa svojim psihijatrom Fridrihom Hekerom, na specijalno modifikovanoj šahovskoj tabli, a koji će godinama nakon ovog tmurnog perioda zaigrati i u svlačionicama Hale Pionir.

PARTIJA ŠAHA

O njegovom koncertu u Hali Pionir se vrlo malo pisalo i ne postoji u datoteci. Ipak, ta svetkovina se zaista dogodila, a Rej je sa Stevanom Vagnerom započeo partiju šaha koju nikada doduše nisu stigli da završe. U Hali Pionir sa njim je bio vokalni ženski bend "Raelettes", koji ga je pratio duže od 20 godina. Članice su se menjale tokom godina, ali su njihova energija i vokalne sposobnosti uvek bile besprekorne. Beograd je imao prilike da vidi možda i jednu od najboljih postava erupcije ženske ljupkosti svih vremena – Susi Grin, Vernitu Mos, Doroti Beri, Mebl Džon i Estelu. Reja je na basu pratio Edgar Vilis, a Ralf Bird na gitari. Sve ovo bi otišlo u zaborav da Stevan Vagner nije snimio dvominutni video kamerom iz svoje ruke. Betonski svodovi Pionira upareni sa džordžijskim slavujem. Iz ove perspektive deluje pomalo nadrealno. Vagner se prisetio da Rej prilikom prvog dolaska u Beograd nije znao tačno gde dolazi, osim šire geografske identifikacije koja se zvala Evropa. Neprestano je pušio cigarete i pio kafe. Ceo njegov život je uostalom prošao u latentnoj nervozi, pa brzopotezni šah verovatno nije slučajno postao medijum za kanalisanje te energije.

Krajem 1972, u oktobru, dao je opširan intervju "Ilustrovanoj politici" Predragu Aleksijeviću, nasmejan, u lakom frotirskom kombinezonu za odmor, plenio je svojom pojavom dok je publika posle prvog popodnevnog koncerta u Domu sindikata još frenetično aplaudirala. Svojim čulom se usredsredio na to da "vidi" sa kime razgovara. Da, "vidi", dobro ste pročitali, navodnici su samo zbog onih koji Čarlsovo nasleđe tek sada upoznaju. On je čulima koje je intuitivno razvio u sebi zaista video na neki način, osećajući oko sebe stvari, boje, događaje. Zna se, na primer da je sam vozio motocikl ako je ispred sebe kao putokaz imao automobil, čak je i pilotirao avionom. Te godine je sa oduševljenjem pratio čuvene mečeve Kasijusa Kleja i njegovu "čekić pesnicu", i sa nestrpljenjem je čekao duel sa Frajzerom. "Mislim da će Klej, pre nego što definitivno napusti boks, ponovo postati šampion". Predstavio se skromno – Rej Čarls, izvinjavajući se što sagovornika nema sa čime da ponudi. "Vidite, ljudi mogu da budu bliski jedni drugima iako se lično ne poznaju", rekao je Aleksijeviću.

Nesreću koja će čovečanstvo zateći kasnijih godina, Rej je i tada video. Njegova muzika je pratila njegova čula, bila je tužna. Uveren je bio da se svet neće izmeniti, da će uvek biti nesrećnih, siromašnih, tužnih, razočaranih i bednih. "Tri četvrtine sveta je siromašno, milioni plaču, a malo je verovatno da će se naći neko ko bi to sve popravio. Pošto je tako, teško da će i moja pesma postati veselija", govorio je dok je paklo cigareta "drina" stajao na stolu.

"Pevaću dok bude nesrećnih", davno je obećao. Često su ga pitali da li džez dobro zvuči samo na engleskom, a on je uvek govorio da na to pitanje ne može da odgovori jer druge jezike ne govori, pokušao je sa francuskim neuspešno. S tim u vezi je i jedna beogradska anegdota. U hotelu "Moskva" naručio je doručak. Ljupki ženski glas je odgovorio: "Jes, mister Čarls, izvolite." Zamolio je da mu se donesu u sobu tri jaja sa šunkom. "Okej", rekao je slatki glasić. Zatim je poručio dve čaše mleka, pa voćnu salatu. "Okej, biće sve u redu." I posle pet minuta u njegovu sobu ušla je ljupka kelnerica sa tri tanjira u ruci, a u svakom tanjiru po jedno jaje sa šunkom, Reju, tada jedinom gostu apartmana. Tada je sebi rekao da će pre nego što odgovori na gore navedeno pitanje uvek dobro promisliti, pošto je moguće da ni tim jedinim jezikom kojim barata, očigledno ne vlada perfektno. Mali broj ljudi zna da je u Beogradu proslavio svoj četrdeseti rođendan.

U Beograd se poslednji, četvrti put vratio 1996. godine, gde je održao koncert u Sava Centru. Dostojanstvena, bliska, ali i oproštajna svetkovina. Kada se bliži kraj, svi postaju za nijansu iskreniji i ranjiviji. Takva je bila i beogradska publika. I on, naravno, ali je takav bio čitavog života. Genije. ¶

PAVLE JAKŠIĆ

Da li je nekad i sad isti svet

"... Kać, selo moje malo postoji samo još u ovoj knjizi i u snovima i sećanjima moje generacije. Njega tamo više nema. Ima neko drugo selo, veće i lepše, ali nije moje" (Đorđe Randelj, *Patetična simfonija detinjstva*, Prometej)

Knjiga Đorđa Randelja *Patetična simfonija detinjstva* može se čitati i kao humoristički roman, i kao bedeker kroz Kać kojeg više nema i kroz bitne topose jednog odrastanja, i kao panoramski prikaz nekadašnjeg detinjstva i nekadašnjeg deteta, kojem odrasli pripovedač (onako ispotiha, kao da neće) "vadi mast", osvetljavajući komični nesklad između onoga kako to dete sagledava svet i onoga što on sad "kao veliki" zna (ili misli da zna) o tom istom svetu i ljudima. Priče o vremenu, ljudima, čudima nepoznatog i velikog sveta nanizane su na onu nevidljivu nit koja vezuje nekadašnjeg Đoku popinog – majkinog princa i glavobolju, tragača za čudima, zaljubljenika kojeg voljena istuče nasred školskog dvorišta, letača na "slatkoj ptici mladosti" – i odrasloga Đorđa, novinara, pisca zaljubljenika u knjige, koji, pripovedajući, traga za nekadašnjim sobom.

U tom nekadašnjem svetu, čija su leta bila beskrajna, a zime prave, kako Bog zapoveda, a ne kako nekakav "poderani ozon" hoće, žive svi koji su bitni – roditelji, sestra, majkica, uja, rođaci, komšije i drugovi. Stranci koji, takođe, naseljavaju tu planetu detinjstva nisu ovi sadašnji, belosvetske od moći pijane starkelje, rušitelji mostova, klovnovi s bojenim kosama koji mogu jednim potezom uništiti svet, pobednici izbora i rijalitija, selebritiji (malo gadnijih reči od ove znam), koji iz našeg života polako isteruju stvarno važne i bliske ljude. To su, zajedno, Karl Maj, Zen Grej, Henrik Sjenkjevič i Stanislav Staša Tarkovski i Nela Raulson i, naročito, glumci, zapisani na plakatima po engleski, a pročitani "po naški": Kirk Douglas, Grace Kelu i "najjači čovek našeg detinjstva" Steve Reveres.

Randelj svom čitaocu, pogotovo onom (davno) odraslom, postavlja neodgonetljivo pitanje: je li to nekad i sad, uopšte, isti svet? Je li onaj mršavi majkin princ s pocepanim plaštom i polomljenim kartonskim mačem, koji se boji gusana i ćurana (mitskih čudovišta svakog normalnog bačkog detinjstva, i ja se do danas više plašim gusana nego zmije) isti ovaj odrasli Đorđe, novinar, putnik, otac? Pripada li istom univerzumu nekadašnji Kać, centar sveta, i London, u koji dolazi gorak, poharan, odrasli pripovedač? Kać je mitsko i mitizovano rodno mesto "šesnaesterac države i šesnaesterac celog našeg sveta [...] jedina planeta".

Portreti roditelja, ocrtani posredno, prevashodno kroz odnos prema dečaku, bitan su deo tog nekadašnjeg sveta. Otac, prota Jevrem, povezuje prostor kuće, crkve, učionice u kojoj predaje veronauku, on je dominantna figura u prvim odlascima u grad, pouzdani pratilac na "prejezovitom" putovanju na platformi "londonera", spratnog autobusa, prisutan je i kao ona nevidljiva ruka koja mladog studenta teologije, umesto na Zvezdinu utakmicu, vodi u zoološki vrt. Iza službene uozbiljenosti i zvanične zakopčanosti prote Randelja, koji ne pije i ne puši pred parohijanima, svakoga jednako pozdravlja i uvek vodi računa o dostojanstvu sveštеničkog čina, prozire se kao iza prosenjene maske vedar, nasmejan, uravnotežen lik. Jedan od onih ljudi koji su u svom životu na svome mestu, zadovoljni onim šta je i koliko je Bog dao, vedri delatnik na vlastitoj životnoj njivi, pouzdani oslonac bližnjima. Duhovit i vedar, on s osmehom prihvata sinovljeve mangupluke i bez velike drame rešava, recimo, pitanje hoće li njegov mezimac, iako je sve što mu treba u životu već naučio, ponovo najesen krenuti u školu: "Nemam pravo glasa", kaže tata i pritom se samo smejulji. Tiho, da me i ne obruka, jer je svakako svestan da me je već, ako ne razočarao, a ono bar pecnuo ili jako najedio. Nasekir'o." Upravo on svog radoznalog sina kroz šalu upućuje na traganje za nizom važnih odgovora: Piše li baba Stana Novinarka (a novinar je u našem detinjstvu mogao biti samo onaj ko novine prodaje, kao što je filmadžija bio onaj ko pušta filmove) sve tekstove u novinama, i kako stigne na sva "mesta događanja"? Kako antipodi ne padnu sa matere Zemlje kad, nasuprot nama, vise naglavačke? To jest, ako je Zemlja stvarno okrugla, a ne, kako se lepo vidi, ravna k'o tepsija.

Ipak, dominantna figura tog nekadašnjeg kaćkog detinjstva nije otac već majka Đurđinka. Štaviše, jedino ona je nepromenjena, s istim neopozivim autoritetom, prešla preko vremenskog jaza: "eno je moja mati, na Limanu, živa i zdrava i sa memorijom zlopamtila", "ima tu majku Đurđinku koja ga svaki dan na Limanu dočeka i preslišava i kontroliše ko malog". Majka Đurđinka ne pripada ovim modernim majkama koje se majčinstvu podučavaju iz knjiga, novina, na fejsbuk forumima i internet čet-rumovima. Ona je stroga, uvek zabrinuta zbog svog nestašnog jedinca, koji je nagoni da pije kombinovane praškove, neopozivi je zagovornik škole i reda, legendarna kuvarica i sveprisutna i sveprožimajuća zaštitnička toplina. Ulaze u *Selo moje malo* i mnogi drugi: duhoviti uja Milenko sa svojim "buvama"; braša Dragomir, koji nikad ne može pokvariti ručak koliko god kolača pojeo.

Tu su i neki Novosađani koje većina zna i uvažava: Duško Đurđev, odnosno Pop D. Đurđev pesnik, sestra Milica, profesorka na Departmanu muzičke umetnosti Akademije umetnosti u Novom Sadu i primadona Opere Srpskog narodnog pozorišta, lekari, putnici, pisci, a, istovremeno, van vremena i nenačeti njegovim proticanjem, svi se oni, zajedno s onim nekadašnjim princem još uvek igraju u sokacima nekadašnjeg Kaća, u koji se ne dolazi zapetljanim asfaltnim putem na kome za bicikl i čeze nema mesta. Do nekadašnjeg Kaća u kome vreme ne postoji, kao ni praznine na klimavim klupama ispred kuća, vodi drugačiji put: "onaj sa drvoredima topola i dudova i belom kukuruznom svilom nad krošnjama i njivama, kao iz *Diližanse snova* Soje Jovanović". Tamo će se, kao u Milnovoj *Kući na Puovom uglu*, dečak koji priča ovu knjigu zauvek igrati. ¶

LJILJANA PEŠIKAN-LJUŠTANOVIĆ

Epl se odriče dizelaša

Ako ste religiozni korisnik Epl (Apple) proizvoda, uzbudljiva vremena su pred vama. Kompanija je u ponedeljak, na svom godišnjem obraćanju softver diveloperima najavila nekoliko promena, od kojih je najveća da će Epl ubuduće umesto Intelovih koristiti sopstvene procesore. Suštinski, kakav "motor" se nalazi ispod haube vašeg automobile vas kao korisnika ne bi trebalo mnogo da interesuje, osim ako ne koristi dizel umesto benzina, na primer, ili, što je još komplikovanije, ide na struju. A u vašoj okolini nema dovoljno stanica za dopunu odgovarajućeg goriva.

Ukratko, Epl je 2006. godine sa IBM Motorola procesora prešao na Intelove, što je tada bila velika vest. Neke stvari nikada nisu prilagođene, niti je to bilo neophodno budući da, za razliku od pomenutih automobila, računari imaju osobinu da posle desetak godina postaju gotovo beskorisni jer ih pregazi vreme. A to znači da na starijim mašinama ne možete da koristite nove programe jer nisu u skladu sa procesorom koji vi imate (dizelaš). To je posebno nezgodno u prelaznoj fazi koja traje nekoliko godina, a vaš prošlogodišnji prelepi i preskupo plaćeni mek er nije baš za staro gvožđe.

Kompanije to rešavaju tako što od divelopera traže da prave softver za oba procesora, a kako to izgleda pitajte programere. Sve u svemu, Epl se opredelio za sopstveni procesor baziran na arhitekturi britanske kompanije ARM. Programerima je odmah ponuđen komplet za tranziciju kako bi se obučili za taj nemili posao. Inače, razlog za napuštanje Intela je nekoliko krupnijih grešaka zbog kojih se Intel izvinjavao korisnicima proteklih godina.

Epl će u narednih nekoliko godina davati podršku i uređajima sa Intelovim procesorima, ali nemojte očekivati veliki entuzijazam. U roku od dve godine, tranzicija bi trebalo da bude obavljena. Treba dodati da ajfoni (iPhone) već koriste ARM procesore, pa će to biti izvesno olakšanje za održavanje i pravljenje aplikacija koje se koriste na svim platformama.

Kad smo već kod aplikacija, tu su najavljene velike promene zahvaljujući novom operativnom sistemu iOS 14. Najbolji i najbrži opis tih promena je da će Epl uvesti mnogo toga što Android već koristi, te će korisnik nekog Samsunga ili Huaveja biti zbunjen kada čuje šta se ajpondžijama nudi kao unapređenje.

Ukratko, zahvaljujući biblioteci aplikacija (App Library), moći će da grupišu aplikacije prema vrsti, moći će takođe da ubacuju vidžete među aplikacije. Vidžet je aplikacija koja je aktivna na ekranu i kada je niste "otvorili", na primer ona koja vam pokazuje spoljnu temperaturu ili neke podatke o stanju vašeg zdravlja. Na androidu je mešanje videžeta sa aplikacijama normalno već godinama, ali kod Epla do sada to nije bilo moguće.

U senci ovih promena odvija se velika bitka između Epla, divelopera i država, pre svega Evropske unije, oko monopola koji Epl ima kada su aplikacije u pitanju. Kompanija je i tu najavila promene. Ubuduće ćete kao osnovne aplikacije za imejl ili pregledanje interneta moći da postavite i one koje nije proizveo Epl, što do sada nije bio slučaj.

Ali, ruke će se obarati oko provizija na pretplatu, i posebno na unapređenja aplikacija gde Epl ume da uzme i 30 odsto kolača. To je najslađi novac, inače, radi se o aplikacijama koje na telefon spustite besplatno previđajući da se one stalno unapređuju ili da traže da dokupite nešto ako želite u potpunosti da ih koristite. Ponekad tog troška niste ni svesni, a Epl se tu fino ugrađivao i ucenjivao proizvođače aplikacija izbacivanjem iz radnje ako ne pristanu da plate poželjan procenat. Sada se taj njihov monopol preispituje, a stvar postaje kudikamo kompleksnija uz podatak da je tržište aplikacija za ajfon naraslo do pet stotina milijardi dolara. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

KANALIZACIJA ZEMLJE

ALEKSANDAR ZOGRAF.

BOŠKO TOKIN (1894-1953) JE PISAC I RANI TEORETIČAR FILMA, JEDAN OD AKTERA SRPSKE AVANGARDE U MEĐUNARODNOM PERIODU. ZAPIS POD NAZIVOM "VELIKI PLANOVI", KOJI JE UKLJUČIVAO ODELJAK "KANALIZACIJA ZEMLJE" TOKIN JE OBJAVIO 1923. GODINE, U ČASOPISU TRIBUNA... U TOJ PRIČI, PREDSTAVIO JE LIK NAZVAN EDVARD, NEKONVENCIONALAN, I PUN IDEJA O REŠAVANJU SVETSKIH PROBLEMA...

"EDVARD JE BIO SLIKAR I SKULPTOR I BAVIO SE MUZIKOM. BELEŽIO JE SNOVE, VIZIJE I PLANOVE. PREDAO MI JE SVEŽANJ BELEŽAKA - U UVODU JE PISALO: "LIČNA SVOJINA DOVODI DO RATOVA I RAZVIJA MRŽNJU ...JA SAM PRONAŠAO NAČIN DA SE UNIŠTI POTREBA ZA GOMILANJEM LIČNE SVOJINE, I DA SE ČOVEČANSTVO OSLOBODI MRŽNJE, RATOVA I KLIMATSKIH NEPOGODA" ...

"U TOM CILJU, TREBA STVORITI JEDNAKU KLIMU SVUDA. BLAGA KLIMA NA CELOJ ZEMLJI UNIŠTIĆE ČAK I RASNE RAZLIKE - STVORIĆE NAJZAD JEDNU, JEDINSTVENU ČOVEČJU RASU"!

"JEDINO REŠENJE JE KOPATI KANALE, OGROMNE, KAO NA MARSU. OD SEVERNOG POLA DO JUŽNOG, SA ZAPADA NA ISTOK, U SVIM PRAVCIMA TREBA DA IDU KANALI, I DA SPROVODE TOPLO I HLADNO, GDE TREBA. KANALI- OGROMNE REKE STVORIĆE SVUDA ISTE PRILIKE, ISTE POTREBE, ISTU KLIMU, ISTE LJUDE"...
TOKIN SVOG IMAGINARNOG LIKA NA KRAJU ŠALJE ZA AMERIKU, I UPOREĐUJE SA VLASTITIM HEROJEM, ČAPLINOM: "EDVARD JE POSTAO MEĐUTIM KINEMATOGRAFSKI GLUMAC KOJI ĆE JEDNOG DANA KONKURISATI ŠARLOU"...

The Station

Jednu od najlepših godina u životu proveo sam na master studijama u Engleskoj, u selu Vivenhou, nadomak grada Kolčestera, živeći sa ljudima koje danas smatram najužom porodicom. Nekoliko marketa, crkvica, *fish and chips* prodavnica, nekoliko pabova – za moje cimere Vivenhou je bio pomalo dosadan, dobar deo njih je bio privučen svetlima Londona u koji su često putovali.

Ja sam od početka tražio pravo mesto na kome bih na miru mogao da isprobavam engleska poluhladna piva, koja se moraju popiti brzo po otvaranju bureta jer im je rok trajanja kratak. Mislim da u Vivenhou još nije zabeležen slučaj da je bure *alea* moralo da se prolije uzalud. Pab Rose&Crown se nalazi na najboljoj lokaciji, odmah uz rečicu Koln. U *The* Black Bouy se dobro pije, a nedeljom kada je Sunday Roast i dobro jede. The Grey Hound, The Horse and Groom i drugi imaju svoje čari, ali u pabu The Station, smeštenom tik uz malu seosku železničku stanicu, proveo sam daleko najviše vremena i ostavio tamo barem pola svoje školarine.

Prostor unutar Stanice je uzak, pravougaonog oblika, tako da se šank proteže gotovo celom dužinom paba. Kad je gužva, laktanje i prolivanje piva je redovna stvar, a sam oblik prostora primorava ljude na interakciju. U odnosu na ostale pabove nije baš najudobnije mesto da se popije pivo, i to je bio stav i većine mojih ukućana, ali nešto kod ovog mesta mi je od početka bilo blisko, imalo je intimu, a i ljudi koji su sedeli tamo su bili gostoljubivi, prijateljski nastrojeni i radoznali ko smo, odakle smo i šta radimo ovde.

Foto: N. Kovačević

I tako sam počeo da dolazim, uglavnom sam, i svaki put bih upoznao nekog novog. Voren, ratni veteran koji je bio u mirovnoj misiji u Bosni; stariji gospodin čijeg imena ne mogu da se setim, bivši šef hongkongške policije; divna Karen, devojka mog stanodavca Krisa, koja radi u šanku; Patrik, čija majka drži Stanicu, koji ponekad, na kraju veselije večeri, sedne za klavir i odsvira nekoliko pesama Bitlsa ili Oejzisa... Kada je jedne od tih večeri Patrik počeo da svira, odjednom je pola paba bilo na stolovima i stolicama pevajući u glas *Hey Jude*, *Don't look back in Anger*, *Wonderwal*... Bio sam zatečen, nisam hteo da skočim na sto iako su me zvali. Posebno drag mi je bio Brajan, dobroćudni ćelavi div, koji je uvek sedeo u Stanici sa svojom ženom. Sa njih dvoje i Krisom išao sam na nekoliko ragbi mečeva Kolčestera. Kris, Brajan i njihova starija ekipa su grupa ljubitelja Kolčestera, koji sebe nazivaju *The Unquenchables* (nezasiti, u smislu količine piva koje mogu da popiju).

Prilikom jednog povratka iz Srbije, sedeo sam u vozu na putu za Vivenhou i gledao na telefonu neku ragbi utakmicu. Zureći u telefon, izašao sam iz voza, prošao pored krcate Stanice i pomislio: "Idem da ostavim stvari, pa ću da svratim na pivce". Kada sam stigao do kućnih vrata, posegnuo sam za rancem, ali... Jebem ti život, ostavio sam ga u vozu, i to sa pasošem, ključevima i laptopom na kome su sve moje slike!!! Izbezumljeno sam potrčao nazad, ali je voz, naravno, već otišao ka Klaktonu. Shvativši da nemam ni kredita na mobilnom, prišao sam grupici ljudi koja je pušila ispred Stanice. Jedna devojka me je upitala da li sam dobro, videvši moj izraz lica. Zamolio sam ih da mi pozajme telefon kako bih pozvao *Lost and Found*. Pozvao sam, neki operater (verovatno iz Indije) rekao mi je da se javim sutra, jer je nedelja.

Jebi ga, 'aj' da ipak platim piće ovim dobrim ljudima koji su mi se našli koliko su mogli. Ušli smo, naručio sam piće, sledeća tura bila je njihova; popilo se dosta, hteli su da me oraspolože. U jednom trenutku, u gužvi i halabuci, Oven je počeo da mi se dere na uvo kako se voz okreće u Klaktonu i vraća nazad u London.

Pijan uskačem u voz koji upravo polazi iz stanice. Trčim kroz vagone, zagledam ispod sedišta. Jedna stanica, druga, stigao sam na pola puta do Londona, nemam kartu i ne izgledam baš pribrano. Stižem do kabine u kojoj se nalazi vozač i lupam na vrata. Uznemireni glas sa druge strane viče: "What?! Who is it?! You know it's illegal to distrub the driver?!" Kada sam mu objasnio o čemu je reč, čuo sam: "Ranac je kod mene, *mate*, izađi na sledećoj stanici i dodaću ti ga."

Dodatno opijen srećom, izašao sam, uzeo ranac i ušao u prvi voz za Vivenhou, bez karte, kad eto ti kontrole. Dok sam objašnjavao šta se desilo, gospodin se samo nasmejao: "Ajde, izlazi, Vivenhou je sledeća stanica."

Uleteo sam u Stanicu sa rancem podignutim kao pehar lige šampiona. Ceo pab je počeo da kliče, do zatvaranja smo obrnuli popriličan broj tura. Bilo je to veče kada sam prvi put skočio na sto i igrao dok je Patrik svirao. Ode školarina za novembar.

Kasnije su i moji cimeri počeli češće da dolaze. Osim jednog malog problema sa nekim idiotima koji su bili nepristojni prema Katji, i koji su se brzo obuzdali jer im je Brajan, onako veliki, šapnuo nešto na uvo, svako veselje u Stanici je bilo nezaboravno.

Tu sam proveo i svoje poslednje veče u Engleskoj, sa celom svojom porodicom iz Vivenhoa. Od *Unquenchables-a* sam dobio na poklon njihov dres. Dok sam se pijan gegao ka toaletu, jedan od šankera mi je dao kredu u ruke. Rekao mi je da na gredi koja viri iz plafona napišem nešto za uspomenu. Napisao sam: "The heart and soul of my time here."

Godinu dana kasnije, nakon dodele diploma, ubedio sam cimere da svratimo barem na jedno pivo do Stanice. Otvaramo vrata, stolice podignute na stolove, nigde nikoga. Šok i neverica. Iznenada, iz šanka iskače Patrik i kaže: "Ne radimo danas, čistimo cevi točilica." Kada nas je prepoznao, izgrlili smo se i ispozdravljali, popili po pivo. Tako je počelo. Patrik je onda zaključao vrata, seo za klavir i rekao da možemo čak i da pušimo unutra, ali da ne izlazimo napolje jer je pab zatvoren. Dok smo svi u glas pevali *Don't look back in anger*, primetio sam da moja poruka još stoji netaknuta na drvenoj gredi. ¶

NIKOLA KOVAČEVIĆ

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

60
godina
SA NAMA
ŽIVOT
POBEĐUJE
Hemofarm
STADA GRUPA

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec